VİCTOR SERGE

MİLİTANA ÖĞÜTLER

evren yayınları

MILITANA ÖĞÜTLER - VICTOR SERGE

EVREN YAYINLARI

Bilimsel Dizi : 4

Türkiye Yayını :

Evren Yayınları

Nisan 1976

Dizgi - Tertip - Baskı :

Doyuran Matbaası

Yönetim Yeri :

Cağaloğlu Yokuşu, Kemaliye Han 4/12

Cağaloğlu/İSTANBUL

VİCTOR SERGE

MİLİTANA ÖĞÜTLER

Çeviren :
Mümtaz Yavuz

EVREN YAYINLARI
P.K. 1 Tophane - İST.

İÇİNDEKİLER

	sayfa
GİRİŞ (Yazarın Önsözü)	5
BİRİNCİ BÖLÜM ..... Okrahana	9
İKİNCİ BÖLÜM ..... Yasa Dışılık (İllagalite)	68
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ..... Militana Basit Notlar	79
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM ..... Devrimci Şiddet Sorunu	90

Giriş

Rusya'da Devrim'in zaferi bir ülkenin seçkin insanlarına karşı elli yılı aşkın çetin savaşlarda oluşan yeryüzünün en modern, en güçlü, en tecrübeli siyasi polisin bütün mekanizmasının devrimcilerin eline geçmesine yolaçmıştır.

Siyasi polisin yöntem ve uygulamalarını öğrenmek, her militan için kısa sürede pratik yararlar sağlayacak niteliktedir. Çünkü kapitalist savunma, dünyanın her yerinde aynı araçları kullanmaktadır. Aslında dayanışma halinde olan kapitalizmin polisi, her yerde, birbirinin aynıdır.

Rusların yarım yüzyıldan fazla bir sürede olağanüstü çaba ve fedakarlıklarla edindikleri devrimci savaş bilimi, eylemin henüz gelişmekte olduğu ülkelerin militanları, savaşın yarattığı ortamdan, Rus proletaryasının zaferleri ve uluslararası proletaryanın bozgunları - dünya kapitalizminin krizi, uluslararası sosyalizmin doğuşu,

burjuvazide sınıf bilincinin, faşizm, askeri diktatörlük, baskı ve emek düşmanı yasalara net bir biçimde belirmesini daha kısa bir zaman süresi içinde iyice bilmek zorundadırlar. Militanlar, düşmanın elindeki araçları ve imkanları bildikleri ölçüde daha az kayba uğrayacaklardır. Bu durumda, pratik bir hedef olarak, tüm baskıların ve tüm tutucuların baş aracı, tüm sağlıklı başkaldırmaların boğazlayıcısı polisin ne olduğunu öğrenmek gereklidir.

Biz bunu yazabilecek durumdayız. Çünkü Rus aristokrasisinin kendi varlığını korumak için meydana getirdiği mükemmel silah, Rus İmparatorluğu'nun Güvenlik Teşkilatı -Okhrana-'nın belgeleri elimize geçmiştir.

Bu incelemeyi daha derinleştirmek için zaman bulamadım. Okuyacağınız satırların böyle bir iddiası yok. Bununla birlikte, Rus polisinin arşivlerini ilk ziyaret ettiğimde beni çarpan önemli gerçekleri, sosyalizm yolunda savaş veren arkadaşlarımın önüne sermek, onları uyarmak, yine de yararlı olacaktır kanısındayım.

Yükselmeye başladığında, devrimci dalgaları engelleyecek güç, dünya yüzünde mevcut değildir. Makyavelizmleri, bilimleri, cinayetleri ne denli güçlü, etkili ve gaddarca olursa olsun, kapitalizmin tüm polisleri yine de sosyalizme gidişi durdurmakta aciz kalmaya mahkumdur.

İlk kez 1921'de «Bulletin Communist» tarafından yayınlanan bu çalışma, dikkatli bir biçimde çeşitli eklerle tamamlanmıştır. Bir polis mekanizmasının incelenmesinin, politik formasyonu ne olursa olsun, okuyucunun kafasında yeretmesi muhtemel olan kuramsal ve pratik sorunlar, iki yeni denemede ele alınmıştır. Militan'a öğütler, bütün basitliğine rağmen, yine de takibe, hafiyeliğe ve provokasyona karşı işçi savunmasının önemli kurallarını vermesi bakımından yararsız değildir.

Savaştan ve Ekim Devrimi'nden sonra, işçi sınıfı

salt olumsuz ve yıkıcı bir eserin tamamlanmasıyla yetinemezdi. Halk savaşları dönemi artık başlamıştır.

İster aktüel, ister ileri tarihlerin sorunu olsun, bu gün çoğu sosyalist parti için iktidara gelmenin çeşitli problemleri bulunmaktadır. 1923 başlarında Avrupa'nın kapitalist düzeni, sabırsız takımı umutsuzluğa düşürecek derecede dengeli görünmektedir.

Bununla birlikte, Ruhr'un «sakin bir biçimde» işgal edilmesi, yılın sonunda önce devrimin güçlü bir gerçek olarak ortaya çıkmasına yolaçmıştır.

Bugünden itibaren, kapitalist müesseselerin yokedilmesine yönelen her eylem, yarının yaratıcı eserinin hazırlanmasında, en azından kuramsal olarak, kendini tamamlamak zorundadır. Bakunin, «Yokedici düşünce, aynı zamanda yaratıcı düşüncedir» diyordu.

Kelimelerin kısıtlı kapsamında anlaşılarak çok sayıda devrimcinin yürekler acısı bir biçimde yoldan çıkmasına yolaçan bu derin düşünce, şimdi pratik bir doğru olarak ortaya çıkmış bulunmaktadır. Aynı nitelikleri sınıf savaşı, bugün sosyalistleri aynı zamanda yoketmek ve yaratmakla yükümlü kılmaktadır. Bugünkü anti-militarizmin aynı zamanda Devrimci Ordu'nun hazırlanmasıyla tamamlanmak ihtiyacında olması gibi, burjuva adaleti ve polisinin ortaya çıkardığı şiddet ve baskı sorununun büyük önemde olumlu yanı mevcuttur. Bunu genel çizgileriyle yansıttığımı sanıyorum.

Düşmanın imkan ve araçlarını tanımak zorundayız. Tıpkı devrimci çabalarımızın tüm kapsamını tanımak zorunda olduğumuz gibi.

Mart 1925
VİCTOR SERGE

BİRİNCİ BÖLÜM

OKHRANA

1 — Polis

Okhrana, İçişleri Bakanlığı'nın ünlü 3. Kısmının yerine kurulmuştur. 1881'de kurulmuş ama asıl gelişmesi, 1900 yılından sonra olmuştur. Jandarmanın özellikle yüksek rütbeli subayları, «polis işlerinde» kullanılmayı askerlik onuruna karşı sayıyorlardı. Yeni kuşak, bu tür endişelerin üstüne sünger çekerek gizli polisi, devrimci partiler içinde ihaneti, provokasyonu, hafiyeliği bilimsel bir biçimde örgütlemeye girişmişti. Bu akım, örneğin, oldukça büyük bir **Devrimci Sosyalist Parti Tarihi** ve **Sosyal Demokrat Partisi Tarihi** bırakan Albay Spiridovitek gibi yetenekli ve bilge kişilerini vermekte gecikmeyecekti.

Bu polisin eleman seçimi, eğitimi ve mesleki yetiştirilmesine özel bir dikkat gösteriliyordu. Genel yönetimde her elemanın ayrı bir fişi bulunurdu. Son derece geniş bilgiler içeren bu belgelerde eğlendirici ayrıntılara da raslanırdı. Elemanın huyu, karakteri, öğrenim de-

recesi, zekası, hizmet durumu, giderek hemen her şeyi yazılıydı bu belgelerde.

Örneğin bir subay «sınırlı bir zeka» olarak nitelenmişti. Yalnız «küçük çapta işlerde» kullanılabilirdi. Bir başkası ise «kadınlara kur yapma eğilimi» gösteriyordu.

Formların soruları arasında dikkati çekenler oluyor: «Partilerin tüzük ve programlarını gerektiği şekilde biliyor mu? Hangilerini?» Sonra «kadın düşkünü» dostumuzun «Devrimci - Sosyalistler ve anarşistlerin düşüncelerini iyi, Sosyal Demokrat Parti'nin düşüncelerini orta derecede, Polonya Sosyalist Partisi'nin düşüncelerini ise az bildiğini» öğreniyorum. Belgeler, bilgece değerlendirilmiş bir bilimsel çalışmanın ürünü adeta. Ama biz aynı fişi incelemeyi sürdürelim gene. Acaba hafiyemiz, «devrim hareketinin tarihiyle ilgili dersleri izlemiş midir?»; «hangi partide kaç gizli ajana sahiptir?»; «bunların kaçı entellektüel kaçı işçidir?» Gerçekten de, **Okhrana** iyi koku alan köpekler yetiştirmek için her partinin programının, yöntemlerinin hatta önde gelen militanlarının ayrıntılı yaşam öykülerinin enine boyuna incelendiği dersler organize ediyordu.

Bu arada siyasi polisin en ince dolaplarını çevirebilecek biçimde yetiştirilen söz konusu Rus jandarmasının, Batı Avrupa'nın alıştığı jandarma ile uzaktan yakından ilgisi olmadığını belirtelim.

Sözünü ettiğimiz Rus jandarması, kapitalist ülkelerin tümünde mevcut olan siyasi polis demektir.

2 — Takip

Dış gözetme, özellikle, adından da belli olduğu gibi, dışa dönük bir eylemdir. Burada söz konusu olan, bir insanın hareketlerinin davranışlarının izlenmesi, sonra da

«amacının» iyice kavranmasıdır. Bu yüzden dünyanın her yerinde polisin **takip** servisleri son derece geliştirilmiştir. Rus örgütü, bu tür servislerin, kuşkusuz, ilkel tipini teşkil etmektedir.

Rus «takipçileri» (dış gözetme ajanları), tıpkı «gizli ajan»lar gibi -gerçekte hafiye ve provokatörler-, **Okhrana** yada Politik Güvenlik Servisi'ne dahildirler. Bunlar sadece bir ay tutuklama yetkisine sahip bulunan Araştırma Servisi'dir. Öte yanda, Araştırma Servisi, genellikle ele geçirdikleri şüphelileri soruşturmayı sürdüren Jandarma Genel Yönetimi'ne devretmekle yükümlü kılınmıştı.

Dış Gözetme Servisi, yapı olarak basitti. Servisin emrindeki ayda 50 rubleye kiralanmış çok sayıda ajanın tek görevli, istenilen kişiyi gece gündüz, aralıksız, izlemekten ibaretti. Bunlar ilke olarak, izledikleri kişilerin adından, takibin amacından habersiz olmak zorunda idiler. Bu, kuşkusuz, herhangi bir beceriksizliğe yada düpedüz «ihanete» karşı alınan tedbirler arasında sayılmak lazımdır. İzlenecek kişiye genellikle, **«sarışın»**, **«ev kadını»**, **«Vladimir»**, **«arabacı»** gibi takma adlar verilirdi. Bu yakıştırma ad, takipçi ajanın, izlediği kişiyle ilgili gözlemlerini içeren özel defterlerin baş tarafında yer alırdı. Raporlar son derece ayrıntılı ve kesin ifadeli olmak zorundaydı. Metinlerde genellikle şu tür bir ifade kullanılırdı:

17 Nisan sabahının 9.54'ü. Ev kadını, evinden çıktı. Puşkin Sokağı'nın köşesindeki postaneye iki mektup attı. X Bulvarı'nda bir iki mağazaya girerek alışveriş yaptı; 10.30'da Z Sokağı'nda 13 numaralı eve girdi, 11.20'de çıktı...

Daha ciddi «işlerde», aynı kişiyi, **birbirinden habersiz** iki ajan izlemektedir. Bunların verdikleri raporlar, birbirini denetlemekte, tamamlamaktadır.

Bu, günlük raporlar uzmanlar tarafından incelen-

mek üzere jandarmaya veriliyordu. «Oda hafiyeleri» olarak adlandırılabilecek bu «uzmanlar», kişilerin ziyaretlerini, çeşitli davranış ve hareketlerini en ayrıntılı bir biçimde yansıtan şemalar, tablolar, grafikler halinde tesbitle görevlidirler. Söz konusu şema'lar, herhangi bir militanın ilişkilerinin önemini ve muhtemel etki gücünün değerlendirilmesinde kullanılmakta idiler.

1905'lerde sendikalar kurarak büyük merkezlerdeki işçi hareketine elkoymaya teşebbüs eden polis Zubatov, «takipçiliği» en yüksek düzeylerine çıkarmıştı. Zubatov'un özel ajanları, herhangi bir insanı bütün Rusya'da giderek Avrupa'nın yada dünyanın bütün ülkelerinde adım adım izleyecek nitelikteydi. Takipçi ajanın «masraf» konusunda herhangi bir endişesi yoktu. Bunlardan birinin 1903 Ocak ayı tarihini taşıyan «masraf fişi», genel giderlerin 637,35 rubleyi bulduğunu göstermektedir. Sıradan bir hafiye'ye açılan bu kredinin önemini belirtmek için, o tarihlerde bir üniversite öğrencisinin ayda 25 rubleyle rahatlıkla geçinebildiğine işaret edelim. 1911'lerde ise, sürgünlerin izlenmesi işi ortaya çıkmıştı. Böylece majeste Çar'ın hafiyeleri, Avrupa başkentlerini kendilerine «sayfiye» yeri haline getirmişlerdir.

Diğer taraftan **Okhrana**'nın görevleri arasında, Devrimci Sosyalist Parti üyesi bazı tehlikeli tedhişçileri sürekli bir biçimde izleme de yer alıyordu. Hafiyeler içinde 50-70 fotoğraf olan özel defterleri de sürekli olarak yanlarında taşımak zorundaydılar. Bu fotoğraflar arasında rasladıklarımızdan birkaçını sıralayalım: Savinkov, Nathanson (ölü), Argunov, Avksentief (ne yazık ki o da), Kareline, Ovssiannikov, Vera Figner, Peşkova (Bayan Gorki), Fabrikant.

Ajanlar, ayrıca, yanlarında teşhis için Karl Marx'ın fotoğrafını da taşıyorlardı. Bir evde yada bir kitapta Marx'ın resminin bulunması bir ipucu sayılabilirdi.

Eğlendirici bir ayrıntı: Dış gözetme, sadece eski rejimin düşmanlarını kapsamakla kalmıyordu. Ele geçiri-

len ajan raporları, imparatorluk bakanlarının polis takibi dışında kalmadığını kanıtlamaktadır. 1916'da Savaş Bakanlığı'nın **telefon konuşmalarını «dinleyen» servisin raporu** çok sayıda saray mensubunun, bakanın karısının sıhhatiyle aşırı derecede yakından ilgilendiğini göstermektedir bize.

3 — Provokasyon

Rus polisinin en önemli mekanizması, kaynakları ilk devrimci savaşlara dayanan, 1905 Devrimi'nden sonra olağanüstü gelişme gösteren ve «gizli ajans» denen provokasyon servisleridir.

Jandarma subayı adıyla anılan, özel seçilen ve eğitimden geçen polisler, provokatör ajanlar toplamakla görevlendirilmişlerdi. Meslekte ilerleme, bu konuda elde edilen başarıya bağlıydı. Gizli ajanların provokatör ajanlarla ilişkileri ayrıntılı ve kesin hükümler içeren tüzüklerle düzenleniyordu. Toplanan bilgiler dolgun maaşlı uzmanlar tarafından değerlendiriliyor, dosyalanıyordu.

Okhrana'nın Petrograd'ta, Fontanka Sokağı 16 numaradaki binasında, belgeleri düzenleyen memur ve polis müdüründen başka hiç kimsenin girme yetkisi bulunmayan gizli bir oda vardı. Bu dosyalar gizli ajansa aitti. Gizli oda'daki bir dolapta provokatörlerin kişisel fişleri saklıydı. Burada tam 35.000 isim saptadık. Fişlerin çoğunda kuşkusuz tedbir endişesiyle gizli ajanın gerçek adı takma ad'la değiştirilmişti. Bu nedenle devrimden sonra dosyaların ele geçmesine rağmen bu sefillerden çoğunun gerçek kimliğinin tesbiti mümkün olamamıştı. Provokatörün adı sadece **Okhrana**'nın müdürü ve onunla sürekli ilişkisini sürdüren jandarma subayı tarafından bilinmekteydi. Provokatörler ay sonlarında imzaladıkları maaş fişlerinde de takma adlarını kullanır. Bunların maaşları ayda, kişisel yeteneğe göre, 3 ila 200 ruble ara-

sında değişiyordu. İdari mekanizma, jandarma subaylarının sadece kağıt üzerinde var olan uydurma ajanlar öne sürüp paraları cebe indirmelerini engellemekten geri durmuyordu. Geniş yetkili müfettişler, gizli ajanları olduğu gibi, provokatör ajanları da sürekli teftişe tabi tutuyorlar, gerektiğinde yetenekli gördükleri elemanları ödüllendiriyorlardı.

4 — Provokatör Ajanların Seçimi ve Eğitimi

Şimdi provokasyonun alfabesi sayılan bir belgeyi inceleyelim: Söz konusu belge, 27 daktilo sayfasından ibaret. Adı, **«Gizli Ajanlara Ajansla ilgili Eğitim»**. Belgemiz, 35 numaraya kayıtlı. Üstünde şu üç ibareye raslanıyor: «Çok gizli», «yayınlanamaz, kimseye gösterilemez...» «meslek sırrı». Merakı körüklemek için elden ne gelirse yapılmış. Neden böyle bir yola başvurulduğu biraz sonra anlaşılacak. Pratik ve psikolojik bilgileri içeren bu son derece ilgi çekici belge, aslında, kokuşmuş ve köpeksi resmi ahlakla, konuyu etraflı bir biçimde incelemeyi amaçlayan dikkatli bir çalışma karışımı. Belge, bu nitelikleriyle, kuşkusuz, psikologları yakından ilgilendirecektir.

Belge genel tanımlarla başlıyor:

Politik Güvenlik Teşkilâtı, devrimci merkezleri eylemlerinin en yoğun olduğu anda yıkmaya teşebbüs etmelidir. Hareketi oluşmadan engellemek, işi kesinlikle başarısızlığa götürecekti.

Hareketin tam ve kesin bir biçimde yokedilmesi için, gelişmesini beklemek gereklidir; ilke budur.

Gizli ajanlar, hizmetleri oranında fiks ücret alırlar.

Güvenlik Teşkilatı, ajanlarını ele vermemek için büyük dikkat sarfetmelidir. Bu amaçla ajanlar, çalıştıkları devrimci kuruluşlarda kendileriyle eşit önemde olan ger-

çek militanlarla aynı zamanda tutuklanmalı ya da serbest bırakılmalıdır.

Güvenlik Teşkilatı, ajanlarına gerçek militanların güvenini kazanma yolundaki çabalarda kolaylık göstermelidir.

Daha sonra, ajanların seçimiyle ilgili bir bölüm geliyor.

Gizli ajanların seçimi, araştırma direktörü ve yardımcılarının üzerine azami dikkatle eğildikleri son derece önemli bir konudur. Yöneticiler gizli ajan bulmakta ne kadar umutsuz olursa olsun, hiçbir fırsatı kaçırmamalıdırlar...

Bu iş son derece güçtür. Politik tutuklularla ilişki kurmak, oyunun önemli kurallarından biridir.

Gizli servis için kullanılacak kişiler şu kategorilerde aranmalıdır:

Partiye küskün, yoksulluk içinde yaşayan, zayıf karakterli devrimciler, sürgünden kaçanlar yada sürgüne mahkum edilenler.

Gizli ajanların seçimiyle ilgili **el-kitabı**, ajanlığa uygun olan kişilerin «zayıf» taraflarının iyice bellenilmesini ve bundan azami derecede yararlanılmasını öğütlemektedir.

«Öte yanda, ajanların akraba ve yakınlarıyla, işçilerle, asıl hedef gözden kaçırılmaksızın sürekli ilişkiler kurulmalıdır.»

Garip bir ikiyüzlülük!.. Şu şaşırtıcı üç satırı aynen çeviriyorum:

Yoksulluk içindeki devrimcilerden yararlanılabilir. Bunlar inandıkları davadan dönmeksizin, ihtiyaç için bazı bilgiler sağlayabilirler...

Demek böyleleri de olmuş?

Ama sürdürelim araştırmamızı:

Tutuklular arasına «gammaz» yerleştirmek son derece iyi sonuçlar veren bir pratiktir.

Herhangi bir kişi gizli ajanlık için olgun bir duru-

ma gelmişse... Söz konusu kişi hele küskün, ihtiyaç içinde, kişisel meselelere boğulmuş, ayrıca önemli cezalarla karşı karşıya bulunan biriyse...

Bu durumda «onu» dahil olduğu grubun tümüyle birlikte tutuklamak gerekir. Söz konusu kişi daha sonra tek olarak polis müdürünün huzuruna çıkarılır. Bununla birlikte, polis gizli ajanı, öteki devrimcilerle aynı zamanda, şaşkınlık yaratmaksızın serbest bırakabilecek uygun duruma sahip olmalıdır.

Ajanlığa ikna edeceğiniz kişiyi tek olarak sorguya çekiniz. Bu konuda çeşitli gruplar arasındaki çekişme, militanların beceriksizliklerinden, izzeti nefis yaralarından azami derecede yararlanılması gereklidir.

Şu satırları okurken polisin nasıl babacan bir tavır takınarak kurbanının gözünü boyamaya çalıştığını görüyoruz.

— Tabii... böyledir bu işler. Siz fikirleriniz yüzünden kürek mahkumluğunun yolunu tutarken size enfes bir oyun oynayan büyük dostunuz X, sırtınızdan keyif sürecek. Dünya bu... Kötülerin cezasını iyiler çeker!

Bu tür çıkışlar genellikle «zayıf»larda ve büyük sürgün cezalarıyla karşı karşıya bulunanlarda başarılı sonuçlar verebilir.

Her örgütte, mümkün olduğu ölçüde, birden fazla ajan bulundurulmalıdır.

Güvenlik teşkilatı, ajanlarının yaptıklarını izlemekle kalmamalı, onları yönetmelidir.

Gizli ajanlar öbür ajanların verdikleri bilgilerden katiyyen haberli olmamalıdır.

İşte size Makyavel'e bile taş çıkartacak bir bölüm:

Bir devrimci partide önemsiz bir mevkide çalışan bir ajan, daha önemli militanların tutuklanmasıyla, yüksek düzeydeki sorumluluklara getirilebilir.

Provokasyonun mutlak bir biçimde gizli tutulması, polisin en başta gelen endişelerinden biridir.

Ajan gizliliğe mutlak surette uyar. Servise girdikten sonra yaşayış tarzını asla değiştirmez.

Gizli ajanla ilişkilerde başvurulan tedbirlerin aşılması mümkün değildir:

Direkt temas kurulacak ajanın tam güvene sahip olması şarttır. Randevular, gerektiğinde birkaç ajanın kabul edebileceği, birbirine açılmayan çok sayıda odası bulunan gizli apartmanlarda düzenlenir. Apartmanın sahibi sivil bir memur olmalıdır. Ve hiçbir surette özel ziyaret kabul etmemelidir. Söz konusu memur gizli ajanlarla tanışmak ve onlarla konuşmak yetkisine sahip değildir. Memur, ajana kapıyı bizzat açacak ve onlar giderken merdivenlerde başka birinin olup olmadığını kontrol edecektir. Konuşmalar kilitli kapılar arkasında yapılacaktır. Ziyaretçinin pencere yada bir ayna yanında oturmamasına azami dikkat gösterilecektir. En ufak bir şüphe, apartmanın derhal değiştirilmesi için yeterli nedendir.

Provokatör, **hiç bir şekilde Güvenlik Teşkilâtı merkezine gelemez. Şefinden izinsiz hiç bir önemli görevi üzerine alamaz.**

Buluşma, daha önceden kararlaştırılmış işaretlerin kullanılmasıyla gerçekleştirilir. Mektuplaşma, göze batmayan adresler aracılığıyla yapılır.

Gizli ajanlar ve onlarla işbirliği yapan elemanlar, mektuplarını, kimin tarafından yazıldığı anlaşılmayacak türde, yani deforme bir yazı ile kaleme almalıdırlar. Öte yanda mektuplarda alışılmış ve göze batmayan bir ifade tarzı kullanılmalıdır. Mektup kağıdı ve zarf, mektubu alacak olanın yaşadığı sosyal düzeye uygun olmalıdır. İşbirlikçi ajan mektuplarını bizzat kendisi postalamak durumundadır. Kendisine gelen mektupları ise okuduktan sonra derhal yakmak zorundadır. Adresler hiç bir şekilde yazılı olarak bulunamaz.

Son derece ciddi meselelerden biri de, ele verdiği militanlarla birlikte tutuklanan gizli ajanın serbest bı-

rakılmasıdır. Bu konuda, eğitici broşür, «firar»lara karşı çıkmaktadır. Zira:

Firarlar devrimcilerin dikkatini çekmektedir. Bir örgütün yokedilmesinden önce, haber kaynaklarımızın da ortadan kalkmaması için, serbest bırakılacak militanlar hakkında gizli ajanın fikrini almak gereklidir.

5 — Moskova'da Bir Provokasyon (1912)

Seçilen bir başka belge, provokasyonun ne kadar yaygın olduğunu ortaya koymaktadır. Söz konusu olan 1912 Moskova'sında bir tür provokasyon monografisidir. O yıllarda, Moskova Gizli Ajansı'nı teftişle görevli bir yüksek memurun, Bay Vissarionov'un hazırladığı rapordur bu.

Vissarionov görevini, 1912'nin 1 ila 22 Nisan'ı arası tamamlamıştır. Rapor, daktilo edilmiş koca bir defterdir. Tokna adla anılan her provokatör için ayrıntılı bilgi verilmiştir. Bunlar arasında son derece ilgi çekici olanları var.

Moskova'da 6 Nisan 1912'de resmi görevli olarak «çalışan» provokatörlerin sayısı 55'dir. Bunlar çeşitli örgütlere şöylece dağılmışlardır: Devrimci Sosyalistler 17; Sosyal Demokratlar 20; anarşistler 3; öğrenciler (okul hareketleri) 11; filantropik kurumlar, vb. 2; bilimsel kurumlar 1; Zemstvo'lar 1, öte yanda, Moskova Gizli Ajansı, basını, Oktobristleri (K.D. Partisi, Anayasacı Demokratlar), Burtzev'in ajanları, Ermenileri, aşırı sağı ve Cezvitleri de izlemektedir.

İşbirlikçi elemanlar ise genellikle şu biçimde kaleme alınan basit notlarla nitelenmektedir:

Sosyal Demokrat Partisi. Bolşevik kesim.

Portnoi (terzi) ağaç işleri tornacısı, zeki. 1910'dan bu yana serviste, ayda 100 ruble alır. İyi haber alan bir işbirlikçi. Duma için aday olacak. Prag Bolşevik Konfe-

ransı'na katılmıştır. Bu konferansın Rusya'ya gönderdiği 5 militandan 3'ü tutuklanmıştır...

Polis görevlisi, ayrıca, Prag Bolşevik Konferansı'na yeniden değinerek, gizli ajanların elde ettikleri sonuçlardan ötürü duyduğu sevinci dile getirmektedir. Gizli ajanlardan bazıları merkez komitesine girmeyi bile başarmıştı. Bir başka hafiye de, parti tarafından propaganda ile ilgili dökümanları gizlice Rusya'ya sokmakla görevlendirilmişti. Sözünü ettiğimiz yüksek dereceli polis, bu konuda, «böylece propaganda ikmalinin tümünü elimizde tutuyoruz,» demektedir.

Burada bir parantez açalım. Evet gerçekten de, o sırada polis bolşevik propaganda ikmalini elinde tutuyordu. Acaba bu durum bolşevik propagandasının etkinliğini azaltıyor muydu? Lenin'in kağıt üzerine basılı konuşmaları hafiyelerin kirli elleriyle nakledildiklerinden ötürü değerlerinden herhangi bir şey kaybediyorlar mıydı? Devrimci sözün gücü bizzat kendisindedir. Onun ihtiyacı olan tek şey, duyurulmasıdır. Kimin tarafından taşındığının önemi yoktur. **Okhrana**'nın başarısı, bolşevik örgütlerine dışardan gelen propaganda ikmalini durdurabildiği ölçüde kesinlik kazanırdı. Oysa teşkilat bunu, o **da belli ölçülerde,** sadece kaynaklarını açığa vurmak pahasına yapabilirdi.

6 — Provokatör Ajanların Dosyaları

Elimizde provakatör ajanların kimlikleri ve eylemleri hakkında geniş bilgi sahibi olabileceğimiz binlerce dosya var. Bir kaçını inceleyelim:

a) 378 numaralı dosya - Julie Orestovna Serova (namı diğer **Pravdivi** - doğrucu ve **Ulianova**). İçişleri Bakanı'nın, kimliğinin ortaya çıkması nedeniyle işten uzaklaştırılan bu ajanla ilgili bir sorusunu, polis müdürü, onun yüksek hizmetlerini sıralayarak cevaplamaktadır.

Mektup dört büyük sayfa doldurmaktadır. Metne sadık kalarak özetliyorum:

Julie Orestovna Serova 1907 Eylül'ünden 1910 Eylül'üne kadar Sosyal - Demokrat örgütün dış gözetmesinde hizmet görmüştür. Parti'de önemli sayılabilecek görevlerde bulunan Serova, Petrograd'ta olduğu gibi, taşrada da, teşkilatımıza büyük hizmetler sağlamıştır. Bütün bir dizi tutuklama Serova'nın verdiği bilgilere dayanarak gerçekleştirilmiştir.

Bayan Serova 1907 Eylül'ünde Duma milletvekillerinden Serge Saltykov'un tutuklanmasını sağlamıştır.

1908 Nisanı sonunda Rikov, Noguin, «Gregeire» ve «Kamanev»den müteşekkil dört militanı tevkif ettirmiştir.

9 Mayıs 1908'de Parti'nin bütün bir meclisinin tutuklanmasına imkan hazırlamıştır.

1908 Sonbaharında merkez komitesi üyesi «masum» Dubrovski'yi tutuklattırmıştır.

1909 Şubatında Parti'nin gizli basımevine ve pasaport bürosuna elkoydurmuştur.

1 Mart 1905'te Petersburg Komitesi'nin tümünü tutuklattırmıştır.

Serova, ayrıca, «kamulaştırma» eylemine girişen bir grubun tutuklanmasında yardımcı olmuş (1907), bir propaganda dokümanı stokuna elkonmasında ve bu dokümanların Vilna tarafından yasa dışı olarak nakledilmesi işleminin engellenmesinde birinci derecede rol oynamıştır. 1909'da partinin yurt dışındaki bir konferansına katılmış ve bu konuda bize gerekli bütün bilgiler vermiştir. Yine 1909'da Alexis Rikov'un eylemlerini izlemiştir.

Bütün bunlar son derece değerli, paha biçilmez hizmetlerdi.

Ama Serova'nın sonunda foyası meydana çıktı. Duma'da milletvekili olan kocası, başkentin gazetelerine özel bir demeç vererek, artık ona karısı gözüyle bakma-

dığını açıklamıştı. Böylece her şey anlaşıldı. Serova bundan böyle teşkilâta hizmet edemezdi. Şefleri onu kapı dışarı etmekte gecikmediler. Yapayalnız ve meteliksiz kalmıştı. Dosya, güvenlik teşkilatı direktörüne yazdığı mektuplarla dolu. Bunlar sadakatını, geçmiş hizmetlerini belirten, yardım talep eden mektuplardı.

Sinirli ve sabırsız bir biçimde karalanmış bu entellektüel yazılar içler acısıydı. Mektuplarının bir yerinde, kendini nitelerken kullandığı gibi, bu «emekli provokatör» yoksulluğun pençesinde inim inim inliyor olmalıydı. Tam bir moral çöküntüsü içindeydi. Ama yine de yaşamak gerekliydi. Serova provokatörlükten başka bir şey bilmiyordu. Ruhsal çöküntü basit bir iş tutmasını engelliyordu.

16 Ağustos 1912'de polis müdürüne şunları yazıyor: **Büyüğü beş yaşında olan iki çocuğumun giyecek ne elbisesi ne de ayakkabısı var. Möblesiz kupkuru bir yerde oturuyoruz. Üstümdeki elbiseler lime lime oldular. Onlarla herhangi bir iş bulmama imkan yok. Bana yardım etmezseniz intihardan başka çıkar yol göremiyorum...**

150 rublelik bir yardım yapılıyor Serova'ya.

17 Eylül'de, kocasına yazdığı bir mektubun da ilişik olduğu başka mektup... İlişikteki mektubu kocasına göndermesi için ricada bulunuyor polis müdürüne: **Kocama gönderdiğim son mektupta da göreceksiniz hayatıma son vereceğim günün arefesinde bile polise yaptığım hizmetlerle savunuyorum kendimi. Hayatıma son vermeye kararlıyım. Artık bu komedi değil. Kimseye kendimi acındırmak da istemiyorum. Yaşamayı sürdürmeye gücüm artık yetmiyor...**

Bütün bunlara rağmen Serova yine de hayatına son vermiyor. Bir kaç gün sonra evinde silâh saklayan yaşlı bir adamı gammazlıyor.

Mektupların tümü koca bir cilt yapıyor. İşte iç paralayıcı bir mektup daha. Bir zamanlar hayatını paylaştığı adama, kocasına yazılmış.

Sana karşı çoğunca suçluydum. Bu kez de yazmadım sana. Ama unut bütün kötülükleri. Birlikte geçirdiğimiz günleri, ortak çabalarımızı hatırla ve bağışla beni. Hayata veda ediyorum. Yorgunum. Çok şeyin kırılıp döküldüğünü hissediyorum içimde. Kimseyi lanetlemek istemiyorum. Ama lanet yine de «yoldaşlara!»

İçtenlik nerede başlıyor bu mektuplarda? İkiyüzlülüğün sınırı nerede? Bilinmiyor. Karmaşık, kötü, acılı, kokuşmuş, orospulaşmış, çırılçıplak soyulmuş ruhsal yapı ile karşı karşıyayız.

Bununla birlikte Güvenlik Teşkilatı, «emekli provokatörün» imdat çağırılarını cevapsız bırakmamış. Serova'nın servis şefinin notunu taşıyan her mektubu, aynı zamanda direktörün kararını da içeriyor: «250 ruble verin», «50 ruble tahsis edilsin». Eski hizmetli bir çocuğunun öldüğünü bildiriyor. «Tahkik edin» diye yazmış direktör, mektubun köşesine. Daha sonra daktilo öğrenmek için bir daktilo makinası istiyor. Teşkilatta boş daktilo makinası mevcut değil. Daha sonra mektuplar büsbütün sıklaşıyor. 14 Aralık'ta **«çocuklarım adına»** diyor, **«size kanlı gözyaşlarımla yazıyorum: 300 rublelik son bir yardım diliyorum.»** Petrograd'ı terketmesi şartıyla veriliyor bu para. 1911'de Serova, toplam olarak, üç defada, 743 ruble almış, 1912'de ise altı defada 788 ruble. Bu, o sıralarda önemli bir toplamdı.

1914 Şubat'ında yapılan son bir yardımdan sonra Serova, Demiryolları işletmesinde küçük bir iş elde ediyor. Ama çok geçmeden kovuluyor. İş arkadaşlarından para sızdırdığı için. Dosyasında şu notu görüyoruz: «Şantaj yapmaktan suçlu», «hiçbir şekilde güvenilemez.» Bununla birlikte, «emekli provokatör», Petrova adıyla Demiryolları Polisi'ne girmeyi başarmıştır. Ne var ki, polis tahkikatı derinleştirecek ve Serova'nın gerçek kimliğini tesbit edecektir. Bu ise işten çıkarılması ile sonuçlanacaktır. 1915'te yeniden «hafiyelik» talebinde bulunuyor. Nihayet 28 Ocak 1917'de, devrimin arife-

sinde, bu bir devrim komitesinin sekreterliğine kadar yükselmiş olan «emekli provokatör», «asaletli bay polis müdürüne» yazdığı bir mektupta, geçmiş hizmetlerini ve sadakatini hatırlattıktan sonra, ikinci kocasını sokabileceği Sosyal-Demokrat Parti'nin eylemleri hakkında bilgi toplamayı teklif etmektedir... **Hızla yaklaştığı hissedilen büyük olaylar arifesinde size hizmet edememenin acıları içinde kıvranıyorum...**

b) 383 numaralı dosya. Nikola Nikolayeviç Veretzki, bir papazın oğlu. Namı diğer «Ossipov», öğrenci. 1903'den bu yana gizli hizmette. Görevi Sosyal-Demokrat örgütü ve Pavlograd okulları gençlik hareketlerini izlemek.

1905'te parti tarafından, Finlandiya'dan gelecek silahların sınırdan geçirilmesi konusunda görevlendiriliyor. Ama provokatör soluğu Paris'te almıştır. Şimdi ne yapması gerekmektedir?

Arkadaşlarının şüphesini üzerine çeken Veretzki tutuklanıyor. **Okhrana**'nın gizli kesiminde üç ay geçiriyor. Sonra «militanların yeniden güvenine sahip olması için» yurt dışına gönderiliyor.

Bir raporun sonuç bölümünü aynen aktarıyorum: **«Veretzki, zeki, kültürlü, mütevazi, çalışkan, ve dürüst bir genç adam izlemini veriyor. Dürüstlüğünün kanıtı olarak aylığının (150 ruble) büyük bir bölümünü yaşlı ailesine gönderdiğini belirtelim.»**

Bu örnek genç adam 1915'te servisten çekiliyor. Son bir armağan, eski hizmetlerini değerlendiriyor: Bir yıl süreyle ayda 75 ruble.

c) 317 numaralı dosya. Vladimir İvanaviç Lorberg. Namı diğer «Hasta»; İşçi. Okuma yazması son derece az. Fabrikada çalışıyor. Ayda 10 ruble alıyor.

Bir provokasyon proleteri,

ç) 81 numaralı dosya. **Narodnaya Volya** üyesi birinin oğlu olan Serge Vassiliyeviç Praotsev, devrimci bir

çevrede yetişmesi ve bu alanda geniş ve yararlı ilişkilere sahip bulunmasıyla övünmektedir...

Buna benzer binlerce dosya var elimizin altında.

Ne var ki, bazı insanların alçaklıklarını ve ruhsal sefaletlerini bütünüyle anlamak son derece güç bir iş.

Adlarından söz edeceğimiz şu iki gizli provokatörün dosyalarına raslayamadık. Ama bunları tipik örnekler olarak tanımak mutlaka gerekli. Bunlardan biri büyük değeri olan bir entellektüel... Öbürü ise yetenekli ve parlak bir hatip...

Stanislaw Brzozowski, yeteneği herkesçe teslim edilen, gençlerin sevgilisi bir yazar. Kant, Zola, Mikhailovski, Avenarius üzerine eleştirel denemeleri var. Kendisini «sosyalizmin hizmetkârlığına adamış», «sosyalizmin insan düşüncesinin en derin sentezi olduğuna» inancı tam. O kadar ki, «sosyalist düşünü, doğanın ve insanlığın tümünü kapsayan bir felsefi sistem düzeyine çıkarmak» istiyor. (**Naprzod**, 5 Mayıs 1908), Ayrıca **«Alev»** adını taşıyan devrimci bir romanın da yazarı. Varşova **Okhrana'**sından, devrimci ve ilerici çevrelerle ilgili raporlarına karşılık olarak ayda 150 ruble alıyor.

Papaz Gapon, 1905 devriminden önce, Petersburg ve Moskova'da bütün bir işçi hareketinin ruhu, 1905 Ocak ayında Çar'ın portresini taşıyan iki papazın yönetiminde kışlık sarayının önünde düzenlenen ve ateşle kanlı bir biçimde bastırılan gösterilen büyük organizatörüdür.

Sonunda kendini **Okhrana**'ya ve provokasyona satar. Sosyalist Devrimci Ruthenberg tarafından asılır.

7 — Yaşlı Provokatörün Dönüşü

Dosyaları elimizde bulunan provokatör ajanların çoğunun kimliği, bugün bile tesbit edilmiş değildir.

Sovyetler Birliği'nin devrimci mahkemeleri, ay geçmez, bu adamlardan bir ikisini yargılamasın. Bunlar ço-

ğunca bir rastlantı sonucu yakayı ele vermektedir. 1924 yılında bunlardan biri, 50 yıllık bir geçmişten sonra bir tiksinti öğüntüsü gibi çıkageldi. Bu hortlağın gelişi çamur renkli şu sayfalara devrimci kahramanlığın iç açıcı ışığını getirecek olan bir tarih yaprağını hatırlamamıza yolaçacak. Bu yüzden söz etmek istiyoruz bu yaşlı provokatörün iğrenç öyküsünden.

Bu provokatör ajan 37 yıl örnek bir biçimde hizmet görmüş (1880'den 1917'ye kadar) ve ak saçlı bir yaşlı adam olmasına rağmen Çeka'yı yedi yıl peşinden koşturmuştur.

...1879'lara doğru 20 yaşında bir öğrenci olan ve onbeş yaşından bu yana **Narodnaya Volya**'nın **(Halkın İradesi)** üyesi bulunan tedhişçi Okladski Jeliabov'la birlikte Çar II. Aleksandr'a karşı bir suikast hazırlıyordu. İmparatorluk treni dinamitlenecekti. Ne var ki tren, mayınların üzerinden kazasız belasız geçmişti. Patlayıcı madde ateş almamıştı. Bu rastlantı mıydı? Öyle sanıldı. Ama içlerindeki Okladski de bulunan 16 devrimci yine de «cinayet»in cezasını çekecekti. Okladski ölüme mahkum edildi. Parlak meslek hayatı acaba şimdi mi başlıyordu?

Yoksa çok daha önce mi başlamıştı? Bu bilinmiyor. İmparatorun merhameti Okladski'nin hayatını kurtardı. Cezası ömür boyu kürek cezasına çevrildi.

Bu, Okladski'nin Çar'ın polisine yapacağı paha biçilmez hizmetlerin başlangıcı oldu. Ele verdiği devrimcilerin uzun listesinde tarihimizin en güzel isimlerinden dördü de yer alıyordu. Bunlar Barannikov, Jeliabov, Trigoni, Vera Figner'di. Dört işimden sadece Vera Nikolaevna Figner hayatta kaldı. Schlusselburg Kalesi'nde yirmi yıl yattı Vera. Barannikov orada can verdi. Aynı kalede yirmi yıl geçirdikten sonra dört yıl süreyle Sahalin'e sürgüne gönderilen Trigoni 1917 Haziran'ında hayata veda etmeden önce otokrasinin çatır çatır yıkıldığını görecekti. Jeliabov ise darağacında can verdi.

Bu yürekli savaşçıların tümü proleter hareketin doğuşundan önce otokrasiye başkaldıran ilk Rus Devrimci Partisi, Narodnaya Volya (Halkın İradesi) Partisi üyesiydi. Parti'nin programı liberal bir devrimi amaçlıyordu. Programın gerçekleşmesi o zamanki Rusya için son derece önemli bir gelişme olabilirdi. Hiç bir eylemin mümkün olmadığı bir dönemde parti, tedhişten yararlanarak durmaksızın yılanın başına vurmuş ve çarlığı zaman zaman şaşkına çevirerek nihayet 1 Mart 1881'de, başını gövdesinden ayırmıştı. Bu amansız savaşta, bir avuç yürekli militanın, eski toplum düzenine karşı tepeden tırnağa güçlü bir biçimde silahlı mücadelesinden, proleterce sürdürülerek 1917 Ekim zaferi için dizi dizi devrimci kuşağını çelikleştiren yepyeni örfler, adetler, düşünme tarzları hayat bulmuştu. Bütün bu yürekli, yiğit savaşçıların içinde Aleksandr Jeliabov, belki de büyüklerin en büyüğü idi. Ve kuşkusuz kurulmasında yardımı olduğu partiye en büyük hizmetleri yapmıştı. Okladski'nin ele vermesiyle, 27 Şubat 1881'de, kendisi gibi **Narodnaya Volya**'nın esrarlı İcra Komitesi üyesi olan Odessa'lı genç avukat Trigoni ile birlikte, Nevski'nin bir apartmanında tevkif edildi. İki gün sonra partinin bombaları Saint-Petersburg'un bir caddesinde II. Aleksandr'ı param parça ediyordu. Ertesi gün yargı otoriteleri, Pierre-et-Paul Kalesi'nde hapis bulunan Jeliabov'dan akıl durdurucu bir mektup alıyorlardı. Yeryüzünde hiçbir hükümdar ve emrindeki yargıçlar, böylesine perişan edici bir mektupla karşılaşmamışlardı. Yeryüzünde hiçbir parti şefi bu denli gururla yerine getirmemişti son görevini. Mektupta şunlar yazılıydı:

«Krallık asasını devrimin elinden alan yeni hükümdar eski sistemin taçlı kafalarını düşünenleri cezalandırmak yolunu seçip Rissakov'un darağacına gönderecekse eğer, suikaste katılması beklenmedik bir raslantı tarafından engellenen ve II. Aleksandr'ın hayatına şu kadar

kez kasteden benim gibi birinin hayatta bırakılması adaletsizliklerin en büyüğü olacaktır. Hükümetin gerçek adalet yerine biçimsel adaleti ödüllendirerek, devrimin eskisi olan ben Jeliabov hakkında sırf yeterli delili bulunmadığı gerekçesiyle, yeni hükümdarın tacını genç bir kahramanın cesedi ile süslemek istemesi endişe vericidir.

«Bütün gücümle bu adaletsizliğe karşı çıkıyorum.

«İki yerine bir darağacı kurulmasını izah edebilecek tek şey hükümetin alçaklığıdır.»

Yeni Çar III. Aleksandr, kralı katledenler için altı darağacı kurduracaktı. Son dakikada, Jessü Helfman adındaki genç kadın, çocuk beklediği için affedildi. Jeliabov, hayat arkadaşı Sophie Perovskaya, boş yere ihanet eden Rissakov, Mikhailov ve kimyacı Kibaltçiç'le birlikte can verdi. Mikhailov üç kez çekti ölümü. İki kez koptu celladın ipi. İki kez yuvarlandı yerlere Mikhailov, elleri bağlı, kapüşonlu kefeni içinde, kendi kendine doğrulup dikilmeye çalışarak...

...Provokatör Okladski ise hizmetlerini sürdürüyordu. Devrim için bıkıp usanmadan yol arayan, «halka», yoksulluğa, zindana, sürgüne, ölüme giden yiğit ve cömert gençlik arasına sokulup alçakça darbeler indirmek güç değildi! Okladski Kiev'e adımını atar atmaz, Sudeikin'le Vera Nikolaevna Figner'i polise veriyordu. Daha sonra onu Tiflis'te «icrayı sanat» ederken görüyoruz. Bu ihanetin usta profesyoneli, en iyi ve değerli militanların coşkunluklarını paylaşıp sevgi ve güvenliklerini kazanan, ilişki kurma sanatı uzmanı, günün birinde bir işaretle arkadaşlarını diri diri toprağa gömüyor ve özlediği maddi çıkarları cebine indiriyordu.

1889'da İmparatorluk Güvenlik Teşkilâtı, Okladski'yi, iğrenç geçmişinden tertemiz çıkararak Petrovski adıyla yepyeni ve örnek bir yurttaş yapıyordu. Tabii Petrovski yine devrimciydi ve tabii yine devrimcilerin yakı-

nı idi. Okladski, yeni hüviyeti ile, melanetlerini 1917 Mart Devrmi'ne kadar sürdürecekti. 1924'e kadar kendisini Petrograd'da oturan sakin bir yurttaş olarak göstermeyi başardı. Daha sonra Leningrad'ta bizzat kendi eliyle gönderdiği kurbanlarının ölümü bekledikleri hapishanede 1890'a kadar olan hayatıyla ilgili itiraflarını kaleme almaya rıza gösterdi.

Yaşlı provokatör bu tarihten sonraki marifetleri hakkında tek bir kelime bile söylemiyordu. Konuşmaya rıza gösterdiği dönemden hiçbir devrimci kalmamıştı hayatta. Ama onun hayatı, ölüler ve şehitlerle doluydu.

Leningrad devrim mahkemesi Okladski'yi 1925 ocak ayının ilk yarısında yargıladı. Devrim, intikamcı değildi. Bu hortlak çok geride kalmış çok ölü bir geçmişe aitti. Devrimin eskileri tarafından yönetilen dava, bilimsel bir tarih ve psikoloji tartışması halinde sürmüştü. Bu insanların hayatı ile ilgili belgelerin en yıkıcı olanlarından birinin incelenmesi oldu. Okladski on yıl hapse mahkûm edildi.

8 — Malinovski

Rus devrim hareketinde çok sayıda örneği bulunan provokasyon olaylarından biri üzerinde daha duralım kısaca... Bu bir parti şefinin provokasyonudur. İşte Malinovski'nin (*) esrarlı kişiliği!

1918 yılında bir sabah. Ekim Devrimi'nin ertesindeyiz. Korkunç bir yıl: İçsavaş, köylerde elkoyma işlemi sürüyor. Teknisyenlerin sabotajları, komplolar, Çekoslovaklar'ın başkaldırması, yabancı müdahaleler birbirini

(*) Parti'nin kuruluş döneminin, devrimci sosyalistlerin provokasyon konusundaki eylemleri kuşkusuz çok daha inanılmaz ve geniş olan Azeff'leri vardı. Bu konuda Jean Longuet'nin **Tedhişçiler ve Polisler** eserini okuyun.

kovalıyor. Lenin'in deyişiyle, utanç barışı Brest-Litovsk kapıda. Vladimir İliç'i ortadan kaldırmayı amaçlayan iki suikast...

İşte bu yılın bir sabahında bir adam Petrograd'taki Smolni Sarayı'nın kumandanına çıkarak sükunetle şunları söylüyordu: «Ben provokatör Malinovski'yim. Beni tevkif etmenizi rica ediyorum.».

Her trajedide mevcuttu mizahın yeri... Smolni'nin gözüpek kumandanı az kalsın bu münasebetsizi kapıdışarı edecekti. «Kimseden emir almadım bu konuda, sizi tutuklamak benim işim değil.» diyordu kumandan. «O halde beni parti komitesine sevkediniz.» Komitede partinin en çok nefret edilen ve tiksinilen adamını herkes tanımıştı. Malinovski derhal tutuklandı.

İki kelime ile değinelim meslek hayatına.

Madalyonun bir yüzü: Güç şartlar altında geçen çocukluk; hırsızlıktan üç mahkûmiyet. Çok yetenekli ve çalışkan. Çeşitli örgütlerde militan. Hizmetleri göz dolduruyor. O kadar ki, Rus Demokrat İşçi Partisi Merkez Komitesi üyeliği teklif ediliyor. Prag Bolşevik Konferansı (1912) onu bu göreve getiriyor. Aynı yılın sonunda IV. İmparatorluk Duma'sında (meclis) bolşevik milletvekilidir. 1913'te ise bolşevik parlamento grubu başkanıdır.

Madalyonun öbür yüzü: Okhrana'nın resmi hafiyesidir. «Ernest», daha sonra da «Terzi» takma adıyla anılmaktadır. 1910'dan itibaren ayda 100 ruble ücret almaktadır. Bu, o tarihlerde kişiyi prensler gibi yaşatabilecek bir miktardır. Eski polis şefi Beletski şunları söyler: «Malinovski Güvenlik Teşkilatı'nın övüncü idi. Teşkilat onu Parti'nin şeflerinden biri yapma kararındaydı.» Moskova Bolşevik Grubu'nu tutuklatmıştır. Miliutin, Noguin, Marie, Smidoviç, Stalin, Sverdlov'u polise teslim etmiştir. Parti'nin gizli belgelerini Okhrana'ya aktarmıştır. Duma'ya polisin etkin olduğu ölçüde belirsiz yardımlarıyla açılmıştır...

Maskesi düşünce Malinovski İçişleri Bakanlığı'ndan yüklü bir para alarak ortadan kaybolacaktır. O sırada savaş kapıyı çalmıştır. Esir düşer. Bir toplama kampında yeniden politik eylemlere girişir. Sonunda devrim mahkemesi önünde «Beni kurşuna diziniz!» demek için Rusya'ya döner. İki yüzlü bir hayat sürdürmekle tarifsiz acılar çektiğini anlatarak savunacaktır kendisini. Devrimi geç anlamıştır. İhtiras ve macera aşkının kurbanı olmuştur. Ne var ki, Krilenko, belki de gerçek ve içten olan bu savunmaya acımasız karşı koyacak, «maceracı son kartını oynamaktadır,» diyecekti.

Bir devrimin, psikolojik gizlerin araştırılması yüzünden gecikmesi söz konusu olamazdı. Ayrıca, karmaşık ve muhteris bir oyuncunun oyununa bir kez daha gelmek riskini de göze alamazdı. Devrim mahkemesi aynı zamanda hem davası, hem de davalı tarafından istenen yargıyı verdi. Aynı gece, birkaç saat sonra, Malinovski Kremlin'in kuytu bahçelerinin birini geçerken, habersiz ensesine sıkılan bir kurşunla dünyasını terkedecekti.

9 — Provokatörün Zihniyeti

Burada provokatörün psikolojisiyle ilgili sorunla karşı karşıyayız. Marazi bir psikoloji bu kuşkusuz. Ama yine de bizi fazla şaşırtmamalı. Okhrana'nın el-kitabında polisin ne tür insanlarla nasıl «çalıştığını» gördük. Zayıf karakterli olarak yargılanan bir Serova vardır. Yoksuldur. İhtiyaç içinde kıvranmaktadır. Ama cesaretle savaşan bir militandır. Tevkif edilir. Yaşadığı ortamdan birdenbire koparılmıştır. Her şeyin bittiğini sanmaktadır. Kürek cezası, belki de sehpa beklemektedir kendisini. Ya da kötülüğünden başka bir şeyini görmediğini filanca hakkında tek bir kelime... Evet sadece bir kelime söylemesi gerekmektedir. Tökezlemiştir. Sarsılmıştır. Direnci gitgide azalmaktadır. Oysa bir anlık bir alçaklık yete-

cektir. Oysa insan ruhunun derinliklerinde alçaklık tümenledir. En korkuncu, artık toparlanıp yeniden karşı koyamamaktır. Her şeyi kapana sıkıştırılmıştır muhkemce. Günün birinde direnmeye yeltenirse mahkemede herkesin önünde ilk ötüşünü çarpacaklardır yüzüne. Bir süre sonra ise bu iğrenç durumun maddi avantajlarına alışacaktır. Üstelik eylemin gizliliği içinde tamamen güvenceli ve rahat hissetmektedir kendini.

Provokatör ajanların hepsi «alçaklıktan» seçmemişlerdir bu yolu. Daha da tehlikeli ajanlar, hevesliler, hiç bir şeye inanmayan maceracılar, bir zamanlar hizmet ettikleri ideal'e yüz çeviren bıkkınlar, tehlike tutkunları, entrika ve komplo meraklıları, karmaşık oyunlarla dünyayı enayi yerine koymak isteyen sapıklardır. Bunlar yetenek sahibi olabilirler ve rollerini açığa vurmadan uzun süre oynayabilirler. Malinovski bunlardan biridir. 1905 bozgununu izleyen yıllar döneminin bütün bir yazı bu tür sapıklıkların çeşitli örnekleriyle doludur. Yasadışı devrimci -özellikle tedhişçi- eylem içinde korku verici çelik bir karaktere, cesarete, tehlike tutkunluğuna kavuşur. Eğer bütün bunlarla, günün birinde, oldukça yaygın bir zihinsel evrim sonunda, kişisel bir dizi deneyin de yardımıyla -başarısızlık, hayal kırıklığı, entellektüel sapma- yada hareketin gerici bir bozgunu karşısında idealizmini yitirirse ne olacaktır? Eğer gerçekten güçlü ise nörosteniden ve intihardan kurtaracaktır kendisini; ne var ki, bu bazan kişisel hedeflerine ulaşmak için her şeyi mübah gören inançsız bir maceracının ortaya çıkışıyla sonuçlanmaktadır. Ve provokasyon mutlaka ona teklif edilecek bir araçtır.

Yüzbinlerce insanı kucaklayan bütün kitle hareketleri, çamura bulanmış bu parçaları da getirecektir elbette. Bu, kimseyi şaşırtmamalıdır. Bu parazitlerin, proletaryanın moral sağlığı ve gücüne etkisi önemsizdir. Bir devrimci hareketin proleter, yani net ve enerjik bir biçimde sosyalist olması ölçüsünde, provokatör ajanların

tehlikeli olmaktan çıkacakları inancındayız. Provokatör ajanlar sınırlar arası savaş sürdüğü müddetçe varolacaklardır. Ne var ki, kollektif düşünce ve çalışma geleneği, katı disiplin, kitleler için sosyal durumun bilimsel kuramından esinlenen hesaplı eylem, bu **bireycilere** olanaklı ufuklar bahşetmemektedir. Gerçekten de hiç bir şey, küçük yada büyük çapta maceracılığa, yasadışı bile olsa, eylemi geniş, ciddi, derin, metodik, büyük bir devrimci **marksist parti kadar** zıt değildir. Sosyalist yasadışılık, **Carbonari**'lerin yasadışılığından temelde farklıdır. Sosyalist başkaldırma hazırlığı Blanquist'lerin hazırlığına benzemez. **Carbonari** ve Blanquist'ler, birkaç zeki ve güçlü idealistin yönettikleri bir avuç komplocu idiler. Bir sosyalist parti, sayıca önemsiz olsa bile, her zaman ideolojisi bakımından proletaryayı, dolayısıyla da binlerce, milyonlarca insanın sınıf bilincini temsil etmektedir. Bu yüzden partinin rolü son derece büyüktür. Çünkü bu bir beyin ve sinir sisteminin oynadığı roldür. Partinin rolünün, proletaryanın eylemlerinin, isteklerinin ve ihtiyaçlarının tümünün ayrılmaz bir parçası olmasına karşılık, bireysel hedefler, **partinin, yani proletarya'nın ihtiyaçlarına uygun düşmediği** sürece (*) önemlerini büyük ölçüde yitirmektedirler.

Bu açıdan bakıldığında, tarihin bugüne değin kaydettiği devrimci örgütler arasında, provokasyonun darbelerine karşı en dayanaklı olan partinin, gerçek sosyalist partiler olduğu görülmektedir.

(*) Buna karşılık, partinin yani proletaryanın istek ve ihtiyaçlarına uygun olan bireysel ya da kollektif eylemler, en yüksek derecede etkinlik kazanırlar.

Polise yapılan hizmet teklifleri özel dosyalarda saklanmış. Dış ülkelerle yazışma dosyalarından birini karıştırdım geçerken... İşte rasladıklarım: «İyi yetişmiş bir Danimarkalı» ve «iyi aile çocuğu bir Korsikalı öğrenci», Rusya'nın Majeste Çarı'nın gizli polisinde görevlendirilmek istenmektedirler...

Serova'ya yapılan sürekli para yardımları, polisin, hizmetkârlarına karşı nankör davranmadığını kanıtlamaktadır. Teşkilat sadece yalan söyleyen yada düzenbazlık eden ajanlara karşı sert davranma itiyadında idi. Şantajcı olarak kara listeye geçenler de, Devlet'in cömertliğinden yararlanma haklarını bütünüyle kaybediyorlardı.

Dürüstlük (!) ve sadakatle hizmet edenlerin ise, elde edemedikleri hiç bir şey yoktu. Tecil, askerlik görevinden affedilme, resmi mahkûmiyetlerden sonra çeşitli maddi avantajlar, af, geçici yada ömür boyu emeklilik maaşı, sadece Çar'n yetkisi dahilinde olan haklara kadar, her şeyden yararlanıyorlardı. Çar'ın eski provokatörlere yeni ad ve soyadları verdiğini görüyoruz. Oysa aile adı ve soyadları, ortodoks geleneklerine göre, birer dinsel değerdir. Rus kilisesinin ruhani şefi böylece din kurallarını çiğnemiş oluyordu. Ama sadık bir hafiyeden ne esirgenebilirdi ki?

Provokasyon, sonunda gerçek bir kurum niteliği olacaktı. Yirmi yıllık devrimci hareket süresinde «mesleğe» katılarak polise «hizmet» edenlerin sayıları 35 ilâ 46 bin arasında değişmektedir! Bu hafiyeler ordusunun ancak yarısının kimliklerinin ortaya çıkarıldığı tahmin edilmektedir. Öte yanda, sayıları bir iki bini bulan provokatörün, kimlikleri tesbit edilememeleri nedeniyle, kovuşturmaya uğramadan, Rusya içinde bile, rahat hayat sürdürdükleri bir vakıadır. Bu hafiyeler kalabalığı içinde yetenekli insanlar olduğu gibi, devrime hayli yarar-

ları geçmiş olanların da mevcut bulunduğu aşağı yukarı kesindir.

Devrimci sosyalist partinin ve onun savaş örgütünün başında 1909'a kadar mühendis Evno Azeff bulunuyordu. Ve Azeff 1890'dan bu yana polise yazdığı raporları ,hiçbir tedbire lüzum görmeksizin, gerçek adıyla imzalıyordu! Azeff, Grandü Serge'e, Bakan Plehve'ye karşı olduğu gibi, o dönemin önde gelen çok sayıda resmî şahsiyetine karşı girişilen suikastların hazırlayıcılarından biriydi. Kaliaeff ve Egor Sazonoff gibi yiğit savaşçıları yöneten, sonra da ölüme gönderen Azeff'ti.

Gizli ajan Malinovski'nin Bolşevik Merkez Komitesi üyesi olmakla yetinmeyip, aynı zamanda Duma'da Bolşevik Parlamento Gurubu'nun başkanı bulunduğunu görmüştük.

Provokasyon öylesine geniş alanları kapsamaya başlamıştı ki, bu niteliği ile, bizzat hizmet ettiği rejim ve onun adamları için tehlikeli oluyordu. Örneğin İçişleri Bakanlığı'nın en yüksek dereceli memurlarından biri olan Ratskovski'nin, Plehve ve Grandük Serge'in katledilmeleri tasarılarından haberli bulunduğunu ve hatta suikastı onayladığını biliyoruz.

Yine bu işlerden haberli bulunan Stolipin ise, sokağa çıktığında, provokatörlerin kışkırtmaları sonucu girişilecek suikastlara karşı bir korunma tedbiri olarak polis müdürü Gueressimov'u yanında gezdirmek alışkanlığında idi. Ama bu bütün tedbirlere rağmen, Stolipin, polisin hizmetinde çalışmış olan anarşist Bagrof tarafından öldürülmekten kurtulamayacaktı.

Olağanüstü derecede cesur bir gurup tedhişçinin organizatörü Maksimalist (*) Salamon Ryss (Mortimer)

(*) Sosyalist Devrimci Parti'den, şeflerinin yolsukluk yaptıkları, ideolojilerinin ise oportünist olduğu gerekçesiyle ayrılan az sayıda Maksimalist, hayalci ve aşırı teorilerle, korku tanımaz tedhişçiler olarak ortaya çıkmışlardır. Bunlardan çok azı hayatta kalmış ve Sosyalist Devrimci'lerin sol kanadına yakın bir tavır tutturarak varlıklarını sürdürmüşlerdir.

(1906 - 1907), gizli ajan olarak Güvenlik Teşkilâtını bir süre uyutmayı başarmıştır. Salamon Ryss olayı, ilgi çekici bir istisna, inanılması güç bir serüvendir. Bunu ancak Okhrana'nın son derece özel ve kendine özgü örf ve gelenekleriyle giderek 1905 devriminden sonra geçirdiği şaşkınlıkla izah etmek mümkündür. Genel kural olarak polisi uyutmak olanaksızdır. Hele bir devrimcinin polise sızarak onun bütün gizlerini elde etmesi düşünülemez. En güvenilir gizli ajanın temas ettiği polis sayısı birkaçı geçmemektedir. Onlardan bir şeyler öğrenmek ise hemen hemen imkânsızdır. Buna karşılık polisler, onun en küçük davranış ve sözünden ve hatta yalanlarından azami derecede yararlanarak gerçek kimliğini gün ışığına çıkarırlar. (**)

11 — Yabancı Ülkelerde Rus Hafiyeleri

Okhrana'nın kolları, tabiatıyla, yabancı ülkelere de uzanıyordu. Teşkilâtın dosyaları, imparatorluk sınırları dışında icrayı sanat eden ve hatta Rusya'ya hiç ayak basmamış hafiyelerle ilgili çeşitli bilgilerle doluydu. Rusya'ya ilk kez 1919'da gelmiş olmama rağmen dosyalarda, bizzat kendi hakkımda bir dizi fişe raslamıştım. Rus polisi dış ülkelerde faaliyet gösteren devrimcileri de dikkatle izliyordu. Paris savaşı sırasında tutuklanan Rus anarşistleri Troyonavski ve Kiritşek hakkında Petrograd'ta yüklü bir dosya bulmuştum. Paris'teki dava ve soruşturmayla ilgili zabıtların hemen tümü de yer alı-

(**) Salamon Ryss, cesaretini pahalı ödedi. Bir dizi tehlikeli eylemlerden sonra Güney Rusya'da tevkif edildi. Savaş yoldaşlarının korkunç şüphesi karşısında yargıçlar önünde kendini savunmak zorunda kaldı. Okhrana'da yeniden görev almayı reddetti. Ölüme mahkum edildi ve Kiev'de devrimci olarak hayata gözlerini yumdu.

yordu dosyada. Anarşistler Rus yada başka ulustan olsunlar, **Okhrana**'nın Londra, Roma, Berlin vb. güvenlik teşkilâtıyla sıkı yazışmaları sayesinde, bütün Avrupa kıtasında sıkı bir biçimde izlenmekteydiler.

Önemli her başkentte bir Rus polis şefi bulunuyordu. Savaş sırasında Paris'teki bu ince ve güç işi, resmi görevi elçilikte müsteşar olan Paris şefi Krassilnikoff deruhte ediyordu.

Rus devrimi patlak verdiği sırada Paris'te, çeşitli Rus göçmen grupları arasında onbeş civarında provokatör ajan mevcuttu. Çar'ın son elçisi, elçiliği geçici hükümetin bir temsilcisine devretmek zorunda kaldığı sırada, Paris Rus göçmenlerinin önde gelen kişilikleri arasından seçilen bir komisyon, Krassilnikoff'un dosyalarını incelemekle görevlendirildi. Komisyon, gizli ajanları kolaylıkla tesbit etti. Komisyonu en çok şaşırtan olaylardan biri de, yazılarında vatan millet lafından geçilmeyen bir Fransız gazetecisinin, bir hafiye ve casus olarak boy göstermesiydi. Söz konusu şahıs, o sıralarda **Figaro**'da dış politika sütununda ateşli yazılar döktüren Bay Raymond Recouly idi. Krassilnikoff, Recouly ile temaslarında, ajanlarla ilişkilerde zorunlu bulunan yasalara uyarak hafiyesinin adını hiç de edebi olmayan ve daha çok köpeklere verilen bir ad'la **«Ratmir»**le değiştirmişti. Köpek soylu bir işe en uygun ad, tabii ancak bir köpek adı olabilirdi. Ratmir, **Okhrana**'yı Fransız basınındaki meslektaşları hakkında aydınlatıyordu. Görevi **Figaro**'da ve başka yerlerde **Okhrana**'nın politikasını yürütmekti. Hafiyelikten aldığı ücret ayda 500 franktı. Bu olaylar herkesin bildiği şeylerdi. Ama Fransa'daki Rus provokasyonu ile daha ayrıntılı bilgi, Paris'li Rus göçmenler arasından seçilen komisyon üyelerinden Agafonov'un 1918'lerde yayınladığı dolgun raporda yer almaktadır. Bu komisyonun üyeleri, ki bunların bir kısmı halen Paris'te oturmaktadır, Ratmir-Recouly'yi elbette ki unutmamışlardır. Esasen Rene Marchand 1924'te, **«L'Humanité»**

Gazetesi'nde, Petrograd **Okhrana**'sından elde edilen belgelere dayanarak Recouly'nin hafiyelik eylemini somut bir biçimde ortaya koymuştu. Bu müstesna gazeteci (!), kimsenin inanmadığı bir yalanlama ile geçiştirdi işi. İspiyonladığı meslektaşları ise seslerini çıkarmadılar hiç (*). Peki neden diyeceksiniz? Gayet basit. Basının yabancı ülkeler tarafından alabildiğine soysuzlaştırıldığı bir ülkede Recouly olayı bir vakai adiyeden ibaretti.

12 — Karanlık Odalar ve Uluslararası Polis

Krassilnikoff'un emrinde bütün bir dedektif ve hafiye örgütünün yanısıra, devrimcilerin yazışmalarının izlenmesi gibi aşağılık işlerde kullanılan ne idüğü belirsiz ücretliler de yer alıyordu. (Özel karanlık odalar vb.)

Okhrana'nın Fransa'daki gizli ajansı, 1913 - 1914 arası -ki bunda devrime kadar herhangi önemli bir değişikliğin olduğunu sanmıyorum- ayda 1000 frank maaş alan Bittard-Monin namında biri tarafından yönetiliyordu. Ajanların ücret fişlerinden adlarını ve oturdukları yerleri tesbit ettim. Bunların bilinmesi, tamamen yararsız olmayabilir. Liste şu:

Bittard-Monin (Paris) emrinde çalışan dış ülkeler polisi gizli ajanları: E. İnvernitzi (Calvi, Korsika), Henri Durin (Cenevre), Sambaine (Paris), A. yada R Sauvard (Cannes), Vogt (Menton), Berthold (Paris), Fontaine (cap Martin), Henri Neuhaus (cap Martin), Vincent Vizzardelli (Grenobl), Barthes (San Remo), C. Delangle (San Remo), Georges Coussonet (cap Martin), O. Rougeaux (Menton), E. Levèque (cap Martin), Fontana (cap Martin), Arthur Frumento (Alassis), Sustroff yada

(*) Bay Raymond-Recouly önde gelen burjuva gazetelerinde azılı milliyetçiliğini sürdürmekte berdevamdır. Paranın kokusu yoktur.

Surkhanoff ve David (Paris), Dussossois (cap Martin), R. Gottlieb (Nice), Godard (Nice), Roselli (Zürih), Madam G. Richard (Paris), Jean Abersold (Londra), J. Bint (Cannes), Karl Voltz (Berlin), Bayan Drouchot, Madam Tiercelin, Madam Fagon, Jollivet, Rivet.

Paris Rus ajansında üç kişi sürekli bulunuyordu: Dul Bayan Farse (Farce?), dul bayan Rigo (veya Rigault?) ve N. N. Çatçinikov.

Çok sayıda ajanın geçici olarak cap Martin ve benzeri gibi önemsiz kentlerde bulunmalarını «takip» zorunluluğu ile izah etmek mümkündür. Gizli ajanlar gerektiğinde yolculuk yapmaktan geri durmuyorlardır.

Gizli ajans bütün Avrupa'uda bu özel karanlık odaları örgütlemeyi harikulâde başarmıştır. Petrograd arşivinden elde edilen binlerce mektup kopyası mevcut. Bunlar Paris, Nice, Roma, Cenevre, Berlin, Londra arasındaki çeşitli yazışmaların kopyaları. O sıralarda Paris'te oturan Savinkov'la Çernov arasındaki bütün yazışmaları Petrograd arşivlerinde görmek mümkün.

Bu mektuplar arasında, çok sayıda benzerleri gibi, Hasse ile Dan'ın (*) yazışmaları da tesbit edilmiştir. Peki gizli ajanlar mektupların kopyalarına nasıl sahip olabiliyorlardı? Şüphesiz iyi paralar vadedilen kapıcılar yada düpedüz postacılar, kopyalarının çıkarılması için, mektupları bir iki saat geç veriyorlardı sahiplerine. Kopyaları çıkaranlar, genel kural olarak, mektupların yazarlarının dillerini bilmiyorlardı. Bu konuda en küçük bir dikkatsizlik işin ortaya çıkmasına yol açabilirdi. Kopyalar zarfın üstündeki pulları, damgayı ve adresleri de kapsıyordu. Öte yanda kopyalar, en seri araçlarla, bekletilmeksizin Petrograd'ın yolunu tutuyordu.

Dış ülkelerdeki Rus polisi, tabiatıyla, yerel polisle

(*) 1919'da bir sapık tarafından öldürülen Haase, Alman Sosyal-demokrasisinin lideriydi. Dan ise bir rus menşevikiydi.

de işbirliği halindeydi (**). Öte yandan kimsenin varlığından haberli bulunmadığı provokatörler, devrimci rollerini sürdürüyorlardı. Bunların etrafında da resmen varlıkları bilinmeyen, gerçekte ise desteklenen gizli polisler, Krassilnikoff'un polisleri, karanlık işlerini görüyorlardı. Küçük fakat tipik olaylar Fransız resmi ma-

(**) Kapitalist devletler arasında polis işbirliği geçerli bir kural niteliğindedir. O kadar ki uluslararası bir polisin, varlığından söz etmek yanlış olmayacaktır. Çarın Okhrana'sı ile III. Cumhuriyet Güvenlik Teşkilâtı arasında işbirliğinin başlangıcı hakkında Ernest Daudet'nin 1894 Fransız-Rus İttifakı Tarihi adlı eski eserinde ayrıntılı ve son derece ilginç sayfalar mevcuttur. Burada o zaman bakanlarından Freyssinet, Ribot ve Constant'ın Rus Elçisi ile kombinezona girişip, gerçekte bir hafiye olan Landesen'in örgütlediği (Landesen daha sonra Harting adıyla diplomatlık yapmış ve bu alanda başarı(!) kazanarak Legion d'honneur nişanıyla taltif edilmiştir.) bir nihilist grubunun tevkifini sağladıklarını görüyoruz. Bay Jules Hansen'in Fransız-Rus ittifakı üzerine yazılmış kitabında bu olayları doğrulamaktadır. Nihayet, Güvenlik Teşkilâtı'nın eski şefi Goron, anılarında Paris polis müdürünün Paris'teki rus polis şefine (R. Ratskovski) başvurarak bazı göçmenlerin gözetimi için ajanlarının yardımını istediğinden söz etmektedir (V. Burtsev'in notlarından). Bu itirafların, Fransız hükümetini küçük düşüreceklerinden asla şüphelenemiyecek insanlar tarafından imzalandığını ayrıca belirtelim.

Ne yazık ki, işçi basınında da gerekli yankıyı bulamayan, daha yenilere ait olaylar hatırlatalım şimdi. 1922 Şubatında, İspanyol Başbakanı Dato'yu öldürenlerden biri olmak iddiasıyla aranan Nicolau Fort ve karısı Joaquina Conception, İspanyol polisine Alman polisi tarafından Fransız polisi aracılığıyla teslim edilmişti. Sınırdışı işlemi büyük bir gizlilik içinde yapılmıştı. İspanyol hükümeti Berlin polisine yüklü bir para mükafatı ödedi. 1925'te, Fransız polisi, Primo Rivera'nın polisleri tarafından izlenen İspanyol işçilerini Birene'lerden, bir çok kez, sınırdışı etmiştir.

kamlarının Çar polisine ne türde hizmet ve yardımlarda bulunduklarını ortaya koymaktadır. Ajan Francesco Leone, Burtzev'le (*) ilişki kurarak ona para karşılığında Rus gizli ajansının Paris'teki şefi Bittard-Monin hakkında bazı sırlar vermeye razı olmuştu.

Fotoğrafını aşırdığı meslekdaşı Fontana tarafından Lyon Garı yakınında bir kahvede, bir baston darbesiyle yaralandı. (Paris, 28 Haziran 1913). Tevkif edilen Fontana'nın üzerinden Fransız Güvenlik Teşkilâtı'na ait iki kimlik kartı ile bir revolver çıktı ve «meslek sahteciliği, izinsiz silâh taşıma, darp ve yarala ve ölümle tehdit»in yeraldığı dört suçlamayla tutuklandı. Rus ajanı olduğu resmen yalanlandıktan bir süre sonra, Fontana, Krassilnikof'un müdahalesiyle serbest bırakıldı. Leone ise ağzını sıkı tutmanın cezasını görmekte gecikmedi. Rus elçiliğinin isteğiyle Fransa'dan kapı dışarı edildi. Krassilnikoff, Fransız Güvenlik Teşkilâtı'na yazdığı bir mektupta, bütün bu olayları izah etmekte ve meslektaşını, Burtsev'in İtalya'dan sınır dışı edilmesinin sağlanması için girişilen teşebbüsler hakkında aydınlatmaktadır.

Aynı Krassilnikoff, Okhrana'ya yazdığı bir mektupta, Rus polisinin eylemleriyle ilgili bu teşebbüs hakkında yüreklere su serpmekte ve şunları yazmaktadır: «Fransız resmî makamlarına göre korkulacak bir du-

(*) Liberal gazeteci ve yazar Vladimir Burtsev, devrimci hareket ve polis provokasyonu tarihi üzerine çalışmıştır. Azeff, Hanting-Landesen ve çok sayıda benzerinin maskesini indirmiştir. Eski şefine karşı bireysel tedhişi önermiştir. Çarlık rejiminin devrilmesinden sonra, silah arkadaşı çoğu Sosyalist Devrimcileri gibi, o da, karşı-devrime yönelmiştir. Rusya'ya müdahaleye taraftar G. Herve'nin dostu ve yardımcısı olarak sonunda, Denikin, Kolçak ve Vrangel'in Paris'teki propaganda ajanı haline gelmiştir.

rum mevcut değildir. Fransız sosyalistleri şu sırada başka işlerle meşgul bulunmaktadır.» (*)

13 — Yine Karanlık Oda

Peki, ya devrimciler yazışmalarında önceden kararlaştırdıkları şifreleri kullanıyorlarsa? O zaman, nasıl mümkün olacaktı yazışmaları izlemek?

Bu durumda **Okhrana**, devrimcilerin mesajlarının şifrelerini çözmek için olağanüstü yeteneği olan uzmanlara başvuruyordu. Zybin adındaki bu deha derecesindeki uzman o denli bir yeteneğe sahipti ki, mart devriminden sonra bile... hizmette alıkondu. Zybin yeni hükümetin emrine geçti. Ve öyle sanıyorum ki, karşı-casusluk işlerinde hizmet gördü.

Şifreler ne denli karmaşık ve iyi hazırlanmış olurlarsa olsunlar, sıkı ve sistematik bir araştırmaya uzun süre dayanamamaktadırlar. Geometrik yada aritmetik kombinezonlardan yararlanılmak suretiyle elde edilen şifrelerde, ihtimal hesapları bazı ipuçlarının bulunma-

---

(*) Bu adamın ve şeflerinin yazışmaları son derece ibret vericidir. Örneğin bu mektupta Petersburg Güvenlik Teşkilâtı müdürünün Bay Krassilnikof'a gerektiği zaman rus polisiyle ilgisini yalanlıyacakları hakkında nasıl garanti verdiğini görüyoruz. Resmi hüviyetiyle «elçilik müsteşarı» rolü oynayan bu karanlık ajanın, Burtsev'in giriştiği araştırmaları çıkmaza sokmak için giriştiği şeytani entrikalar şaşırtıcıdır. Örneğin eski bir rus ajanı olan Jollivet, Burtsev'le ilgi kurmuştur. Ona bazı bilgiler vermektedir. Ayrıca, yine Burtsev için provokatör olduğundan şüphelenen birini izlemektedir. Gerçekte ise, Jollivet Burtsev'i gözetmekte ve eylemleri hakkında Okhrana'yı aydınlatmaktadır. Yani üç boyutlu bir ihanet ve hafiyelik sistemi, inanılır gibi değil...

sında, kesin roller oynamaktadır. Oysa bir şifrenin çözülmesindeki bütün güçlük, herhangi bir hareket noktasının, giderek bir anahtarın bulunmasındadır. Militanların ise yazışmalarda genellikle, daha önce kararlaştırılan bir kitabın sayfalarının işaret edilmesi yöntemi ile yazıştıkları söyleniyordu. Oysa iyi bir psikolog olan Zybin söz konusu kitapları ve sayfaları kolaylıkla bulmakta ustaydı. Eski polislerden Bakai (*), «tanınmış yazarların, devrimci örgütlerin el-kitaplarının önerdikleri modeller, dövizlerin yada isimlerin şakuli biçimlerdeki dizilişleri üzerine temellendirilen şifreler işe yaramaz» demektedir. Merkez örgütlerinin şifreleri ise çoğunlukla ya provokatörler tarafından ele verilmekte yada sıkı ve uzun bir çalışmadan sonra, keşfedilmektedir. Bakai'ye göre en iyi şifreler, az tanınan basılı eserler üzerine temellendirilmiş olanlardır. Zybin küçük çekmeceleri bulunan koskoca bir dolap yaptırmıştı kendisine. Örneğin, bu özel fiş dolabında Rusya'nın şehirlerinin tümünün adlarını kısa sürede bulmak mümkündü. Sokak isimleri, şu yada bu fabrikanın bulunduğu şehirlerin adları, şüpheli görülen şahısların tümünün adları ve takma adları vb., akla gelmedik şey Zybin'in dolabında mevcuttu. Öğrencilerin, denizcilerin, subayların alfabetik listeleri de tabiatıyla yer alıyordu dolapta. Önemsiz bir mektupta şu basit cümleye rasladığımızı varsayalım: «Esmer çocuk bu akşam Grand-Rue (sokağına) gitti.» Daha ilerde ise bir «tıp öğrencisi»nden sözeden bir ibare. Bu durumda, esmer çocuğun bir Grand-Rue'sü ve bir tıp fakültesi olan bir şehirde daha önce tesbit edilip edilmediğine göz atmak! Bu tür bir iki işaret, ciddi ihtimal olanakları anlamına gelmektedir.

mak gerekir. Yani dolaptaki çekmeceleri biraz karıştır-

(*) Byloé, **Le Passé**, Paris, 1908

Kontrol edilen yada el konan bütün yazışmalarda belirli bir şahısla ilgili olarak yapılan atıfların tümü, mektubun numarasıyla birlikte fişlere geçirilmektedir. Özel dolaplar bu çeşit mektuplarla doludur. Bir bölgeye yayılmış üç militandan gelen ve bir raslantı eseri bir dördüncü şahısa atıf yapan, görünüşte hiç bir sır vermeyen mektuplar, dördüncünün ele geçmesine yolaçabilir.

Bir kez daha altını çizelim: Karanlık odalar vasıtasıyla yazışmaların kontrolü -böyle bir şeyin mevcut olmadığını inatla iddia etmek sıkıca gözetilen bir polis geleneğidir. Ne var ki mektup merakı olmayan bir polis tasavvur etmek mümkün değildir-, son derece önemlidir. Şüphe edilen ya da servisce tanınan şahısların yazışmaları önce izlenmektedir. Daha sonra raslantısal bir seçimle, üzerinde «bir başkasına iletilmesi» ibaresi olan yada herhangi bir biçimde dikkati çeken mektuplar, kopyaları çıkarılmak için ayrılmaktadır. Mektupların gelişigüzel açılması, en az bilinen önemli militanların yazışmalarının izlenmesi kadar yarar sağlanmaktadır. Gerçekten de partinin sıradan üyelerinin yazışmalardaki savrukluğuna karşılık, tecrübeli militanlar, bu konuda çok temkinli davranmakta idiler. Ama bütün bunlara rağmen, bu konuda uyulması en gerçek kural, dolaylı da olsa, eylemle ilgili haberleşmenin mektupla yapılmamasıdır.

Okhrana ilgi çeken mektuplardan 3 kopya çıkarmak itiyadında idi. Bunlardan biri Sansür Müdürlüğü, öbürü Güvenlik Teşkilâtı, üçüncüsü ise mahallî polis müdürlüğü içindi. Öte yanda mektup, kopyaları çıkartıldıktan sonra, alacak olan şahsın eline geçiyordu. Görünmeyen mürekkeple yazılmış mektupların kimyasal usullere başvurularak okumak zorunda kalındığı zaman ise mektup sahibine mektubun aslı yerine, virtüoz derecesinde yetenekli bir uzmanın hazırladığı sahte mektup gönderiliyordu.

Mektupları açmak için bilinen çeşitli usuller kullanılıyordu. Zarfların buharla açılması, mum mühürlerin yerlerinden çıkarılıp sonra yine aynen yerleştirilmesinde ısıtılmış jiletten yararlanılması vb. Çoğu zaman başvurulan bir usul de, mektupların zarf açılmaksızın okunup yerlerine konulması idi. Bunun için zarfların genellikle yapışmayan köşelerinden yararlanılıyordu. Yapışmamış delikten içeri madeni bir çubuk sokuluyor ve mektup çubuğun ekseni etrafından döndürülerek rulo yapılıyor ve dışarı çekiliyordu. Kopyası alındıktan sonra yine aynı usulle zarfa yerleştiriliyordu.

Ele geçen mektuplar, karanlık oda çalışmalarına, dolaylı da olsa gölge (!) düşürmemek amacıyla, kati surette adalete tevdi edilmiyordu. Mektuplardan polis dosyalarının hazırlanılışında yararlanılıyordu sadece.

Şifre odları devrimcilerin şifrelerini çözmekle yetinmiyordu. Büyük devletlerin diplomatik şifrelerinin fotoğraflarının elde edilip saklanması da şifre kısmının görevleri arasındaydı.

14 — Haberlerin Sentezi.

Şimdiye kadar Rus Güvenlik Teşkilâtı'nın sadece gözlemci mekanizmasını incelemekle yetindik. Teşkilâtın yöntemleri, bir bakıma, analitik olarak nitelenebilir. Araştırma, inceleme, elekten geçirme, tesbit, bu yöntemin başvurduğu başlıca usuller arasında. Söz konusu olan ister bir örgüt isterse de tek bir militan olsun, yöntem aynıdır. Belli bir süre sonra teşkilât -bu süre çok kısa olabilir- takiple ilgili dört tür veriye sahiptir:

1. Dış gözlem (takip, izleme). Dış gözlemden elde edilen sonuçların tümü ayrıntılı bir çizelgede gösteril-

miştir. Militan yada örgütün davranışları, adetleri, temasları, çevresi vb. husus çizelgede yeralır;

2. Gizli ajans ve onunla işbirliği halindeki hafiyelerin, örgüt yada militanın fikirleri, amaçları, çalışmaları, gizli eylemleri hakkında topladığı bilgiler;

3. Devrimci gazete ve dergilerin dikkatle okunmasından elde edilen bilgiler;

4. Örgüt yada militanların yazışmalarının okunmasından elde edilen bilgiler.

Gizli ajanların elde ettikleri bilgilerin kesinlik dereceleri elbetteki birbirinden farklıydı. Bununla birlikte dosyaların incelenmesi özellikle sağlam örgütlerle ilgili olanlarının gerçeklere hayli yaklaştığı izlenimini vermektedir. Polis dosyaları gizli her toplantının ayrıntılı zabıtlarını, önemli her konuşmanın özetini, gizli yayınların -teksir yada baskı- birer örneğini ihtiva etmektedir (*).

Şu anda teşkilâtın elinde yeteri kadar belge mevcuttur. Gözlem ve analizle ilgili çalışmalar tamamlanmıştır. Bu durumda artık, bilimsel yönteme uygun bir biçimde bir dosyalama ve sentez çalışmasının başlaması gerekmektedir.

Sonuçlar **grafiklerle** ifade edilmektedir.

Biri üzerinde duralım. Başlık: **Boris Savinkov'un İlişkileri.**

70 santim genişliğinde, 40 santim yüksekliğinde

(*) Sosyal Demokrat örgütlerinin dış gözetim dosyaları sadece 1912 yılı için 250 dolgun cildi aşmaktadır.

olan bu tablo tedhişçinin ilişkileri ile ilgili verilerin tümünü bir bakışta anlaşılacak biçimde özetlemektedir.

Tablonun merkezinde bir dikdörtgen içinde tedhişçinin elle yazılmış adı ve soyadı yeralmaktadır. Dikdörtgenden çıkan ve ışık gibi yayılan çizgiler renkli küçük dairelere bağlanmaktadır. Bu dairelerden bazıları da, yine merkez teşkil etmekte ve diğer dairelerle ışınsal çizgilerle bağ kurmaktadır. Böylece, dolaylı ilişkiler bile tedhişçiyi belli bir kişiye bağlayan bilinçli yada bilinçsiz aracıların sayıları ne olursa olsun, bir çırpıda ortaya çıkmaktadır. Savinkov'un ilişkileri tablosunda tedhişçinin «savaş» ilişkilerini temsil eden kırmızı daireler, her biri altı, sekiz ve dokuz kişiden oluşan üç gruba bölünmektedir. Gruplardaki kişilerin adları ve müstear adları ayrıca belirtilmiştir; yeşil renkli daireler Savinkov'un politik yada çeşitli halihazır yada geçmiş direkt ilişki kurduğu şahısları göstermektedir. Bunların sayısı 37. Sarı daireler akrabalarına ayrılmıştır. Bunların sayıları ise 9. Gri daireler dostları ve tanıdıklarıyla ilişkisi olanları tesbit ediyor. Ve bütün bunlar sadece Petrograd'la ilgili. Başka işaretler Kiev'deki ilişkileri belirtiyor.

Bir örnek vermek için okuyalım: B.S., Varvara Eduardovna Varkhovskaya'yı tanıyor. Varvara ise Petrograd'da 12 kişi (ad ve soyadı vb.), Kiev'de 5 kişi tanımakta. B.S. büyük bir ihtimalle bu 12 ve 5 kişiyi hiç tanımıyor. Polis ise böylece her şeyin girdisinden çıktısından haberli!

Söz konusu olan bir örgüt müdür?

Bir seri inceleme tablosu alalım. Bunlardan biri Vilna Hükümeti'nin Sosyalist Devrimci örgütünün eylemini dakikası dakikasına önümüze seriyor. Kırmızı daireler, tablonun şurasında burasında yıldız şekilleri halinde

toplanıyor. Bunlar birbirine garip şekilli içiçe geçmiş sürekli kesişen çizgilerle bağlanmış. Çözmeye çalışalım meseleyi: Vilna. Bir kırmızı daire: İvanov, namı diğer «ihtiyar», sokak, ev numarası, meslek. Ok biçimindeki bir çizgi burayı Pavel'e bağlıyor. (Aynı bilgiler) Ve tarihler bize 23 Şubat (4'ten 5'e), 27 (gecenin 9'unda) ve 28 (saat 4'te) İvanov'un Pavel'i ziyaret ettiğini bildiriyor. Bir başka ok biçimindeki çizgi, Pavel'i 27 Şubat öğle üzeri ziyaret eden Marfa'ya bağlıyor. Böylece gidiyor tablo. Tıpkı kaldırımdaki adımlar gibi, birbirleriyle kesişiyor. Bu tablo bir örgütün eyleminin saat be saat izlenmesi olanağını bahşediyor.

15 — Anthropometri (Eşkalbilim), Eşkal ve Yoketme (Likidasyon)

Burada, Güvenlik Teşkilâtı'nın eli altında bulunan, ikinci derecede, ama son derece yararlı bir araçtan söz edelim. Bu hüviyet tesbiti servislerinin çok işine yarayan anthropometri yada sistemi geliştiren Bay Bertillon'un ismine izafeten «Bertillonnage»dır. Tutuklanan her şahıs anthropometri kurallarına göre muamele görüyordu. Yani cepheden, profilden, oturarak, ayakta çeşitli fotoğrafı çekiliyordu. Ayrıca tutuklunun kafatasının, kolunun, ayak ve ellerinin biçim ve boyutları ölçülüyordu. Diğer taraftan uzmanlar fişlenen şahsın bilimsel eşkalini de (burnun biçimi, gözlerin ayrıntıları, kapanmış yara izleri, vücudun bazı özellikleri) tesbit ediyorlardı. Bu arada parmak izlerinin alınması da, elbette ki, ihmal edilmiyordu. Derinin en küçük kıvrımlarının incelenmesi, tesbitte kesin sonuçlar veriyordu. Bardak üzerinde yada kapı tokmağında bırakılan bir parmak izi, şüpheli şahsın kimliğini derhal ortaya çıkarıyordu. Çe-

şitli niteliklere göre dosyalanan anthropometri fişleri kovuşturmalarda son derece önemli bir kaynaktı.

Basit tarifler de yer yer tehlikeli olmaktan geri kalmamaktadır. Kulakların biçimi, göz rengi, burunun şekli, sokakta yada başka yerlerde, dikkati çekmeden incelenebilmektedir. Bu veriler, tecrübeli bir polise, aranmakta olan şahsı, bütün fizik değişikliklere rağmen, tesbitte azami kolaylık sağlamaktadır. Üzerlerinde önceden anlaşılmış birkaç harf, telgrafla, bilimsel eşkallerin çeşitli uzaklıktaki kentlere ulaştırılmasını sağlamaktadır.

...Artık, önde gelen militanlar hakkında geniş bilgiler elde edilmiştir: Polis bütün olarak alınan örgütle ilgili ne varsa bilmektedir. Şimdi bunların sentezini yapmak gerekmektedir. Güzel ve temiz bir iş olmalı bu! Güzel ve temiz iş yapılır. Tamamen renkli, mimar elinden çıkmışcasına itinalı, yazıları da sanatkârane yazılmış grafiklerdir bunlar. Tablonun bir köşesine grafikte kullanılan işaretlerin anlamları iliştirilmiştir. Tablo bütünüyle, partinin merkez komitesi üyelerinin bile sahip olmadıkları bir biçimde Devrimci-Sosyalist Partisi'nin, Polonya Sosyalist Partisi'nin, Yahudi Bund'un yada Petrograd fabrikalarında propagandanın örgütlenme şemasını yansıtmaktadır. Bütün partiler, bütün gruplar derinlemesine incelenmişlerdir.

Üstelik platonik bir biçimde de yapılmamış bu! İşte hedefe yaklaşıldığını belirten bir grafik. Ustaca resmedilmiş bir tablo. Riga Sosyal-Demokrat örgütünün yokedilme tasarısını gösteriyor bize. Yukarda Merkez Komitesi (4 isim) ve propaganda kısmı (2 isim); altta, 26 alt grubun bağlı olduğu 5 grupla ilişkisi bulunan Riga Komitesi. Aşağı yukarı otuz örgün için 76 şahıs adı. Riga Sosyal-Demokrat örgütünü darmadağın etmek için 76 kişinin bir çırpıda tutuklanması yetecektir.

Eser bitince, onu hazırlayanlar, haklı bir övünme ile, yarına da kalmasını istemişler. Yokedilen örgütlerin üyelerinin fotoğrafları, neredeyse lüks denebilecek albümlerde toplanmış. Önümde, 1910 Ağustosunda Moskova'da polis tarafından yokedilen anarşist-komünist grubu «kommünard»ların anısına düzenlenen albüm duruyor. Grubun silâhları ve teçhizatı dört fotoğrafta toplanmış. Bunu, grubun üyelerinin onsekiz fotoğrafı izliyor. Her portrenin altında biyografik notlar yer alıyor.

Bu ana kadar, hemen kullanılmak üzere pratik bir endişeyle düzenlenen rapor, dosya, grafik gibi çeşitli malzemeler, artık bilimsel bir anlayışla ele alınıyordu.

Her yıl **Okhrana**'nın patronajı altında yayınlanan ve sadece ilgili memurlara dağıtılan bir cilt, izlenen başlıca devrimci hareketin halihazır durumu hakkında kısa, fakat özlü ve tam bilgiler ihtiva ediyordu.

Genç jandarma kuşağının yetişmesi için, devrimci hareket hakkında yüklü ve dolgun eserler kaleme alınmıştı. Söz konusu eserlerde, **her partinin** tarihi (kaynakları ve gelişmesi), fikirlerinin ve programının bir özeti, son kongrelerinde alınan kararlar ve önde gelen militanları hakkında bilgiler yer alıyordu. Kısaca, az fakat öz monografilerdi bunlar. Buna karşılık Rusya anarşist hareketi tarihini yazmak, olayları yerli yerine koymak ise, kişi ve grupların dağınıklığı, hareketin devrim sırasında uğradığı misli görülmemiş kayıplar ve sonraki bozgunu nedeniyle hayli güç bir işti. Bununla birlikte, polis arşivinde, bu hareketin tarihiyle ilgili son derece ayrıntılı harikulâde bir kitapçık mevcut bulunmaktadır. Eklenecek bir iki not ve bir önsözle bu kitapçık bu konudaki boşluğu doldurabilecek nitelikte görünüyor...

Okhrana, büyük partilerle ilgili bilimsel çalışmalar da yayınlamakta idi. Örneğin bunlar arasından bazıları

herkesin yararlanabilmesi bakımından yeniden yayınlanmaya layık eserlerdir. Büyük ebatta 156 sayfa tutan **yahudi siyonist hareketi**, sık satırla 102 sayfa tutan **sosyal-demokrasinin savaş sırasındaki eylemleri**, **devrimci sosyalist partinin 1908'deki durumu** vb., bu eserler arasındadır. Bunların hepsi imparatorluk polisinin yayınları arasında yer alıyordu. Polis ayrıca, yüksek dereceli memurlar için, çeşitli aralıklarla, enformasyon gazeteleri de çıkarıyordu.

Çar'ın şahsı için hazırlanan ve yılda on ilâ onbeş kez çıkan bir özel yayında ise, tek tek tutuklamalar, başarılı elkoymalar, baskılar, karışıklıklar dahil, devrimci hareketle ilgili küçük büyük bütün olaylar sıralanıyordu. Böylece II. Nikola, imparatorluk topraklarında olup biten her şeyden haberdar oluyordu. II. Nikola karanlık odalar aracılığıyla elde edilen bilgiler konusunda hiçbir tepki göstermiyordu. Söz konusu raporların çoğunda, bizzat yazdığı notlara raslamak mümkündü.

Okhrana sadece otokrasinin düşmanlarını izlemiyordu. Dostların elde tutulması ve hele düşüncelerinin bilinmesi de aynı derecede önemli görülüyordu. Karanlık oda'lar, devlet büyüklerinin, bakanların generallerin mektuplarını da okuyordu. Mektupların tarihleri ve konularına göre düzenlenen parçalarından elde edilen daktilo edilmiş haftalık ciltleri, sadece iki üç güçlü devlet büyüğünün yetkisi dahilindeydi. General'in karısı Z, Prenses T'ye M'nin tayininden duyduğu hoşnutsuzluğu belirtiyor. İmparatorluk konseyinden filanca, salonlarda Bakan Z'nin alaya alındığından söz ediyor vb.

17 — Çar'ın Korunması

Çar'ın kutsal şahsının korunması özel bir mekanizma gerektiriyordu. Majeste imparatorun karada, deniz-

de, trende, otomobilde, köyde, sokakta, kamptaki yolculuklarının hazırlanmasıyla ilgili otuzu aşkın broşüre rasladık. Hükümdarın yolculuğa çıkmasından önce alınacak tedbirlerin sayısı ve çeşidi şaşırtıcı düzeylerde. Bir merasim gereği olarak bir sokaktan geçmesi sözkonusu ise eğer, sokaktaki evler, ev ev, pencere pencere içlerinde oturanlarla birlikte sıkı bir incelemeye tabi tutuluyordu. Ayrıca kortejin geçeceği sokaktaki evlerin ayrı ayrı planları çıkarılıyor, cepheleri ayrıntılı bir biçimde resmediliyordu.

Ama bütün bunlara rağmen II. Nikola'nın hayatı birçok kez tedhişçilerin kurşunlarıyla karşı karşıya kaldı. Çar'ın hayatını raslantılar kurtardı. **Okhrana**'nın tedbirleri değil.

18 — Bir İdamın Maliyeti

Çar polisinin bütün bu kâğıtları arasında insana acı verici belgeler nadirattan değil. Konumuzun biraz dışında bulunmakla birlikte bir dosyanın ekinde rasladığımız çeşitli para alındısı makbuzlarından söz etmek gereğini duymaktayım. Devrimci grupların her yokedilişinden sonra bu makbuzlar kaçınılmaz bir biçimde ortaya çıkmakta ve dosyaları kabartmaktadır.

Bir idamın, Çar'ın adaletine kaça patladığını bu makbuzlardan öğreniyoruz. Bu makbuzlar dolaylı yada dolaysız cellâda el veren bütün «personel» tarafından imzalanmıştı.

Kafkas Askerî Mahkemesi tarafından mahkûm edilen Modat ve Cevat Mustafaoğlu kardeşlerin idam masrafları:

Mahkûmların Metek zindanından hapishaneye nakli,arabacılara verilen 4 ruble. Diğer masraflar 4 ruble.

Mezar kazıp, doldurdukları için 12 ruble. (6 mezar kazıcıdan her biri 2'şer rublelik makbuz imzalamış). Darağacını kurduğu için 4 ruble. Çalışmaları kontrol ettiği için 8 ruble. Bir papazın geliş gidiş masrafı olarak 2 ruble. Ölümün tesbiti için hekime verilen 2 ruble. Cellat 50 ruble. Cellâdın yol masrafı 2 ruble.

Aslında, görülüyor ki, bütün bu işler pahalı değil. Özellikle papaz ve hekimin aldıkları ücret gerçekten mütevazı. Birinin kutsal, öbürünün meslekî görevi bunu gerektiriyor. Her ikisi de, insanlığın hizmetine adamış değiller mi kendilerini?

Burada, yeni bir bölüm açarak **işkence**'den söz etmemiz gerekiyor. Bu ortaçağ kalıntısı pratikten, polis, az yada çok yararlanmaktadır. Birleşik Amerika'da korkunç **«3 üncü sorgu»** uygulanmaktadır. Arvupa ülkelerinin çoğunda işkence, savaş sonu döneminde sınıf savaşlarının şiddetlenmesiyle alabildiğine uygulanır olmuştu. Romen **Siguranza**'sı, Polonya, Alman, İtalyan, Yugoslav, İspanyol, Bulgar polisleri işkenceye daima başvurmuşlardır. Rus **Okhrana**'sı bu konuda şüphesiz daha eski. Ama **Okhrana** işkence konusunda daha temkinli. Gerçi hapishanelerde dayak atma ve kırbaçlama her zaman başvurulan usullerden, bununla birlikte **Okhrana**'nın 1905 öncesinde mahpuslarına reva gördüğü muamele, bugün onu aşkın Avrupa ülkesinde işçi militanlara karşı uygulanan muameleye kıyasla daha insanî görünmektedir. 1905 devrim hareketiden sonra Okhrana'nın, Varşova, Riga, Odessa dahil olmak üzere, hemen bütün büyük merkezlerde özel işkence odaları ihdas ettiği anlaşılmaktadır.

19 — Sonuç: Devrim Neden Yenilmiyor?

Polisin her şeyi görmesi, duyması, bilmesi her şeyi yapması... gerekiyor. Mekanizmasının mükemmeliyeti

ve gücü, insan ruhunun çöplüklerinde umulmayan kaynaklara sahip olduğu ölçüde, daha da korkutucu olmaktadır.

Ama bütün bunlara rağmen, yine de, hiç bir şeyi engelleyememiştir bu dehşet mekanizması. Çar'ın polisi yarım yüzyıl otokrasiyi, günden güne güçlenen devrime karşı boşuna savunmuştu.

Öte yanda İmparatorluk Güvenlik Teşkilâtı'nın görünüşte son derece mükemmel olan mekanizmasından korkuya kapılanlar yanılmaktadırlar. Gerçi teşkilâtın başında bir iki zeki insan, yüksek yetenekli teknisyen yok değildi. Ama mekanizmanın bütünü sırılsıklam cahillerden kurulu bir memurlar sürüsü üstüne temellendirilmişti. Bu yüzden en dikkatle hazırlanmış raporlarda bile olmadık yanlışlara raslamak mümkün oluyordu. Geniş mekanizmanın çarklarını para, tepeden tırnağa yağlıyor ve mekanizmanın gıcırtısız çalışmasına yardım ediyordu. Kâr hırsı, ciddi bir kamçılama aracıydı. Herkesi canla başla çalşmaya sevk ediyordu. Ama ne de olsa, her şeyi halletmeye yetmiyordu. Maddî çıkar karşılığında büyük ve yürekli hiç bir iş yapılamaz. Otokrasi ise, çıkar gözetmeyen savunucudan yoksundu.

26 Mart 1917 yıkılışından sonra, Çarlık polisinin çabalarının ne derece boşuna olduğunu Rus devriminin tarihinden alınan olaylarla kanıtlamak gerekirse, eğer eski polis şeflerinden M.E. Bakai'den elde edilen şu belge gibi, bu durumu saptayan çok sayıda döküman bulmak mümkündür. 1906 yılında, ilk devrime karşı girişilen baskıdan sonra polis şefi Trusseviç'in **Okhrana**'yı yeniden örgütlediği sıralarda, başta Polonya Sosyalist Partisi olmak üzere, Varşova devrimci örgütleri, «bir yıl içinde 20 asker, 7 jandarma ve 56 polisi öldürmüşler, 92'sini yaralamışlar, kısaca toplam olarak hükümet kuvvet-

lerinden 179 kişiyi saf dışı bırakmışlardı. Ayrıca rejime ait 149 içki satış yerini de tuzla buz etmişlerdi. Bu olaylara katılan yüzlerce militan, büyük çoğunluğu ile polisin mimlediği kişiler değildi. «M.E. Bakai'nin gözlemlerine bakılınca, devrimin başarı kazandığı dönemlerde provokatör ajan bulmak, genellikle, güçleşiyordu. Buna karşılık reaksiyonun baskın çıktığı dönemlerde ise bu karanlık işin heveslilerinde artma görülüyordu. Tıpkı savaş meydanlarına üşüşen akbabalar gibi.

1917'de Çarlık rejimi, bölük bölük hafiyeye, provokatöre, jandarmaya, cellada, şehir zaptiyesine, kazaklara, satılmış hakimlere, generallere, papazlara rağmen, yıkılmaktan kurtulamadı. Bu satılmışlar ordusunun çabaları tarihin engel tanımayan akışını durdurmaya yetmedi. General Globatçeff tarafından kaleme alınan **Okhrana** raporları devrimin hızla yaklaştığını tesbit ediyor ve Çar'ı bu konuda boşuna uyarıyordu. Can çekişen bir hastanın başucundaki en yetenekli hekimlerin hastalığın dakikası dakikasına ilerlediğini tesbit etmekten gayrı bir şey yapamamaları gibi, imparatorluğun bilgili polisleri de, elleri kolları bağlı, çarlığın uçuruma yuvarlandığını apaçık görüyorlardı.

Gerçekten de devrim, ekonomik, psikolojik, ahlâkî nedenlerin meyvesi idi ve Çar'ın polislerinin asla erişemeyecekleri bir yerde, tüm güçlerinin üstündeydi. Devrimin karşı durulmaz akışına direnmek boşunaydı; öylece yokolmaya mahkûmdular. Hakim sınıflar, tepkileri, nedenlerini ortadan kaldırmaksızın engelleyebilecekleri, anarşi yada sendikalizme (tıpkı Fransa ve Amerika'daki gibi), sosyalizme (tıpkı Almanya'da Bismark'ın yaptığı gibi) karşı konabileceği ebedi yanılgısından, bugün bile çoğu ülkede görüldüğü üzere, kendilerini bir türlü kurtaramamaktadır.

Tarihsel bir deneydi bu. Roma İmparatorluğu da

Hıristiyanlara boşuna zulmetmemişti. Katoliklik Avrupa'yı bir uçtan öbürüne cadı kazanına çevirmiş, ama mezhep ayrımını, hayatı asla engelleyememişti!

Gerçekte, Rus polisi şaşkına dönmüş ne yapacağını şaşırmıştı. Halk yığınlarının ezici çoğunluğunun içgüdüsel yada bilinçli sempatisi, eski rejimin düşmanlarından yanaydı. Rejime başkaldıranların verdikleri kurbanlar davaya inanmışların inancını güçlendiriyor, gittikçe daha büyük yığınların hayranlığını çekiyordu. Sosyalist propagandacılar, sefalet için bocalayan yığınlara yeni bir incil vermek yolunda kendi rahat ve kişisel güvenliklerini hiçe sayarak, Sibirya'ya sürülmeyi, hatta ölümü göze alarak, inançlı yaşamları ile, bu eski Hıristiyan halk üzerinde karşı konulmaz bir etki yaratıyorlardı. Bunlar «toprağın gerçek tuzu», harikulâde bir umudun tek ve en mükemmel taşıyıcısı idiler. Bu yüzden zulmediliyordu onlara.

Böylece görülüyor ki, sosyalistler salt moral güce, fikirlerin ve duyguların gücüne sahiptirler. Otokrasi, yaşayan bir ilke olmak sıfatını çoktan yitirmiş bulunuyordu. Kimse inanmıyordu gerekli olduğuna. Artık savunacak ideologları bile yoktu. Din bile, en inançlı ve içten düşünürlerin ağzından, şiddetin sistematik bir biçimde uygulanmasına dayanan bu rejimi şimdiden mahkûm etmişti. Modern Rusya'nın en büyük Hıristiyanları, dukhobar'lar ve tolstoy'cular anarşist olmuşlardı. Oysa temel ilkeleri dumura uğramış, artık yaşayan fikirler üzerinde oturmayan bir toplum düzeni, ancak, o da kitlesel hızın verdiği imkânlarla, bir süre daha tutunabilirdi.

Ne var ki, eski rejimin son yıllarında Rus toplumunda başkaldırıcı nitelikte olan yeni fikirler, karşı koyulması güç düzeylere ulaşmış bulunuyordu. İşçi sınıfında, küçük burjuvazide, ordu ve donanmada, serbest meslek-

te düşünen ve etkin olan kim varsa, devrimci, şu yada bu biçimde «sosyalist». Batı Avrupa ülkelerindeki gibi doygun bir orta halli burjuvazi yoktu. Eski rejim, sadece yüksek ruhban takımı, saray asilleri, para babaları, kısaca önemsiz sayıda bir aristokrasi tarafından savunuluyordu. Devrimci fikirler böylece her yerde uygun ortam buluyordu. Asiller ve burjuvazi uzun süredir genç kuşakların en seçkinlerini devrime veriyordu. Bir askerî şahıs saklanmak zorunda kaldığı zaman, çıkar gözetmeyen sıcak bir ilgiyle karşılaşıyordu halk arasında. Bir devrimci yakalandığında, onu götürmekle görevli askerler, çoğunca, saygılı davranıyorlardı kendisine. Hapishanelerdeki gardiyanlar da arkadaşça davranıyorlardı tutuklu devrimcilere. O kadar ki, hapishanelerin çoğunda dışarıyla haberleşmek hiç bir güçlük arzetmiyordu. Devrimcilere karşı duyulan saygı ve sevgi hapishanelerden kaçışlarda da büyük yararlar sağlıyordu. Ölüme mahkûm edilerek, zindan zindan dolaştırılan Guerşuni, «dost» jandarmalara raslamıştı. Provokasyonla savaştığı sıralarda Burtzev, nasılsa namuslu kalmış bir içişleri yüksek memuru olan Lopukhin ve eski polislerden Bakai'nin son derece değerli yardımlarını görmüştü. Bir zamanlar «devrimci» olan bir hapishane meydancısı tanımıştım. Tutuklular tarafından «devrimci» yapılan meydancı ve gardiyanlar az değildi. Devrimci açıdan, halkın fikir alanında en geri bırakılmış bölümlerinden birinde görülen bu tür olaylar, aslında, son derece ilginç işaretler sayılmak gerekir.

Bütün bunlar, çok daha derin nedenlerin yüzeysel görüntüleridir. Fikirlerin gücü, ahlâk sağlamlığı, devrimci anlayış ve örgüt, son irdelemede, devrime doğru gelişen ekonomik koşulların sonucundan ibaretti. Rus otokrasisi yabancı baskı altında bulunan bir finans oligarşisi ile büyük toprak sahipleri aristokrasisini temsil ediyordu.

Üstelik dışa bağlılık, burjuvazinin gerektiği gibi gelişmesinde güçsüz kalan kuruluşları da frenliyordu. Sayıca az, politik ağırlıktan yoksun, tedirgin kent orta sınıfları, çocuklarını -okuyan gençlik, entellektüel- devrime veriyorlardı. Tabii bu, ardından işçilerin ve mujiklerin gelişini göremeyen bir liberal devrimdi. Büyük endüstri, ticaret ve finans burjuvazisi homurdanıyor, iktidarın doğal olarak elinde kalacağı «İngiliz tipi» bir meşrutiyet istiyordu. Avrupa'nın refah içinde yaşadığı bir sırada, barış anında bile sürüp giden açlıktan, vergiden bunalan, votkanın tekelleştirilmesi karşısında hoşnutsuz, papazlar, polisler, bürokratlar ve büyük toprak sahipleri tarafından kıyasıya sömürülen tarım nüfusu, yarım yüzyılı aşkın bir süredir devrimcilerin çağrılarını büyük ilgiyle karşılıyordu. «Köylü toprağa sahip çık!» diyordu devrimciler ve köylüler nüfusunun ezici çoğunluğunu orduya verdiklerinden, ordu, bütün başkaldırmaların celladı olmakla birlikte, gizli partilerin askerî örgütlerinin çabalarıyla, demir bir disiplin altında tutulmasına rağmen, içten içe kaynıyor, devrime mayalanıyordu. Kapitalist endüstri geliştikçe büyüyen, henüz yaşça genç, öz dillerini konuşmak gibi en ilkel haklardan yoksun bulunan -eski Rus rejiminde basın, örgütlenme vb. haklar mevcut değildi-, parlamenter demokrasinin tuzaklarından habersiz, izbelerde oturan, polisin zulmü her an beyninde, kısaca sınıf savaşının çıplak ve acımasız gerçeğiyle karşı karşıya olan bir işçi sınıfı, günden güne öz çıkarlarının bilincine varıyordu.

İmparatorluk tarafından dize getirilmiş otuz ulus, öz dillerini konuşma ilkel özgürlüğünden, ulusal kültürlerinden yoksun bırakılmış, kırbaç zoruyla alabildiğine ruslaştırılmıştı. Bunlar sürekli baskı ile zaptedilebiliyorlardı. Polonya'da, Finlandiya'da, Ukrayna'da, Baltık ülkelerinde, Kafkaslar'da toprak devrimi, işçi başkaldırması ve burjuva devrimi ile ortak eyleme hazır ulusal

devrim hareketleri, için için kaynıyordu. Yahudi sorunu her yerde mevcuttu.

İktidarın doruğunda, etrafı budalalarla sıkıca çevrili, kokuşmuş hanedan mevcuttu. Berber Filip, sağlık durumu endişe verici olan veliahdı, ipnotizma ile tedavi ediyordu. Rasputin, özel salonlarda, kapalı kapılar ardında bakanları değiştiriyordu. Generaller orduyu, büyük memurlar devleti soyuyorlardı. Bu iktidar ile halk arasında, rüşvetle geçinen sayısız bürokrat vardı.

Devrimci örgütler ise, geniş halk yığınlarının içinde, disiplinli eylemlerini alabildiğine sürdürmekte idiler. Harikulâde bir dayanışma, geleneği uzun tecrübe... ve büyük prestij devrimcilerin hizmetindeydi.

...Devrim için çaba harcayan temel güçler bunlardı. Ve Okhrana gelen bu muazzam çığı, apar topar ince dikenli teller gererek durdurmak gibi çılgın bir umuda kapılmıştı...

Bu acınacak durumda, polis, akıllıca hareket ediyordu diyelim. Örneğin Riga Sosyal Demokrat örgütünü yoketmeyi başarıyordu. Gerçekten de, yetmiş tutuklama, bölgedeki hareketi başsız bırakıyordu. Ve bir an için bu yoketmenin tam ve eksiksiz yapıldığını hiç kimsenin kurtulamadığını varsayalım. Peki ne olacaktır?

Önce, bu yetmiş tutuklama kimsenin gözünden kaçmayacaktır. Zira, her militan, en azından diğer onu aşkın kişiyle irtibattadır. Yani, en kötümser bir hesapla, yediyüz kişi birdenbire bu ürküntü verici olayla karşı karşıya kalmıştır: Bütün suçları halkın iyiliğini istemek olan yürekli ve namuslu insanlar tevkif edilmişlerdir. Bundan doğan davalar, mahkûmiyetler, kişisel dramlar devrimcilere karşı büyük ilgi ve sempatinin ortaya çık-

masına yolaçıyordu. Tutuklulardan biri sanık sandalyasından enerjik ve yürekli bir sesi duyurmayı başarmışsa eğer, örgütün, bu sesin çağrışı yönünde küllerinden yeniden doğacağını kesinlikle söylemek mümkündür. Bu sadece bir zaman meselesidir artık.

Öte yandan hapsedilen yetmiş militan ne yapacaktır? Ya uzun süreler hapsedilecek yada Sibirya'nın ıssız çöllerine sürülecektir. Hapiste yada Sibirya'da ise mahkûmlara yeni arkadaşlara, hocalara, öğrencilere sahip olacaklardır. Kendilerine zorla kabul ettirilen boş zamanı, inandıkları fikirlerinin daha geniş bir biçimde incelenmesinde, kuramsal kültür edinilmesinde kullanacaklardır. Acıyı ortak çekmekle kemikleşecek, çifte su verilmiş kılıçlar gibi bilenecekler, coşacaklardır. Er yada geç, hapisten kaçarak, genel grevler sayesinde affa uğrayarak yada cezalarını tamamlayarak, bu kez «yasadışı» ve eskiye kıyasla daha güçlü devrimciler olarak sosyal hayta geçeceklerdir. Hepsi değil tabii. Kimisi bu çetin yolda öleceklerdir. Sonunda bu acı tasfiyenin bile yardımı olacaktır devrime. Kaybedilen dostların acısı yaşayanları uzlaşmaz kılacaktır.

Ayrıca, bir yoketme (likidasyon) hiç bir zaman tam ve kesin olamamaktadır. Devrimcilerin aldığı çeşitli tedbirler her zaman aralarından bir kısmının kurtulmasını sağlamaktadır. Diğer taraftan provokasyonun çıkarları da, bir kaçının serbest bırakılmasını zorunlu kılmaktadır. Raslantılar da yine aynı doğrultuda yardımcı olmaktadır. Kurtulanlar ise, güç bir durum karşısında kalmalarına rağmen, bir süre sonra çok daha uygun bir düzeye gelen ortamdan geniş ölçüde yararlanmak fırsatını elde edeceklerdir.

Baskı, son irdelemede, sadece korku üzerine oynar. Ama, acaba korku, adalet tutkusuna, zekaya, mantığa,

ülkücülüğe sahip, bir devrimin büyük ve temel güce sahip ekonomik unsurlarını temsil eden bütün devrimci kuvvetleri yenmek için yeterli midir?

Reaksiyonerler, sindirme üzerine oynarken, gerçek korkudan çok, daha derin nefretler, daha uzlaşmaz mücadele azmi yarattıklarının farkına varamamaktadırlar. Bütün yaptıkları zayıfları sindirmekten ibaretti. En iyiler, en seçkinler, bu oyundan çelikleşmiş bir biçimde çıkmaktadırlar.

Peki ya provokatörler?..

İlk bakışta, bunlar devrimci hareket için korkunç zararlı görünmektedirler. Acaba gerçekten böyle midir? Provokatörlerin yardımı ile polis, gerçekten de, grupların tevkiflerini ve yokedilmelerini sürdürebilir. Hatta bazı özel durumlarda işi daha da ileri götürerek en temel politik amaçlara set çekebilir! Devrim, en seçkin militanlarını kaybedebilir. Provokatörler her zaman cellatların direkt yardımcıları olmuşlardır. Gerçekten de bütün bunlar korkunçtur. Ama provokasyonun sadece bireylere yada gruplara zararlı olduğu bütün olarak alındığında, devrim hareketi karşısında güçsüz kaldığı da, aynı derecede gerçektir.

Bir provokatör ajanın 1919'da Rusya'ya bolşevik propaganda edebiyatını sokmakla kendini görevlendirdiğini, bir başkasının (Malinovski) Duma'da Lenin'in kaleme aldığı söylevleri okuduğunu, bir üçüncüsünün, Plevhe'nin öldürülmesini organize ettiğini gördük. Birinci olayda, hafiyemiz polise önemli sayıda parti propaganda edebiyatı tevdi edebilirdi. Ama böyle hareket edememişti. Aksi bir durum, işin anlaşılarak «hafiyeliğinin» ortaya çıkmasıyla sonuçlanabilirdi. Bu yüzden hafiyemiz, polise, elinden geçen parti edebiyatının sadece küçük bir bölümünü vermekle yetinmek zorunda kal-

mıştır. Böylece, istese de istemese de, bu edebiyatın yayılmasında, yerini bulmasında yardımcı olmuştur. Öte yanda bir propaganda broşürünün bir gizli ajan yada sadık bir militan eliyle dağıtılması, sonucu hiç bir şekilde değiştirmemektedir. Burada önemli olan, parti broşürlerinin okunmasıdır. Plevhe'ye yapılan suikastın Azeff yada Savinkov tarafından organize edilmiş olması bizim için, pek farklı değildir. Bunun polisler arası bir çekişmenin sonucu olarak ortaya çıkmış olması da bizi yine aynı derecede ilgisiz bırakacaktır. Önemli olan Plevhe'nin ortadan kaldırılmasıdır. Bu olayda devrimin çıkarları **Okhrana**'nın Makyavel bozuntusu alçaklarının çıkarlarından tamamen farklı planda büyük olmuştu. Gizli ajan Malinovski Duma'nın kürsüsünden Lenin'in sesiyle gürlediği zaman, İçişleri Bakanlığı kiralık adamının başarısıyla övünmekle fahiş bir hataya düşmüştü. Lenin'in sözleri, ülke için, bir sefilin sesinden çok daha önem taşımaktadır. Provokatör ajanın, bence geçerli, iki tanımı mevcuttur. Ama bunlardan ikincisi birincisine kıyasla gerçeğe çok daha yakındır.

1 — Provokatör ajan sahte bir devrimcidir.

2 — Provokatör ajan, kendisine rağmen devrime hizmet eden bir polistir.

Çünkü gizli ajan her zaman «hizmet» etmekte olduğu kanısını uyandırmak zorundadır. Ama hizmet, hizmet ediyor görünmekle olmamaktadır. Propaganda, çatışma, tedhiş, soyut görüntüler değil, somut **gerçekler**dir. Yarım yada yüzeyde mücadele etmek diye bir şey yoktur.

Bir alçaklık anında bu çirkefe yuvarlanan sefiller, bunu hissetmişlerdir. Maksim Gorki'nin **«Zamandışı düşünceler»**inde bir provokatör ajanın ilginç mektubu yayın-

lanmıştı. Adam aşağı yukarı şunları yazıyordu: **«Alçakça ve aşağılık bir iş yaptığımın bilincindeyim. Ama bunun devrimin zaferini bir saniye bile geciktirmeyeceğini de biliyorum.»**

Gerçek olan şudur ki, provokasyon mücadeleyi zehirlemektedir. Devrimciler kaçınmak isteseler bile, tedhişe zemin hazırlamaktadır. Gerçekten de, bir haine ne yapılabilir başkaca? Hainlerin cezasız kalmasına ise kimin gönlü razı olabilir? Polisle devrimciler arasındaki amansız savaşa, provokasyon, entrika, acı, nefret unsuru katmaktadır. Provokasyon acaba polis için mi, yoksa devrimciler için mi daha tehlikelidir? Bana kalırsa polis için daha tehlikelidir. Başka bir görüşe göre, polis ve provokasyonunun bizatihi kendi varlıklarının nedeni olan «devrimci akımın sürekli biçimde tehdit edici olması», kısa vadedeki çıkarlarına uygun düşmektedir. O kadar ki, bunlar ikinci bir çıkar kaynağını kaybetmektense, gerektiğinde işi bizzat komplolar tezgâhlamaya değin götürmektedirler. Bu görülmüştü. Burada polisin çıkarları, net bir biçimde, korumakla yükümlü bulunduğu rejimin çıkarlarıyla çelişmektedir. Belli güce sahip bu tür provokatör ajanlar, devlet için bile tehlikeli olabilmektedirler. Azeff bir zamanlar Çar'a karşı tamamen beklenmedik bir raslantı sonucu suya düşen bir suikast hazırlamıştı (devrimcilerden biri zaaf göstermişti). Bu anda Azeff'in kişisel çıkarı -ki bu hiç şüphemiz olmasın kendisi için İmparatorluğun güvenliğinden çok daha değerliydi- parlak bir eylem gerektiriyordu: Sosyalist - Devrimci Parti'nin şüphesini çekmiş, bu ise hayatını ciddi bir biçimde tehlikeye sokmuştu. Diğer taraftan Azeff'in tezgâhladığı ve başarıya ulaştırdığı suikastların, Fouche tipi birinin amaçlarına hizmet edip etmediği de zihinleri kurcalamaktadır. Bu mümkündür. Ne var ki, iktidarı elinde tutanların söz konusu türdeki entrikaları, ancank rejimin kangren olduğunu kanıtlamakta ve düşüşünde yardımcı olmaktadır.

Provokasyon'un asıl tehlikesi, militanlar arasına güvensizlik tohumları ekmesidir. Hainlerin maskeleri alaşağı edilir edilmez, örgüt içindeki güven kaybolmaktadır. Bu ise korkunç bir şeydir. Çünkü partiye güven tüm devrimci güçlerin çimentosudur. Suçlamalar önce fısıltı halinde sonra yüksek sesle formüle edilmektedir. Suçun kesinlikle tesbiti çoğunca mümkün olamamaktadır. Bütün bunların sonucunda, bir bakıma provokasyonun yarattığı kötülükleri gölgede bırakacak nitelikte sayısız kötülükler ortaya çıkmaktadır. Şu üzüntü verici olaylar, henüz anılardan silinmemiştir: Barbes, Kahraman Blanqui'yi suçlamıştı. Ve Blanqui kırk yıllık mahkûmiyetine, bütünüyle örnek yaşamına ve eğilip bükülmeyen müstesna kişiliğine rağmen, bu yakışıksız suçlamadan hiçbir zaman kurtaramadı kendisini. Bakunin de aynı şekilde suçlamalara uğradı. Güvensizliğin kurbanları arasında, tanınmamış militanlar da yok değildi. Anarşist Girier-Lorion, «sosyalist» milletvekili Delory tarafından provokatörlükle, suçlanmıştı. Girier - Lorion bu müthiş şüpheden kurtulmak için polislere ateş edecek ve hayatının geri kalan bölümünü zindanda bitirecekti. Buna benzer bir olaya da Belçika'da raslıyoruz. Yürekli bir anarşist olan Hartenstein - Sokoloff da (Gand davası, 1909), tüm sosyalist basın tarafından iğrenç bir biçimde suçlandıktan sonra zindanda can verecektir... Aslında bu bir gelenekti. Eylem düşmanları, korkaklar, rahatına düşkünler, oportünistler, silâhlarını lâğımlardan toplamakta hiçbir sakınca görmezler. Şüphe ve iftira, bunların devrimcileri gözden düşürmek için kullandıkları başlıca silâhlardır.

Ve hepsi bu kadarla bitmiyor.

Bu hastalığa -aramıza giren şüphe ve güvensizlik- ancak büyük bir irade gücüyle karşı konabilir. Bir insa-

nı suçlamak asla hafife alınmamalıdır. Provokasyona karşı en etkin savaşın ön şartı budur. Herhangi bir militana yöneltilen suçlamanın, öncelikle provokasyonun ekmeğine yağ sürdürdüğü unutulmamalıdır. Öte yanda bir devrimciye yöneltilen suçlama hasıraltı da edilmemelidir. Şüpheli durumlarda militanlardan kurulu bir jüri sorunu inceleyerek suçlama yada iftira hakkında kesin karara varmalıdır. Devrimci örgütlerin moral sağlığı korunmak isteniyorsa, bu kural eksiksiz uygulanmalıdır.

Diğer taraftan, daha çok bireyler için tehlikeli olmasına rağmen, provokatör ajanın gücünü küçümsememek gerekir. Provokasyona karşı etkin ve gerçek bir savunmanın yolu, tek tek militanların bu yöndeki çabalarından geçmektedir.

Rus devrimcileri, eski rejimin polisine karşı giriştikleri uzun savaşta, polisin yöntem ve davranışları hakkında son derece pratik ve güvenilir bilgiler edinmişlerdi. Polis güçlüydü gerçi. Ama devrimciler her hâlükârda polisten daha güçlü idiler. **Okhrana**'nın uzmanlarının belli bir örgütün eylemleriyle ilgili olarak çizdikleri grafikler ne denli mükemmel olurlarsa olsun, zorunlu bir biçimde yine de eksik yanları bulunmaktadır. Bir grubun tamamen yokedilmesi çok ender raslanan bir olaydır, demiştim. Zira, alınan bütün tedbirlere rağmen, yine de militanların hepsini yoketmek mümkün olamıyordu. En azından biri şu yada bu biçimde kapandan kurtulmanın yolunu buluyordu. B. Savinkov'un ilişkilerini yansıtan tabloda mutlaka bazı isimler eksikti. Bunlar belki de en önemli olanlarıydı. Gerçekten de Rus militanları, gizli -yasadışı- eylemin katı kuralları bulunduğundan haberli idiler. Her fırsatta kendilerine şunu soruyorlardı: «Acaba bu, gizli eylemin kurallarına tamamen uygun mudur?»

«Hükümet Devirme Yasası», Rusya'da otokrasi ve sermayenin en büyük rakipleri arasında seçkin kuramcılar ve eylem adamları bulmuştu. Bu yasayı iyice bellemek büyük yararlar sağlamaktadır.

Devrimciler bu devirme bilimi sayesinde rus başkentlerinde aylar ve yıllar yasadışı yaşamayı başarmışlardır. Devrimciler gerektiğinde, davanın icabına göre, işportacı, arabacı, zengin, yabancı hizmetçi klığına girmekten çekinmiyorlardı. Bütün bu durumlarda rollerini eksiksiz oynamak zorunda idiler. İşçi Stepan Kalturin (*) kışlık sarayını havaya uçurmak için haftalarca saray'da işçilik yapmıştır. Kaliaeff, Plevhe'yi izlerken, araba sürücüsü rolündeydi. Kerenski'nin polisi tarafından izlenen Lenin ve Zinoviev, Petrograd'ta gizlenmeyi başarmışlardı. Kenti, kıyafet değiştirerek terkedebildiler. Lenin fabrika işçisi kılığına girmişti.

Yasadışı eylem, bir süre sonra, çeşitli geleneklerin ve bir anlayışın doğmasına yolaçar. Bu ise, polis metodlarına karşı savaşın en başta gelen garantisini teşkil eder. Hangi dâhi polis, hangi usta hafiye, kendine güvenen, düşünen, temkinli, yürekli ve ortak emirlere itaat eden devrimcilerle boy ölçüşebilir?

Devrimcileri izlemek için uygulanan metodlar ne

(*) 1878'de **Güney Rus İşçileri Birliği**'nin kurucusu marangoz Stepan Kalturin, Rusya'da işçi hareketinin öncülerinden biri oldu. Yaşadığı çağdan çeyrek yüz yıl önce devrimin genel grev'le mümkün olabileceğini önermişti. Marangoz sıfatıyla işçi personeline dahil olmayı başardı. Uzun zamandır üzerinde yattığı şilteye dinamit dolduruyordu yavaş yavaş. II. Aleksandr 5 Şubat 1880 patlamasından kurtuldu. Kalturin, Kiev Savcısı Strelnikov'u öldürdükten iki yıl sonra idam edildi. Başında bulunduğu işçi grubunun polis provokasyonu ile tarümar edilmesi yüzünden seçmişti tedhiş yolunu. Rus devrim tarihinin en büyük ve soylu savaşçılarından biridir marangoz Kalturin.

denli mükemmel olursa olsun, yine de her zaman aksayan tarafı bulunacaktır. Düşmanları tarafından inceden inceye hazırlanan denklemlerde her zaman ürküntü ve ren bir bilinmeyen, kocaman bir «X» mevcut olmamış mıdır? Devrimci iradenin gücünü, gizlerini ölçmek, hainlere, hafiyelere, polisin sadık köpeklerine mi kalmıştır?

Tarihin yasaları, geleceğin çıkarları, devrime açılan ahlaksal ve ekonomik ihtiyaçlar sizinle birlikteyse eğer; eğer ne istediğinizi açık bir biçimde biliyorsanız, kendi elinizdekiler gibi düşmanın silahları hakkında da tam bilgi sahibi iseniz, yasadışı eylem deneyinden gelmişseniz; kendinize güveniniz varsa, güvendiklerinizle birlikte çalışıyorsanız; devrimin fedakarlık gerektirdiğinin bilincinde iseniz, partiye bağlılık tohumunun bire yüz verdiğinden haberli iseniz, sizi yenmek mümkün olamıyacaktır.

Kanıtı şudur ki, **Okhrana**'nın binlerce dosyası haberalma servislerinin milyonlarca fişi, uzmanlarının harikulade grafikleri, bilim adamlarının eserleri, bu şaşırtıcı mekanizmanın tümü bugün rus devrimcilerinin elindedir. «Hafiyeler»in bir bölüğü başkaldırma sırasında, halkın yuhaları arasında toz olmuşlar, yakalarına yapışılanlar ise Petrograd kanallarına son ve ebedi plonjonlarını yapmışlardır. **Okhrana** «memurlarının» büyük çoğunluğu kurşundan geçirilmiştir. Kimlikleri tesbit edilebilen provokatörlerin sonları da bundan farklı olmamıştır.

Ve biz bir gün, daha çok yabancı savaş yoldaşlarımızı aydınlatmak amacıyla, İmparatorluk Güvenlik Teşkilatı'nın gizli arşivlerinden elde edilen ilgi çekici belgelerin sergilendiği bir tür müze düzenleyecektik...

Sergimiz kışlık sarayın en muhteşem salonlarından birini süslüyordu; ziyaretçiler iki bakırtaşı sütun arasındaki pencereye yaklaşıp, Çar'ın karanlık Bastil'i Pi-

erre-et-Paul Kalesi'nin tutuklular defterini incelerken, eski binaların ötesinde, Neva Nehri'nin öbür yakasında kızıl bayrağın dalgalandığını görebilirler.

Bunu görmüş olanlar, Devrim'in yenik duruma düştüğü zaman bile, yenilmezliğini bilmektedirler.

İKİNCİ BÖLÜM

Yasadışılık (İllegalite)

1 — Aldanmayın

Bu sorun açık bir biçimde anlaşılmadığı sürece, polis yöntem ve davranışları hakkında edinilen bilgilerin hiçbir pratik yararı olamaz.

Yasa içi kalma fetişizmi, sınıflararası işbirliğine dayanan bir sosyalizmin en belirgin çizgilerinden biri olmakta devam etmektedir. Bu tür bir sosyalizm, kapitalist düzenin, bizatihi kapitalizmin çıkar ve imtiyazlarıyla çatışmaya girilmeksizin değiştirilebileceğinin mümkün olduğu inancını içermektedir. Bu tür inanç sahipleri, savaşır göründükleri bir toplumda, rahat köşelerinden, oyunun kurallarına uyulmasını salık vermektedirler. İşçi sınıfı ancak, Devlet'in gerçek rolünün, demokrasinin aldatıcı niteliğinin farkında olmadığı takdirde burjuva yasallığını kabul edebilir. Aksi halde, bunu bile bile kabul etmek, sınıf çatışmasının temel ilkelerine yüz çevirmektir.

Devlet'in, maliklerin çıkarlarını hiçbir şeye sahip olmayanlara karşı savunmakla görevli kuruluşların bileşi-

mi, yani emeğin sömürülmesinin idame ettirilmesi olduğunu ve değişmez bir kural olarak hep yönetici sınıflardan alınan yargıçlar tarafından uygulanan yasaların yoksullara karşı zenginler tarafından tezgahlandığını; yasanın değişmez bir biçimde katı bir sınıf anlayışıyla uygulandığını; polis ajanının sakin fakat kesin emrinden başlayıp zindan ve sürgünden geçerek giyotinin tık sesine uzanan zorlayıcı tedbirlerin sömürülene karşı girişilen sistematik yasal şiddetten başka bir şey olmadığını bilen emekçi, artık yasallığı, ancak çeşitli görünüşleri, uygulamaları, tuzakları ve sonuçları ile tanınması gereken bir olgu olarak kabul edecektir. Yararlanabileceği avantajlarını da gözden uzak tutmadan, yasallığı, kendi sınıfı için sadece maddi bir engel sayacaktır.

Burjuva yasallığının bütünüyle antiproleter olan bu niteliğini ispat etmek zorunluluğu var mıdır? Belki. Eski dünya'ya karşı sürdürdüğümüz eşitsiz mücadelede en basit ispatları bile her gün yapmak gerekiyor. Herkesin bildiği bir dizi olayı hatırlatmak yetecek bize. İşçi hareketi her ülkede, yarımyüzyılı aşkın uzun mücadelelerden sonra alabilmiştir grev hakkını. Bu hak bugün Fransa'da bile kamu hizmeti niteliği taşıyan kuruluşlara, örneğin demiryolcularâ kapalıdır, (sanki öbür hizmetler kamu hizmeti değillermiş gibi!). Sermaye ile emek arasında patlak veren çatışmalarda ordu çoğunca emeğe karşı çıkmış, buna karşılık hiçbir zaman sermayeye karşı harekete geçmemiştir. Mahkemeler önünde yoksulların savunma yapması, mahkeme usullerinin masrafları oranında, hemen hemen imkansızdır. İşçi böylece, gerçek anlamda ne bir dava açabilmekte, ne de kendini savunabilmektedir. Cinayet ve suçların ezici çoğunluğunun direkt nedeni, sefalet ve mülkiyete saldırı kategorilerine girmektedir. Hapishanelerin ezici çoğunluğunu yoksullar teşkil etmektedir. Belçika'da, savaş öncesine kadar iki dereceli seçim yürürlükteydi. Örneğin bir ka-

pitalist, bir papaz, bir subay, bir avukat, duruma göre tek başlarına iki yada üç emekçinin oyuna eşit oya sahiptirler. Şu satırların yazıldığı sırada İtalya'da yeniden iki dereceli seçime dönülmek söz konusu.

Bu yasallığa saygı göstermek, düpedüz aldatılmaya boyun eğmektir.

...Aksini yapmak, başka bir deyişle yasallığı tamamen hor görmek de aynı derecede zararlıdır. Yasallığın işçi hareketi için avantajları, bu konuda ne denli az aldanılırsa o ölçüde gerçekleşir. Varlığını sürdürme ve yasal eylem hakkı, proleter örgütler için elde edilmesi ve sürekli bir biçimde geliştirilmesi gereken bir haktır. Bunun özellikle altını çizmek istiyoruz. Çünkü yasallık fetişizmine karşı politik çabadan yana olmayan kimi iyi devrimcilerde, hükümete karşı komploya girişmeyi bir kitle hareketini yönetmekten daha kolay bularak, yasal hareketleri hor görme eğilimi mevcut bulunmaktadır. Bize öyle geliyor ki, emekçiler, reaksiyonun eski demokratik anayasaları yırtarak kesin zafere ulaşamadıkları her ülkede yasal statülerini adım adım savunmalı, bu hakların bulunmadığı yerlerde ise söz konusu hakların elde edilmesi yönünde savaşmalıdırlar. Fransa'da işçi hareketinin yararlandığı yasallık, daha da genişletilmeyi gerektirmektedir. Bu ise ancak mücadele ile elde edilebilecektir. Grev hakkı, Devlet memurları ve bazı işçi kategorileri için reddedilmekte yada tanınmaktadır. Gösteri özgürlüğü ise anglo-sakson ülkelerine oranla belirli ölçülerde daha kısıtlıdır. İşçi savunma birlikleri, Almanya ve Avusturya'daki gibi, henüz yasallığı ve sokağı fethedememiştir.

2 — Savaş Sonu Deneyi: Tuzağa Düşmeyin

Savaş sırasında, çatışma halinde olan bütün ülkelerin hükümetleri, demokratik müesseseleri lağvederek ye-

rine askeri diktatörlük kurdular (sıkıyönetim, grev hakkı uygulamasının yasaklanması, meclislerin kısıtlanması ve feshi, generallerin güçlenmesi, savaş konseyleri rejimi.) Ulusal savunmanın olağanüstü gerekleri, askeri rejimlerin aldıkları tedbirleri haklı gibi gösteriyordu. Savaşın hemen ertesinde, Rusya'dan kalkan sosyalist dalga Avrupa'nın üzerine çöktü ve işçi hareketi tarafından tehdit edilen kapitalist ülkelerin tümü -bu kez sınıf savaşında hasım taraftılar- bizzat kendi yasalarının bir zamanlar kutsal sayılan metinlerini «bir kağıt parçası» gibi yırtıp attılar.

Baltık devletleri (Finlandiya, Estonya, Litvanya, Letonya), Polonya, Romanya, Yugoslavya, işçi sınıfına karşı hiçbir iki yüzlü demokrasinin örtbas edemeyeceği derecede caniyane yasalar getirmişlerdi.

Bulgaristan, işçilere karşı tezgahlanan kısıtlayıcı yasaları, yasadışı şiddete başvurarak tamamlıyordu. Macaristan, İtalya, İspanya, işçi ve köylüleri ilgilendiren haklarını tümünü yasadışı ilan etmekle yetindiler. Daha iyi örgütlenmiş Almanya ise, olağanüstü yasalara gitmeden, yargı ve polis (*) şiddeti olarak adlandıracağımız bir rejim ihdas etmekle yetindi. Birleşik Amerika, «caniyane sendikacılık», sabotaj ve casuslukla ilgili yasalarını uyguluyordu acımasız. Savaş sırasında Amerika'da yaşayan Alman uyruklulara karşı çıkarılan **«casusluk yasası»** na dayanılarak binlerce işçi hapsedilmişti.

Avrupa'da, işçi hareketinin demokratik yasallıktan yararlandığı ülkeler arasında sadece İskandinav ülkeleri, İngiltere ve Fransa'yı saymak mümkündür. En küçük ihtimalle dahi olaylar tarafından yalanlanmak kor-

(*) Bakan Farres'in bir sirküleri, 1924'te bölge otoritelerine devrimci işçilerin tümünün kovuşturulması ve tutuklanması yetkisini veriyordu. Bu sirkülerin 7000 komünistin tutuklanmasına yolaçtığı bilinmektedir.

kusuna kapılmadan şu ileri sürülebilir: ilk gerçek ve ciddi sosyal krizde, işçilere tanınan haklar hızla ve zor kullanarak ellerinden koparılıp alınmaktadır. Kesin bazı belirtiler dikkatimizi çekmektedir. 1924 Kasım ayında İngiliz seçimleri bir anti-komünist kampanya üzerine temellendirildi. Kampanyada kanıt olarak bir **«karanlık oda»** tarafından ele geçirildiği iddia edilen bir mektup öne sürülüyordu. Bu Zinoviev'in İngiliz Komünist Partisi'ne yolladığı bir mektuptu. Ve tabii tepeden tırnağa sahteydi. Fransa'da bir çok kez, C.G.T.'yi (*) lağvetme tertiplerine girişilmişti. Eğer yanlış hatırlamıyorsak, bu tür bir karar şeklen açıklanmıştı. Başbakan Briand, iktidarı sırasında, demiryolu grevini kırmak için, işi demiryolu işçilerini yasalara aykırı olarak silah altına almaya dek götürmüştü.

Clemencisme (Clemenceau'culuk) çok eskilere ait bir uygulama değil. Diğer taraftan Bay Poincaré, Ruhr' un işgalinde Clemenceau'nun yolunu izlediğini apaçık ortaya koymuştu.

Bir devrimci parti için, yasadışı bırakılma karşısında apışıp kalmak, yok olmak, silinmek anlamına gelmektedir. Buna karşılık yasadışı eyleme hazırolmak ise, bütün baskı tedbirlerine rağmen, ayakta kalmak, varlığını sürdürmek demektir. Çok yakın tarihten alınan üç çarpıcı örnek bu gerçeği apaçık bir biçimde kanıtlamaktadır.

1. Bir büyük komünist parti, yasadışı bırakılınca apışıp kalmıştır:

Bir kitle partisi olan, 1920'de Skuptçina'da 60 milletvekili bulunan, üye sayısı ise 120.000'i aşan Yugoslav

(*) C.G.T.: Genel İş Federasyonu (komünist).

Komünist Partisi, Devlet Güvenliği Yasası'nın uygulanması ile 1921'de lağvedilmiştir. Bozgun hemen ve kesin bir biçimde başgöstermiştir. Parti politika sahnesinden silinmiştir. (**)

2. Bir komünist partisi yarı yarıya sürprizle karşılaşmıştır: İtalyan Komünist Partisi, Mussolini'nin iktidara gelişiyle birlikte faşist baskısı altında yarı yasadışı sürdürüyordu varlığını. Faşistlerin azgın baskısı -1923 Şubatının ilk haftasında 4000 işçi tevkif edilmiştihiçbir şekilde başarı sağlamamış ve İtalyan Komünist Partisi, tam tersine 1923'teki 10.000 üye düzeyinden 1925 yılı başlarında 30.000 üye sayısına ulaşmıştır.

3. Bir büyük komünist partisi olaylar karşısında en ufak bir şaşkınlık göstermemiştir:

1923 yılı sonunda Alman Komünist Partisi, Ekim devrimci hazırlığı ve Hamburg başkaldırmasından sonra General Von Seeckt tarafından lağvedilmiştir. Buna rağmen uzun süreden beri esnek yasadışı örgütlere sahip bulunan parti, normal varlığını sürdürmüştür. Esasen hükümet, haksızlığı apaçık ortada olan bu uygulamayı bir süre sonra durduracaktır. Alman Komünist Partisi yasadışı durumdan hiçbir kayba uğramaksızın çıkacak ve 1924 seçimlerinde üç buçuk milyon oy alarak varlığını sağlamca sürdürdüğünü ortaya koyacaktır.

3 — Yasal Devrimci Eylemin Sınırları

Yasallık -legalite- esasen, en «ileri» kapitalist demokrasilerde bile belli sınırlara sahiptir. Proletarya bu sınırlara, kendi kendini bozguna mahkum etme riskini göze almadan saygı gösteremez. Örneğin kapitalist, de-

(**) Yugoslav Komünist Partisi yasadışı durumda yeniden toparlanmıştır. Bugün binlerce üyeye sahiptir.

mokrasilerde, orduya seslenmek yasaklıdır. Oysa bu hayati derecede önemlidir. Ordu'nun en azından bir bölümü kapitalizmin baskısından kurtulmadan, devrimin zafere ulaşacağı düşünülemez. Bu bir tarih yasasıdır. Proletarya partisi, tüm burjuva orduları içinde devrimci gelenekler yaratmak ve bu gelenekleri geliştirmek, dalbudak salmış, düşmana kıyasla çok daha tetikte, güçlü ve inatçı örgütlere sahip olmak zorundadır. En demokratik yasallık bile, yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, demiryolu kavşakları, cephanelik, havalanı türündeki hassas noktalarda bulunması gereken eylem komitelerine müsamaha gösteremez. Ne denli demokratik olursa olsun, hiçbir yasallık anlayışı, sömürgelerinde sosyalist propagandası yapılmasına izin vermez. İngilizlerin mısırlı ve hintli militanlara ettikleri eziyetler bu durumun şaşmaz kanıtları arasındadır. Fransa'nın Tunus'ta izlediği polis şiddeti rejimi de bunun bir başka örneğidir. Nihayet uluslar arası ilişkiler servisleri, kendilerine her ahvalde güvenlik teşkilatının meraklı gözlerinden saklayacak bütün tedbirleri almalıdır.

Bolşevik Partisi'nin ve daha sonra Avrupa komünist partilerinin kuruluşları sırasında yasadışı devrimci örgüt gereğini hiçbir kimse Lenin kadar inatçı bir kararlılıkla desteklememiştir. Yasallıkta hastalıklı bir tutkuya karşı koyanlarla (*) onun kadar başarılı, kimse savaşmamıştır. Rus Sosyal Demokrat Partisi'nin II. Kongresinde (Brüksel - Londra 1903) menşeviklerle bolşevikler arasındaki ayırımı, en çok yasadışı örgüt sorunu belirlemişti. Statülerin 1. paragrafı üzerine yapılan tartışmalarda patlak verecekti olay. Menşevizmin yirmi yıl süreyle liderliğini üzerine alacak olan L. Martov, partiye hizmet eden herkesin parti üyesi sıfatını taşıyabileceğini

(*) Yasallık fetişizmi.

öneriyordu. (Bu işlem parti kontrolünde olacaktı.) Başka bir deyişle, gerçekte bu, işi yasadışı eyleme kadar vardırmamaya dikkat eden ve daha çok aydın çevrelerinden gelen sempatizanları kapsıyordu. Lenin ise, uzlaşmaz bir tavırla, partiye üye olmak için onun örgütlerinden birinde fiilen çalışmanın şart olduğunu savunuyordu. Burada Lenin'in sözünü ettiği örgütler, partinin yasadışı örgütleriydi. Tartışma önemsiz gibi görünüyordu. Ama Lenin yerden göğe haklıydı. Yarı yada çeyrek devrimci olmak mümkün değildir. Devrimin partisi elbetteki her türlü yardımı değerlendirmekle yükümlüdür. Bununla birlikte parti, üyelerinin muğlak, eylemsiz, gizli yada sadece sözde kalan sempatileri ile yetinemez.

İşçi sınıfı için ayrıcalıklarını ve maddi durumlarını tehlikeye sokmak istemeyenler, o sınıf içinde belirli roller oynayacak görevlere getirilemezler. Yasadışılık karşısında takınılan tutum, Lenin için, gerçek devrimcileri öbürlerinden ayıran bir mihenk taşı niteliğinde idi. (*)

4 — Özel Polis

Bu arada bir başka unsuru da hesaba katmayı unutmamak gerek. Bu yasalar ötesi çalışan ve burjuvazinin eline etkin silahlar verebilecek nitelikleri olan özel polisin varlığıdır.

Dünya savaşı sırasında, **l'Action Française'in** haberalma servisleri, Clemenceau'nun savaş konseyinin başarılı elemanları oldular. Marius Plateau adlı birinin, **l'Action Française'in** -Fransız Hareketi- özel polisinin şefi olduğu biliniyor. Öte yandan **Cahiers de L'anti-France'ın**

(*) Bu konuda Lenin'in «Ne Yapmalı» adlı eserine başvurunuz.

hazırlayıcısı ve yayımcısı Jean Maxe ise kendisini ilerici hareketlerin hafiyeliğine adamıştı. (**) İtalyan Fascio' nun örneğinden esinlenen tutucu kuruluşların tümünün casusluk ve özel polis servislerine sahip bulundukları hemen kesindir.

Almanya'da gerici ve tutucu takımın hayati güçleri, ülkenin resmen silahsızlandırılmasından bu yana yarı - gizli'den öte örgütlerde toplandılar. Tutucular, devletçe desteklenen partiler için bile, gizliliğin son derece değerli bir kaynak olduğunu anlamışlardı. Diğer taraftan bu örgütlerin tümünün proletaryaya karşı gerçek bir polis görevi yaptıklarını söylemeye lüzum yok tabii...

İtalya'da devlet polisi de emrinde olmasına rağmen, faşist parti, yine de bununla yetinmiyordu. Partinin özel casusluk ve karşı casusluk servisleri mevcuttu. Hafiyelerini, gizli ajanlarını ve uşaklarını hemen her yere yerleştirmişti. Matteoti ve çok sayıda benzerini ortadan kaldıran -aynı zamanda polis ve tedhişçi olan- işte bu **mafya** idi.

Birleşik Amerika'da, sermaye ile emek arasındaki çatışmada özel polisin yeri, korkutucu düzeylere varmıştı. Ünlü özel dedektif büroları, provokatör, keskin nişancı (**rifleman**), silahlı muhafız, fabrika ustabaşısı, iliklerine dek satılmış «işçi sendikaları militanı» «teda-

---

(**) Jean Maxe'ın ipliğini pazara çıkaran **Les Humbles** dergisi oldu. O aslında Jean Didier adlı biriydi; Paris'te 18'inci mahallede oturuyordu. Jean Maxe'ın uzun ve sıkı çalışmalardan sonra ortaya attığı «clartiste-yahudi-Alman-bolşevik» komplosu [insaf!] iddiaları, bana kalırsa, ciddi bir polis raporundan çok, yarı kaçık edebiyat niteliğinde. Bununla birlikte, fransız burjuvası, Maxe'ın herzelerini yine de bağrına basmıştır.

rik» edebiliyorlardı. Pinkerton, Burns ve Thiele firmalarının 100 büro ve 10.000 «şube»si mevcuttu. Söz konusu firmalarda çalışanların sayıları ise 135.000 düzeyinde, yıllık kazançları da, 65 milyon dolaylarında. İşçilerin çalıştıkları fabrikaya, büroya, şantiye'ye, atölye'ye kadar her yere germişti bunlar ağlarını. Hafiye-işçi tipinin yaratıcıları bunlardır. (*)

Upton Sinclair tarafından ortaya çıkarılan benzer bir sisteme, Walt Whitman'ın türküsünü söylediği büyük demokrasinin okulları ve üniversitelerinde raslıyoruz.

5 — Sonuç

Özetliyelim. **Okhrana**'nın mekanizmasının incelenmesi bize polisin kısa vadedeki hedefinin, önlemekten daha çok, izlediği örgüt hakkında etraflı bilgi toplamak olduğunu öğretti. Başka bir deyişle, polis, zamanı geldiğinde, istenildiği ölçüde yada tamamen yoketmek için topluyordu bu bilgileri. Bu inatçı, güçlü ve gizli düşman karşısında, yasadışı örgütten yoksun bir işçi partisi, hiçbirşeyini gizlemeyen bir parti, iyice gizlenmiş bir nişancının silahı ucunda, saklanacak yeri bulunmayan silahsız bir insanı andırmaktadır. Devrimci çabanın ciddiyet ve sertliğini, sırça köşkte oturmakla bağdaştırmak mümkün değildir. Devrimin partisinin, kendisini düşmanın gözetiminden mümkün olduğu ölçüde kurtaracak biçimde örgütlenmesi, önemli yanlarını düşmanın gözünden

(*) S. Howard ve Robert W. Dunn'un «**The Labour Spy**» (Casus İşçi) New Republic, New York; ve Upton Sinclair'in **% 100** adlı romanı.

gizlemesi gerektir. O kadar ki, rejimleri demokratik sayılabilen ülkelerde bile, burjuvazinin sağa dümen kırması yada savaş ilan etmesi (*) ihtimali gözönünde tutularak militanların gizliliği sağlanmak gerektir.

(*) Büyük kapitalist ülkelerde bundan böyle, her savaş, içte sınıf savaşını keskinleştirmek eğilimindedir. Sanayi seferberliği, ulusun savaş durumuna getirilmesi, öncelikle devrimci işçi hareketinin ezilmesini gerektirmektedir. Kapıda bekleyen savaşa hasrettiğim bir yazı dizisinde seferberliğin mümkün olan hızla örgütlü proletaryayı boğazlıyacağını ispatlamaya çalışmıştım. Bu darbeye, ancak, böyle bir tehlikeye karşı kendini hazırlamış örgütler, partiler, sendika ve gruplar karşı koyabileceklerdir. Bu sorunun enine boyuna incelenmesinde büyük yararlar vardır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Militana Basit Notlar

Büyük rus bolşevikleri, kendilerine genellikle «profesyonel devrimciler» olarak görürler. Bu niteleme, sosyal değişimlerin gerçek bütün işçileri için geçerlidir. Profesyonel devrimcilik her türlü dilettantizmi (laçkalığı) amatörlüğü, devrimci eylemin kesinlikle dışında tutar. Devrimciliğin bir spor yada poz yapma şeklinde anlaşılması da, tabii, konu haricidir. Devrimci eylem, militanın kesinkes emek dünyası ile haşırneşir olmasını gerektirir. Orada «poz atma», ıvır zıvır eğlenceye zaman ayırma, «ilerici» düşünceler laflayarak kişisel tatmin söz konusu değildir. Devrimcilik mesleği, devrim yolunda çalışanların yaşamlarının büyük bölümünü kapsar. Onlar, devrimciliğin ekmek kavgası gibi son derece ciddi bir iş olduğunu bilirler. Bütün bir sosyal yaşamın ve tüm insanların geleceğinin buna dayandığının bilincindedirler.

Devrimcilik mesleği, uzun bir çıraklık dönemi, salt teknik bilgiler, çalışma aşkı, sebeb, sonuç ve araçların en iyi biçimde değerlendirilmesini gerektirir. Devrimci, çoğu zaman olduğu gibi, günlük ekmeği için başka işler

yapmak zorunda olsa bile, devrimcilik yine de onun yaşamını dolduracaktır. Günlük ekmeğini kazanmak için yaptığı iş, onun için sadece bir aksesuvardır. Rus devriminin zafere ulaşmasının önde gelen nedenlerinden biri, yirmibeş yıllık politik eylemde insanüstü bir eserin ortaya koyulmasını başaran güçlü profesyonel ekiplere sahip bulunmasıdır.

Bu deneyi ve bu gerçeği, devrimci adını şerefle taşıyan her savaşçı hiçbir zaman zihninden çıkarmamalıdır. Sınıf savaşının halihazır karmaşık durumunda bir militanın yetişmesi için uzun çalışma, deney, öğrenme ve bilinçli hazırlık yılları gerekmektedir.

Sömürülen yığınlar içinde önemsiz bir kişi olarak kalmak istemeyen, buna karşılık sınıfına hizmet etmek, sosyal değişimler için verilen savaşa katılarak daha şerefli bir ömür sürdürmek amacında olan her işçi, imkanları ne denli az olursa olsun, profesyonel bir devrimci olmak yolunda çaba göstermelidir. Militan işçiler, parti, sendika ve grup çalışmalarında, özellikle bugün, yani durgun dönemlerde, ne denli belirsiz yada zararsız olursa olsun, polis gözetimine karşı tetikte bulunmalıdır. Polis tuzaklarını suya düşürmek için bu şarttır.

Bazı uyarılar bu konuda yararlı olacaktır.

Bunlar, elbette ki, devrimci yasadışı çalışma ve eylemlerin eksiksiz, tam bir kodunu teşkil etmemektedir. Sansasyon yaratacak hiçbir reçetemiz yok. Amacımız basit kuralları hatırlatmaktır. Sağduyu, sağlıklı düşünce, gerekirse bu kuralları bulmakta güçlük çekmez. Ne yazık ki, çok sayıda deney, bu kuralların yeniden hatırlatılmasının gereksiz bir çaba olmadığını kanıtlamaktadır.

Devrimcilerin tedbirsizlikleri, her zaman polisin en iyi yardımcıları olmuşlardır.

1 — Takip

Polis gözetimlerinin tümünün temeli olan takibi engellemek kolaydır. Her militan sürekli bir biçimde takip edildiğini varsaymalıdır. Bu yüzden takibi engellemeyi amaçlayan tedbirleri hiçbir zaman ihmal etmemelidir. Trafiğin sıkışık, araçların çeşitli olduğu büyük kentlerde, takibin başarılı olmasının nedeni, polisin marifetinden çok, militan arkadaşlarımızın affedilmez ihmalleridir.

Bu konuda alınması gereken en basit tedbirleri şöylece sıralamak mümkündür: Gidilecek yere direkt olarak gitmeyin; tenha bir sokağa dalın, o zaman takip edilip edilmediğiniz, kalabalık bir caddeye kıyasla, daha kolay anlaşılacaktır. Takip edildiğinizden şüpheleniyorsanız, o zaman gideceğiniz yere gitmeyi erteleyin. Araçla izlendiğinizi anlarsanız, araç değiştirin.

Küçük kentlerde takipçiyi «ekmek» oldukça güçtür. Ne var ki, rutin haline gelen bir takip, sonunda önemini büyük ölçüde yitirecektir.

Sivil polisler hakkında kafanızda yer eden görüntüye fazla güvenmeyin. Gerçi çokluk bunları tanımak mümkündür. Feci şekilde belli olurlar. Ama sıradan olmayan polisler kendilerini belli etmiyecek kılıklara girebilirler. Yoldan geçen sıradan biri, mavi tulumlu bir işçi, şoför, garson, asker pekala bir polis olabilir. Takipte kadınların, gençlerin, hatta çocukların bile kullanılabileceği hatırdan çıkarılmamalıdır. Rus polisinin, sivil polislerin tanınmadan beceremiyecekleri bazı işlerde okul çocuklarını kullanmayı düşündüklerini hatırlıyoruz.

Diğer taraftan, sokaktan her geçen adamı hafiye sanmak hastalığına kendinizi kaptırmamaya azami dikkat göstermek gereklidir.

2 — Yazışmalar ve Notlar

Mümkün olduğu kadar az yazın. Hiç yazmamak en iyisidir. Hassas meselelerle ilgili konularda katiyyen not almayın. Bazı şeylerin unutulması, bir yere not edilmelerinden yeğdir. Bu yüzden sokak numaralarını ve adresleri akılda tutma tekniklerinden yararlanın. Bu teknikleri öğrenin.

3 — Not Defteri

Gerektiğinde sadece sizin tarafınızdan anlaşılacak, başkaları için ise anlamsız notlar alın. Bu konuda herkes kendine göre bir teknik bulabilir. Kısaltmalar, numaraların harfler ifade etmesi, rakamların yer değiştirmesi gibi... Örneğin 24'ün 42 ile ifade edilmesi... L harfinin G'yi, G'nin L'yi ifade etmesi. Sokak, alan vb. yerlere kendiniz isim veriniz. Yanılma tehlikesini ortadan kaldırmak için çağrışımlardan yararlanın, (örneğin Çivi Sokağı'na «kirpi» yada «iğne» adı vermek).

4 — Mektuplar

Yazışmalarda «karanlık oda»ların varlığını hatırdan çıkarmayın. Sadece mektubu alanın anlayabileceği tarzda, üstü örtülü ifadelerle yazın. Söyliyeceklerinizi mümkün olduğu kadar az kelimeyle yazın. Mektupta üçüncü adamların isimlerinden katiyen söz etmeyin. Çok zorda kalırsanız, soyadı yerine adı tercih edin, yada düpedüz ismin baş harfini kullanın.

İşin yeri, tarihi vb. hakkında ayrıntı vermekten kaçının.

Anlatmak istediğiniz olayı, olay son derece önemli

de olsa, önemsizleştirerek ve mutlaka dolaylı olarak anlatın. Örneğin «Pierre tutuklandı» demeyin. «Peter dayı hastalandı» deyin.

Yazışmalarınızı üçüncü şahıslar aracılığıyla yapın. Direkt yazışmayın.

Mektupları iyice yapıştırın. Mühürün basılmasına dikkat edin. Mumlu mühürlere güvenmeyin. Mumlu mühürleri ince yapmaya bakın; kalın mumları kaldırmak polis için daha kolaydır.

Mektubu dikmek ve ipliğin ucunu mumlamak iyi bir usul olarak görünmektedir.

Şu sözleri hiçbir zaman hatırdan çıkarmayın:

«Bana herhangi bir insanın üç satırlık el yazısını verin, onu astırayım.»

Bu her polisin bildiği bir özdeyiştir.

5 — **Genel Tedbirler**

— Telefonlardan sakının. Telefon dinlemek kadar kolay bir şey yoktur.

Halka açık telefonlar, özel telefonlara kıyasla daha güvencelidir. Örneğin kahve, gar, sokaklardaki jetonla çalışan telefonlar. Tabii, iki telefonun da «halk» telefonu olması şarttır.

Telefonda ancak aranızda kararlaştırılan kod'larla randevulaşın.

— Bulunduğunuz yeri iyi tanıyın. Buluşma yerini mümkünse, daha önce, bir plan üstünde inceleyin. Çıkış noktaları çeşitlilik arzeden kahve, gar, büyük mağaza gibi yerleri tercih edin.

— Kalabalık yerlerde, trende yada özel yerlerdeki randevularda ışık durumunu ve gözetleme imkanlarınızı inceleyin. İyi görünmeden iyi görme durumunda olma-

ya dikkat edin. Işığı arkanıza almağa bakın. Bu durumda iyi görürsünüz. Ama iyi görünmezsiniz.

Buluşma yerinde, pencere önünde dikilmemeye dikkat edin.

6 — Arkadaşlar Arasında

Yasadışı eylemde, bir militanın bilmesinde yarar olandan fazla bir şey öğrenmemesi ilkesini iyice benimsemek gerektir. Daha fazlasını bilmek ve öğrenmek çoğunca tehlikelidir.

Bir iş az bilindiği ölçüde güvencelidir ve başarı şansı olur. **İçinizi dökme eğilimizini frenleyin.** Susmasını bilin. Susmak partiye, devrime karşı bir görev, bir borçtur.

Bilinmemesi gerekeni **öğrenmekten kaçının.**

Partinin sırlarını en yakın dostunuza, en güvenilir arkadaşınıza, hatta hayat yoldaşınız olan karınıza bile açmayın. Onların bilmesinde bir yarar varsa, ona, siz değil, sorumlu yöneticiler karar vereceklerdir. Bunu yapmak, en yakınlarından sır saklamak, elbette ki kolay değildir. Ama bize tevdi edilen sırlardan sorumlu bulunduğumuzu unutmamamız gerekir. Bu ağır bir sorumluluktur.

Arkadaşınızın susmasından alınmayınız. Bu size karşı bir güvensizliğin sonucu değildir. Bu devrimci görev ve bilincin kardeş saygısıdır.

7 — Tutuklanma Halinde

Olayı mutlaka olanca soğukkanlılığınızla karşılayınız. Polise karşı ne yılgınlık gösterin, ne de onları provoke edin.

Sizi savunmayı deruhte edecek bir kanun adamı yanınızda olmadan hiçbir sorguyu cevaplamayın. Savunmanızı üzerine alacak olan kanun adamı mümkün ölçüde partili arkadaşlar arasından seçilmelidir. Bu hemen mümkün değilse, size sorulan soruları çok iyi düşünerek cevaplayın. Bir tarihte, devrimci rus gazeteleri, militanlara sürekli olarak büyük harflerle şu öğütü yayınlıyorlardı: «Arkadaşlar, ifadeyi vermeyi reddedin. Hiçbir şey konuşmayın!»

İlke şudur: **Hiçbir şey söylememek.**

Durumu izah etmek, kendini savunmak tehlikelidir. Her kelimeden işe yarar bir şeyler çıkarabilecek derecede *usta profesyonellerin* elinde bulunduğunuzu hiçbir zaman hatırdan çıkarmayın. Her ifade polise zengin belgeler verir.

Yalan söylemek, son derece tehlikelidir.

Çünkü yalanla, tutarlı, inandırıcı, aksamayan bir sistem kurmak mümkün değildir. Hele bunu hemen, oracıkta yapmak hiç mümkün değildir.

İnce oyunlara girişmeye kalkmayın. Böyle bir durumda zararlı çıkacak siz olursunuz. Onlar bu oyunu daha iyi oynayacak güce sahiptir.

«Sabıkalı»lar, hapishane duvarlarına yazdıkları yazılarla şunu öğütlerler: «Sakın itirafta bulunmayın.» Devrimciler bu deneyden yararlanmalıdırlar.

İnkar edince, sonuna kadar, inkarda direnmelidir. Polisin baş vurmayacağı yol yoktur (*). Şu tür ifadeler

---

(*) Egon Sazanoff, von Plevhe'nin arabasına bomba attığı zaman (Petersburg 1905), bakan ölmüş, tedhişçi ise yaralanmıştı. Hastaneye kaldırılan yaralının etrafını sadık polisler çevirmişti. Görevleri baygınlık anında söyleyeceklerini steno ile not etmekti. Sazanoff kendine gelince müthiş bir sorguya tabi tutuldu. Hapishaneden yazdığı mektuplarda arkadaşlarına, «düşmanın aklınızın alamıyacağı derecede aşağılık olduğunu unutmayın,» diyordu. Okhrana, alçaklığı, tutuklulara sahte avukatlar gönderecek kadar ileri götürmüştü.

karşısında paniğe kapılmayın:

— «Biz her şeyi biliyoruz!»

Bu hiçbir zaman doğru değildir. Bu, her polisin, her sorgu yargıcının tutuklu karşısında başvurduğu gereksiz bir klişedir.

Şu tür tehditler karşısında yılgınlık göstermeyin:

— «Sizin için çok kötü olur!»

Gerçekten de itiraflar, sakar izahlar, panik ve yılgınlık kötü sonuçlar verir. Buna karşılık, kararlı ve kapalı bir savunma, az konuşma, inatçı yalanlama yada doğrulamalar, sanıklar için daima yarar sağlamıştır.

Şu klasik numaraya kulak asılmamalıdır: «Filan arkadaşınız bize her şeyi anlattı!»

Kanıtlamaya kalksalar bile, siz gene hiçbir şeye inanmayın. Ustaca toparlanmış bir iki bilgi ile, düşman, çok şey biliyor zehabını uyandırabilir; kaldı ki, eğer gerçekten «filanca her şeyi söylemişse», bu sizinde aynı hatayı tekrarlamamanız için yeterli sebeptir.

Herhangi bir durumda sorgu konusu olabileceğini tahmin ettiğiniz konuları öğrenmeyin yada bu konuda az bilgi edinin.

Yüzleştirilmelerde paniğe kapılmayın. Soğukkanlılığınızı kaybetmeyin. Hele hiçbir şey söylemeyin.

İyice okumadan ve anlamadan hiçbir belgeyi imzalamayın. En küçük bir şüphe durumunda imzalamayı reddedin.

Eğer iddia sahte bir belgeye dayanıyorsa -ki bu çok mümkündür.- isyan etmeyin. Oyunu kabul eder görünün. Sonra belgenin sahteliğini ortaya koyun. Bunun dışında, partili olması gereken avukatınızın yardımı olmaksızın hiçbir şey yapmayın.

8 — **Polisler ve Yargıç Önünde**

İdealist burjuva öğretisi tarafından zihinlere soku-

lan «gerçeği» ortaya koyma yada «gerçeği» bulma eğilimine kendizini kaptırmaktan sakının.

Sosyal savaşlarda sömürücü sınıflar ve sömürülen sınıflar için ortak doğrular yoktur.

«Müşahhas olmayan», yüce, sınıf savaşlarının üstünde yer alan küçük yada büyük bir gerçek mevcut değildir.

Hakim sınıflar için «gerçek», kendi hakkı hukukudur; daha iyi ve mükemmel bir dünya isteyenleri sömürme, cezalandırma, kovuşturma, proletaryayı sınıf bilincini taşıyanları acımasız yere vurma hakkıdır, hakim sınıfların «gerçeği»! Gerçek, onlar için, kazanç sağlayan yalandır. Sosyologları için bilimsel gerçek, özel mülkiyetin ebediliğidir (Sovyetler tarafından lağvedilmiştir). Yasal gerçeğin, bu isyan ettirici yalanın anlamı, zenginlerle yoksulların yasa önünde eşitliğidir. Resmi gerçek ise, bir sınıfın başkalarını vurmak için kullandığı «adaletin tarafsızlığı»dır.

Bu onların gerçeğidir.

Militan, burjuva sınıfının yargıçlarına, eyleminin, hesabını vermek zorunda olmadığı gibi, onların gerçeklerine de saygı duymak zorunda değildir. Bu gerçeğe karşı çıktığı için getirilmiştir burjuva yargıçlarının önüne. Şiddete maruz kalacaktır. Militanın tek görev ve endişesi, yargıçlar önünde bile, işçi sınıfına hizmet etmektir. Militan sanık sandalyasını kürsü, suçlananı suçlayan yaparak, işçi sınıfı için konuşacak, gerekirse onun için susacak, yada eylem imkanlarını yitirmemek için savunacaktır kendisini.

Gerçeği kardeşlerimize, savaş arkadaşlarımıza, sınıfımıza, partimize karşı borçluyuz sadece.

Polisler ve yargıçlar önünde, onların, hakim sınıfların emrinde olduklarını asla unutmamak lazımdır.

Güçlü durumda olanlar onlardır.

Ama biz onlardan üstünüz. Çünkü haklıyız.

Tarihin mahkum ettiği kokuşmuş, güdük bir düzeni savunmaktadır onlar...

Biz ise, bu çağın en büyük ve tek davası uğrunda, dünyanın emeğin özgürleştirilmesiyle değişmesi için çaba harcıyoruz.

9 — **Aklını kullanmak!**

Bu birkaç kuralın uygulanması, her militanın kendinin hazırlaması gereken bir hususdan, «aklını kullanma»dan geçmektedir. Örnek verelim :

...Bir arkadaş gözaltında olan bir binanın 4. katına gitmektedir. Binaya girer girmez arkadaş üç şüpheli şahsın geldiğini farketmiştir. Onlar da, aynı yere gitmektedir. 2. katta, arkadaş durur. Bir doktorun kapısını çalar ve muayene saatları hakkında bilgi sorar. Polisleri atlatmıştır.

Petrograd'ta bir devrimci neredeyse kalabalık tarafından yakalanmak üzeredir. Bir kapının eşiğini atlarken birdenbire durur ve geriye döner. Eli havadadır. Siyah bir şey tutmaktadır. «Dikkat bomba!» diye haykırır. Takipçiler insiyaki olarak geri çekilirler. Devrimci koridorda kaybolmuştur. Binanın iki çıkışı vardır; kurtulmuştur. Bomba'ya gelince: Bu yoğrularak topak yapılmış siyah bir şapkadan başka bir şey değildir.

Sosyalist eserlerin tamamen yasaklı olduğu bir ülkede bir kitabevi bol miktarda John Rockfeller'in **«Nasıl Milyarder Oldum?»** adlı anılarını ithal etmişti. Dördüncü sayfadan itibaren Lenin başlıyordu: **Başkaldırma yolunda...**

10 — Son Bir Uyarı

Komplo yada gizli işler çeviriyor pozu takınmak, basit şeyleri abartarak esrarlı havalara bürünmek, olayları dramatize etmek, komplocu davranışlar içindeymiş gibi görünmek, gerçek devrimcinin meşrebi değildir. Devrimcinin en büyük meziyeti, alçakgönüllülüğü, «devrimci» ve hele «komplocu» pozlara hiç bir şekilde tenezzül etmemesindedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Devrimci Şiddet Sorunu

1 — Makinalı Tüfek, Yazı Makinası, Yada...?

— Makinalı tüfek hakkında ne düşünüyorsunuz? Yoksa yazı makinası yada fotoğraf makinasını mı tercih edersiniz?

Kendini sosyolojiye kaptırmışlarla, dürüst bazı kişiler, devrimin gerçekleriyle ilgili olarak bazan bu... «kalibre»de sorular sorarlar.

Her türlü şiddet ve diktatörlüğe coşkuyla karşı çıkanlar da var. Bunlar baskının, sefaletin, fuhşun ve savaşların, düşüncenin özellikle «edebi» müdahalesiyle ortadan kalkacağı inancındadırlar. Gerçekte ise bunlar toplumun halihazır durumunda kendilerine rahat ve keyifli bir yer ayırmışlardır. Ve bu yüzden burunları havada, kendilerini «sosyal karmaşanın» üstünde görmekte, dolayısıyla da makinalı tüfeğe özellikle yazı makinasını tercih etmektedirler.

Daha başkaları ise, şiddete karşı çıkmamakla beraber, diktatörlüğü reddetmektedirler. Devrim, onların gö-

zünde, mucizevi bir kurtuluştur. Bağları çözülünce durulacak, iyileşecek bir insanlığı düşlemektedirler hep. Bunlar, tarihe rağmen, kısa, kesin, kesintisiz, ışıklı yarınları olan fakat kendi kendine doğacak bir devrimin hayali ardındadırlar. Bu «taptaze ve neşeli» düşünce, 1914'te müttefik burjuvazinin «son savaş» mitosunu andırmaktadır. Burada geçiş dönemi mevcut değildir. Proletarya diktatoryası («Bütün diktatörlüklere karşıdırlar!») emekçilerin zaferinden sonra şiddet, devrim mahkemeleri, hele Çeka, hapishane yoktur. Hemencecik sersertçe giriliverecektir komünist kent'e... Tıpkı fırtınadan sonra kurtuluşun adasına çıkarcasına. Bu devrimciler, bu ahlâkçı kardeşlerimiz, makinalı tüfeğe gül demetlerini hem de kırmızı gül demetlerini tercih etmektedirler.

Üçüncüler ise makinalı tüfeğin kullanılmasının şimdilik hakim sınıflara bırakılmasının şampiyonluğunu yapmaktadırlar. Hakim sınıfları yavaş yavaş ikna ederek makinalı tüfek kullanmaktan vazgeçirilmesinden yanadırlar. Bu işlemin sonucu beklenilirken bu reformcular, uluslararası konferanslarda, süratli atış yapan -makinalı- silâhların önlenmesi uğrunda olağanüstü gayretler harcamaktadırlar. Öyle anlaşılıyor ki, bunlar, iki kategoriye ayrılıyorlar: Yeşil çuhalı konferans masasını makinalı tüfek kullanılmasına içtenlikle tercih edenlerle düpedüz zehirli gazı yeğleyen pratik ve her türlü hayalcilikten uzak olanlar...

Gerçekte ise, belki birkaç cephane ve silah yapılması dışında hiç kimsenin makinalı tüfek için özel bir takım kehanetlerde bulunması mümkün değil... Makinalı tüfek vardır; gerçek olan budur. Seferberlikte silâh altına alınan herkes bu olgunun önünde yada arkasında yer alacaktır. Artık, sembolik ölüm makinasını kullanmak yada ona hedef olmak söz konusudur. Biz emekçilere üçüncü bir çözüm yolu öneriyoruz: Cinayet aletini ele

almak ve onu yapanlara karşı kullanmak. Rus bolşevikleri, bu yüzden, daha 1915'lerden itibaren «emperyalist savaşı içsavaşa dönüştürmek gerek» diyorlardı.

Makinalı tüfek için söylediklerimizin hepsini devlete ve onun baskı araçları hapishanelere, mahkemelere, polisse ve güvenlik teşkilâtlarına uygulamak mümkündür. Devrimci, silâhların seçiminden sorumlu değildir. Devrim, kanla sulanmış arenasında, tarihin örsünde dövülen, bozguna uğramış yönetici sınıfların elinden düşen silâhları toplar. Dün burjuvaziye, sömürülen yığınları yıldırmak için güçlü baskı araçları gerekiyordu. Bugün proleterlerin ve köylülerin, güçsüz bırakılmış sömürücü takımın son direnişlerini kırmak, yeniden iktidara gelmelerini engellemek, daha sonra da imtiyazlarından ilelebet yoksun edildiklerini iyice kafalarına sokmak için güçlü bir baskı aracına ihtiyaçları vardır. Makinalı tüfek ortadan kalkmamış, sadece el değiştirmiştir. Burada sabanı silâha yeğlemenin yeri yoktur...

Bununla birlikte, basit eğretileme -istiare- ve benzetmelerin tuzağına düşmekten kaçınmalıyız. Makinalı tüfeğin, makinalı tüfek olarak özelliği, ne amaçla kullanılırsa kullanılsın, hiç değişmemektedir. İster namlusu kapatılarak etiketlenip müzeye konsun; ister zararsız okul eğitim atışlarında yada bir obüs çukurunda Beauce'lü (*) bir çiftçinin elinde Westfalya'lı çiftçi kardeşlerinin vücutlarında delik açmada kullanılsın veya tacı başına geçirilmiş bir sarayın kapılarında karşı-devrimcileri susta durdursun, hiç bir vidası ve civata somunu değişikliğe uğramaz!..

Buna karşılık, bir müessese, insanlar ve hele çok daha büyük ölçüde hizmetindeki sınıflara göre değişebilmektedir. 1789 - 1793 Fransız devriminden önce feodal monarşinin ordusu, paralı askerlerle zorla silâh altına

(*) Beauce - Paris yakınlarında bir bölge. Ç.N.

alınan ayak takımından kurulu bir küçük meslek ordusuydu. Bunlar soyluların kumandası altında idiler.

Burjuva devrimi ertesi kurulan ordu ise tamamen farklıydı. Artık eski çavuşların ve konvansiyoncu subayların yönetiminde «vatan tehlikede» çağrısına gönüllü olarak koşan bir ordu mevcuttu. Ordu, silâhlandırılmış olan ulusun kendisiydi. Eski Rus imparatorluk rejiminin, bir grandük Nikola'nın bir subaylar kastı ve katı, insafsız bir askeri hizmet rejimi ile yenilgiden yenilgiye götürdüğü ordunun, komünist partisi ve işçi komiserleri tarafından örgütlenen, askerin sınıf bilinci için her gün çağırıda bulunan efsanevî zaferlerin sahibi kızıl ordu arasındaki fark da bu denli derindi. Tıpkı 1917 Rus devrimi ile tuzla buz edilen burjuva devletiyle onun yıkıntıları üzerinde kurulan proleter devleti arasındaki fark gibi... Şiddet sorununu koyuyoruz ortaya. Burjuva devleti ile proleter devletinin baskı mekanizması ile ilgili olarak öne sürülen benzetmelerin, gerçekten çok birer görüntüden ibaret olduğu böylece anlaşılmış olacaktır.

2 — İki Devrimin Deneyi

Kasım ayı ortalarında, Rusya'nın tümünde tam ve kesin bir zafer kazanan ve çok kısa süredir iktidara tek başlarına sahip olan Sovyetler, güç bir dönemle karşı karşıya bulunduklarını anlamakta gecikmemişlerdi. Devrimi sürdürmek, onlar için iktidarı almaktan çok daha zor olacaktı. Büyük kentlerde hayat tamamen durmuştu. Hiç bir kamu hizmeti ve yönetimi işlemiyordu. Teknisyenlerin grevi yoğun nüfuslu bölgelerde tarifsiz felâketlere yolaçıyordu. Su, elektrik ve yiyecek üç gün içinde tamamen ortadan kalkabilirdi. Çöp hizmeti çalışmıyordu. Her an salgın patlak verebilirdi. Ulaşım neredeyse dumura uğramıştı. İkmal büyük güçlüklerle yapılabiliyordu. Bakanlıklarına gelen ilk halk komiserleri,

dolapları kilitli, başıboş, bomboş bürolarla karşılaşmışlardı. Ortalıkta dolaşan bir kaç odacı, suratlarından düşen bin parça, yeni efendilerinin içleri boşaltılmış dolap ve çekmeceleri kırıp açmalarını bekliyorlardı kayıtsızlıkla... Bürokrasi ve teknisyenlerin kapitalistler tarafından örgütlenen bu sabotajları («grev» yapan memurlar bir plütokratlar komitesinden para almaktaydılar), had düzeylerde, haftalar, aylar, hatta yıllarca daha hafif dozlarda sürüp gitti. Öte yanda içsavaş içten içe tutuşmaya başlamıştı. Muzaffer devrim kan dökmek eğiliminde değildi. Tam tersine düşmanlarına tehlikeli olabilecek müsamahalar gösteriyordu. Söz üzerine salıverilen (General Krosnov olayında olduğu gibi) yada düpedüz gözden kaçırılan çarcı subaylar hızla güneyde toplanıyorlar ve Kornilof, Alekseyef, Krosnov, Denikin ve Vrangel ordularının çekirdeğini teşkil ediyorlardı. Genç sovyet cumhuriyeti cömertliğinin diyetini yıllar boyu oluk gibi akan kanla ödeyecekti. Tarihçiler bir gün -kuşkusuz komünist kuramcılar da tarihçilerin çalışmalarına katılacaklardır- Kızıl Rusya'nın, güvenlik tedbiri olarak, bir diktatorya ile düşman sınıfları, nisbeten pasif olarak göründükleri dönemlerde, hemen tamamen güçsüz bırakarak içsavaşı olduğu gibi beyaz ve kızıl olmak üzere her iki şiddet dönemini de hiç değilse bir ölçüde engelleyebileceği sorusunu soracaklardır. Lenin, karşı-devrim hareketleri karşısında ve buna benzer konularda yarım tedbirlere ve kararsızlıklara daha ilk günlerden itibaren karşı çıkmıştır. Kızılordu'ya verdiği bazı karakuşi emirlere ve **Terörizm ve Komünizm** adlı eserine bakılırsa Troçki de, bu konuda aynı düşüncededir. 16 Ocak 1792' de konvansiyon önünde «bir şiddet rejimi ile uzlaşan bir bağışlama barbardır,» diyen Robespierre'in düşüncesi de bundan farklı değildir. Bize göre Rus deneyinden çıkan sonuç şudur: Bir devrim başlangıçta ne bağışlayıcı, ne de müsamahakâr olmalıdır. Tam tersine katı olmalıdır. Sınıf savaşlarında aralıksız bir biçimde yeni riskleri gö-

ze alıp, yeni kurbanlar vererek aynı alanları yeniden ele geçirmek zorunda kalmamak için düşmana güçlü darbeler indirmeli, kesin zaferler kazanmalıdır.

Devrimci adalet 1917 Ekimi ile Aralık ayı arasında, çoğunluğu halk soyguncuları arasından olmak üzere, külâsyonun ezilmesi için olağanüstü komisyon, kısa adıy sadece 22 ölüm cezası vermiştir. Karşı-devrimin ve spe la Çeka, iç düşmanın gün geçtikçe güçlenen pervasız saldırıları karşısında 7 Aralıkta kurulmuştu. Neydi bu andaki durum? Kaba çizgileriyle şu: Müttefiklerin elçilikleri ve askeri misyonları sürekli birer komplo yuvalarıydı. Karşı-devrimciler buralardan para, silâh, destek ve politik yönetim sağlıyorlardı. İşçilerin kontrolüne giren yada fabrikaları ellerinden alınan sanayiciler, teknisyenlerle birlikte üretimi engelliyorlardı. Yedek parça, hammadde, stok, işle ilgili sırlar, saklanabilecek ne varsa saklanmış; çalınabilecek ne varsa çalınmıştı. Menşevikler tarafından yönetilen Taşıt Sendikası, direnişe geçerek ikmal sıkıntıları yaratıyordu. Kadet'ler (Anayasacı Demokratlar), Devrimci Sosyalistler, halkçı sosyalistler, menşevik sosyal-demokratlar, anarşistler, entellektüeller, subaylar, herkes sürekli olarak komplo tezgâhlama peşinde koşup duruyordu. Her kentin kendine özgü gizli genel kurmayı, gerici hükümeti mevcuttu. Valiler ve cellâtlar, saklandıkları köşelerinden çıkmak için umutla beklenen güçlü darbeyi kolluyorlardı. Müttefikler ise güven verici olmaktan uzaktı. Çekoslovak cephesinde kızılordunun başkumandanı Muraviev hıyanet içinde düşman saflarına geçmeyi planlamaktadır. Devrimci Sosyalistler Lenin'e ve Troçki'ye suikast hazırlamaktadır. Uritski ve Volodorski Petrograd'ta öldürülmüştür. Nakhimson Yaroslavl'da ortadan kaldırılmıştır. Çekoslovaklar başkaldırmıştır; Yaroslavl'da, Ribinsk, Murom ve Kazan'da isyan başgöstermiştir. Vatan ve Özgürlük İçin Birlik'in komplosu; sağcı devrimci sos-

yalistlerin gösterisi, Lokhart olayı (Bu İngiliz Başkonsolosunun talihi Novlens kadar yaver gitmedi)...

Komplolar yıllarca sürüp gidecekti. Beyaz ordularla, yabancı müdahalenin dıştan saldırılarıyla iç sabotajlardı bunlar. Ve ardı kesilmiyordu. Moskova'da Taktik Merkez, İngiliz Paul Dux müessesesi olayı ve Petrograd'ta Tagantsev olayı; yine Moskova'da Leontievski Pereulok'un suikastı («gizli anarşistler» olayı), Krasnaya - Gorka Kalesi ve Semenovski alayı hıyaneti (*), ekonomik karşı-devrim ve spekülasyon da sırada idiler.

Millileştirilen çeşitli kuruluşların direktörleri, gerçekte, uzun yıllar bilgi vererek, emirlerini yerine getirerek, onların çıkarına üretimi sabote ederek, eski patronları kapitalistlerin hizmetinde kalacaklardı. Ayrıca sayılmayacak kadar ve çeşitli türden ihmal, ifrat, hata yada rüşvetle partiye sızan bulanık su avcılarının şefleri de tehlikeler yaratıyorlardı. Küçük burjuva bireyciliği ise ne idüğü belirsiz bir karmaşanın yaratıcısı idi... Ve bütün bunlar ortadayken devrimci şiddet sorununun sözü edilmeyecek midir? Çeka, kızılorduya da ikmal komiserliğinden daha az gerekli değildir.

Fransız devrimi, yüzyirmi yıl önce aynı durumda, neredeyse aynı tepkileri göstermişti. 1792 devrimcilerinin devrimci mahkemeleri, ulusal kurtuluş komiteleri, Fouquier-Tinville'leri, giyotinleri oldu. Kafa kesici Jourdan'ı ve Nantes'li Carrier'yi de unutmamak gerek.

Eylül günleri, göçmenlerin kara listeye alınması, şüpheliler yasası, asi papazlar avı, Vendée'nin boşaltılması, Lyon'un tahribi... Danton, konvansiyonda «dış düşmana karşı muzaffer olmak için iç düşmanları öldürmek gerek,» diyordu açıkça... Devrimci mahkeme önünde, Eylül katliamı sırasında bağışlayıcı davranmakla

(*) Bu döneme «İçsavaş Sırasında» adlı kitabımda değindim. (Librairie du Travail, Paris, 1921.)

suçlanınca, aynı Danton, bu «devrimin bakanı», «kan içici olarak anılmak vız gelir bana. Gerekiyorsa içelim, insanlık düşmanlarının kanını!» diye haykırmaktan çekinmemiştir. Proleter devrimcilerin sahip çıkmaları gereken Marat'dan söz etmeyeceğim. Ama burjuva devriminin ılımlı partisinin büyük hatibi Vergniaud'u hatırlatmalıyım. 25 Ekim 1791'de yasama meclisinde göçmenler için tedhişçi ve yasadışı nitelikte baskı usullerinin uygulanmasını talep eden Gironde'lu hatip şöyle diyordu:

«Kanuni deliller isteniyor, öyle mi? Bunun bize nice cana malolacağını hesapladınız mı? Kanuni delillermiş! Her şeyden önce başımıza gelecek felâketleri önlemenin çaresini arayalım! Sert tedbirler almanın zamanı gelmiştir...»

Atalarının monarşiyi, soyluları, feodal kiliseyi, yabancı müdahaleyi şiddet kullanarak yere serdikleri III. Cumhuriyetin burjuvaları, şimdi kızıl şiddet karşısında böylesine yamanca infial duymak için hangi anlaşılmaz ve garip sapkınlığın kurbanı olmuşlardır?

3 — Şiddet Yüzyıllar Sürmüştür.

Şiddetin korkunç bir şey olduğunu inkâr etmeyiz. Varlığına kastedilen proleter devrim, Rusya'da, 1918'den 1921'e kadar şiddete başvurmak zorunda kaldı. Burjuva toplumunun, gerçekleştirdikleri devrimler dışında, yeniden doğmak ve genişlemek için «şiddet yüzyıllarına» ihtiyaç duyduğu unutulmaktadır. Büyük kapitalist mülkiyet, çiftçilerin yüzyıllar boyun insafsız bir biçimde topraklarından edilmesiyle vücud bulmuştur. Önce küçük fabrikalar, daha sonra da sanayi kapitali, varı yoğu alınarak sokağa salıverilen köylülerin, kan kusturucu yasaların da yardımıyla, acımasız sömürülmesiyle birikim sağlamıştır. Tarihin bu dehşet verici sayfalarına okul kitaplarında, hatta büyük denilen eserlerde bile

raslamak mümkün değildir. Konuyu bütün olarak özlü ve ustaca inceleyen tek eser Karl Marx'ın **«Kapital»**idir. Marx **«Kapital»**in XXIV. bölümünde «ilkel birikim» adı altında değinmektedir konuya. XV yüzyıl sonlarına doğru ve «XVI. yüzyılın tamamında, batı Avrupa'nın tümünde başıboşlara karşı kan kusturucu yasalar mevcuttu. Bugünkü işçilerin ataları başıboşluğun, sefaletin kucağına atılmış olmaları nedeniyle cezalandırılıyorlardı,» diye yazmaktadır Karl Marx.

Bu kesin yasanın hedeflerinden biri, endüstriye işgücü sağlamaktı. Başıboşlara ve çalışmayı reddeden esirlere, kırbaç cezası (İngiltere Kralı VI. Edward'ın buyruğu, 1547), kaçmak isteyen esirin kızgın demirle dağlanması, tekrarı halinde ölüm cezası uygulanıyordu. Hırsızlığın cezası ölümdü. Thomas Morus'a göre 1485'ten 1509'a kadar yirmi dört yıl hüküm süren VIII. Henry hükümranlığında «72.000 küçük yada büyük hırsız ölümle cezalandırılmıştı.» İngiltere'nin o zamanki nüfusu üç ilâ dört milyondan ibaretti. «Kraliçe Elizabeth zamanında başıboşlar seri halinde darağacına gönderiliyordu. Her yıl 300 ilâ 400 başıboş asılıyordu.» Bu büyük kraliçenin hükümranlığında onsekiz yaşını aşmış başıboşlar, en az iki yıl süreyle kimse tarafından işe alınmadıkları takdirde darağacını boyluyorlardı. Fransa'da XVI Louis devrinde (13 Temmuz Kararnamesi, 1777) 16 ilâ 60 yaş arasında eli ayağı tutan herkes geçimini doğrulamak yada meslek sahibi olduğunu isbatlamak zorunda idi. Aksi durumda olanlar, forsa sıfatıyla gemilere gönderiliyordu. İliklerine kadar edebiyatla haşır neşir olan mektuplarından birinde Madame de Sevigne sevimli bir yalınlık içinde geleneksel «köylü idamlarından» söz etmektedir.

Yüzyıllar boyunca, adalet, hakim sınıfların çıkarı gözeterek organize ettikleri şiddetten başka bir şey olmamıştır. Bir zengini soymak, bir yoksulu öldürmekten daima daha büyük cinayet sayılmıştır.

Burjuvazinin sınıf çıkarlarının dikte ettiği tarih saptırmaları demokratik ülkelerin öğretimlerinde geçerli bir kuraldır. Eğer yanılmıyorsak, Fransız dilinde şimdilik kitlelerin yada okulların yararına hasredilen ciddi bir sosyal müesseseler tarihi mevcut değildir. Bu durumda Rusya ile ilgili belgelere başvurmak zorundayız. Marksist tarihçi M.N. Pokrovski, **Rus Kültürü Tarihi** adlı ilgi çekici eserinde adalete yirmi sayfalık bir bölüm ayırmıştır. III. İvan'ın hükümranlığı döneminde -XV. yüzyıl- adalet, boyardlar (büyük toprak sahiplerinin ayrıcalıklı kastı) ve «iyi»ler (yani kelime anlamıyla zenginler) tarafından uygulanıyordu. Birkaç «namuslu adamın» fikri, herhangi bir ölüm cezasını -tabii söz konusu kurbanın yoksul bir yurttaş olması şartıyla- onaylamaya yetiyordu. M.N. Pokrovski «XV. yüzyılın sonunda şüpheli unsurların ortadan kaldırılmasının bu hukukun özünü teşkil ettiği iyice ortaya çıkmış bulunuyordu,» demektedir. Kimin için şüpheli olan unsurlar? Zenginler için. 1539 tarihli bir belge, adalet tevzi etme hakkının «namuslu yurttaşların» (zengin köylüler) yardımcılık sıfatıyla hazır bulunmaları şartıyla soylulara (boyard'lar) verildiğini kanıtlamaktadır. Söz konusu statü, «haydut takımının, suçüstü yakalansın yakalanmasın, ölüm cezasına çarptırılmalarına» cevaz vermektedir. Aynı statü «kötü insanların» sorguya çekilmeleri hakkını da yine soylulara tanımaktadır. Eğer «suçlu» itiraf ederse asılacaktır. İtiraf etmezse müebbet hapse mahkûm edilecektir. Bu hakkı veren belgelerin ruhuna uygun olarak yazılan yönetmelikler, bir soylunun yargılanmasını kabul etmemektedir: Adalet ancak köylü, esnaf ve zanaatkârlara uygulanmaktadır. Söz konusu «adalet»in en katı ve insafsız şekliyle uygulanması ise, sadece yoksul köylülere ayrılmıştır. Bu adaletin vahşeti hakkında bir fikir sahibi olmak için köylü başkaldırmaları tarihine bir göz atmak yeterlidir (Almanya köylü isyanları, Fransa'da Jacquerie'ler). Bunlar kapitalist mülkiyetin gelişinin belir-

tileridir. Bu tür müesseseler ve yasalar, esaret altındaki tüm ülkelerde mevcuttu. Büyük toprak sahiplerinin, feodallerin bu adaleti yavaş yavaş ortadan kalkacak -tamamen değil- ve yerini ticaretin öneminin gittikçe artmasıyla nitelenebilen, ne var ki çok daha mükemmel ve yırtıcı olan mutlak monarşiye terkedecekti. Burjuva rejimine en yakın dönemlere kadar, hiç bir eşitlik, salt biçimsel olsa bile yoksullarla zenginler arasındaki «adalet» önünde varolmamıştır.

4 — Gallifet'den Mussolini'ye

Sosyal krizlerin şiddet sorununu büyük çapta önüne çıkardığı her kez, modern burjuvazi, düşmanlarına, XV. yüzyılın başıboşlarına reva görülen türdeki insafsız sınıf adaletine başvurmakta hiç bir sakınca görmemiştir. Asıyorlardı onlar. 1848'de usta provokatörler tarafından kışkırtılan işsizlerden başkası olmayan Paris'in Saint-Antoine varoşu isyancılarının onbinlercesi kurşundan geçirildi. Bu büyük tarihsel olayları hatırlatmaktan bıkmamak gerek. Kızıl şiddetin haklılığını, burjuvazi, tarih kitabına, insan kanlarının en iyisi ile iki kez yazmıştır: İktidarı ele geçirmek için feodal aristokrasi ile iki kralın -İngiltere'nin I. Charles'i (1649), XVI. Louis- kafasını uçurmuş ve proleter başkaldırmaları ezmiştir. Bir an için sözü tarihe ve rakamlara terkedelim.

Paris Komünü, «Versailles»lılar tarafından esir edilen askerlerin sorgusuz sualsiz kurşuna dizilmelerine cevap olmak üzere 60 rehini ölüm cezasına çarptırmıştı. Versailles'lılar, Paris halkını kılıçtan geçirdiler. En ılımlı tahminlere göre bu katliamda 100.000'den fazla insan telef olmuştur. En sonunda yirmi bin komüncü -savaş sırasında değil savaştan sonra- kurşundan geçirilmiştir. Üç bini ise zindanlarda ölmüştür.

1918'de Alman Von der Golz'un müttefiki Mannerheim'ın beyaz muhafızları tarafından bastırılan Finlandiya Sovyet rejiminin, toprağa düşmeden önce düşmanlarından birkaçını yere sermiş olması muhtemeldir. Ama bu sayı o denli önemsizdir ki, burjuvazi bile bundan söz etmeyi zait addetmişti. Buna karşılık proletaryanın güçlü bir oranda bulunmadığı bu 3.500.000 nüfuslu ülkede, hakim sınıfların silâhlı uşakları tarafından 11.000 işçi kurşuna dizilmiş, 70.000'i de esir kamplarına kapatılmıştı.

Macaristan Sovyet Cumhuriyeti (1919), Kont Karolyi'nin burjuva hükümetinin feragatiyle, kan dökülmeksizin kurulmuştu. Budapeşteli halk komiserleri durumu umutsuz görünce aynı şekilde, iktidardan sosyal-demokratlar lehine feragat ettiler. Macar proletarya diktatörlüğü iktidarda kaldığı üç ay boyunca, içte sürekli komplolar, dışta Çekoslovak ve Romen istilaları tehlikesine maruz kalmasına rağmen, düşmanlarından toplam olarak sadece 350'sini ölüm cezasına çarptırmıştı. Bu sayıya mahalli başkaldırmalarla silâh elde vurulan karşı-devrimciler de dahildir. Horthy'nin şubat çetesi ve mahkemeleri, misilleme olarak binlerce insanı ölüme, onbinlercesini olmadık eziyetler yaparak zindanlara göndermiştir.

Münih Sovyeti (1919), 23 Kızıl esirin «düzenli ordu» tarafından katledilmesine karşı bir cevap olmak üzere 12 rehini kurşuna dizmişti. Reichswehr'in Münih'e girmesinden sonra 321'i mahkeme huzuruna bile çıkarılmadan, sadece kent içinde 505 kişi kurşuna dizilmişti. Bu sayıya gelişigüzel toplanan 60 Rus da dahildir.

Rusya'da karşı devrimin ve yabancı müdahalenin geçici olarak zafer kazandıkları bölgelerde beyaz terörün kurbanları hakkında güvenilebilir hiçbir istatistikten yararlanma olanağı yoktur.

Bununla birlikte, general Denikin'in zamanında sa-

dece Ukrayna yahudi düşmanlarının pogromlarında telef olan kurbanların toplam sayısının bir milyona ulaştığı tahmin edilmektedir. Bazı kentlerin (örneğin Fastov) yahudi nüfusunun tümü sistematik bir biçimde boğazlanmıştır.

Almanya'da 1918'le 1921 arası işçi ayaklanmalarını izleyen şiddet döneminde öldürülen işçilerin sayıları 15.000 olarak hesaplanmaktadır.

Burada işçi sınıfının verdiği kurbanlardan, sembolik kahramanlık destanlarından söz etmeyeceğiz. Amacımız olgular üzerine birkaç ilke temellendirmektir.

Bu noktada proletaryayı çok sayıda acı deneyin aydınlatması gerekir. Proletaryanın öyle ince bir kanıtlamaya girmesine ise ihtiyaç yoktur. Zira çok sayıda diktatorya, çok sayıda beyaz terör rejimi hâlâ sürmektedir.

Noske'den geçerek Gallifet'ten Mussolini'ye kadar proleter devrimci hareketlerin ezilmesi, Almanya'da olduğu gibi bu hareketlere sosyal-demokratlar öncülük etseler bile, emekçi sınıfların zinde kuvvetlerine vurma isteği açık niteliğini taşıyordu. Başka bir deyişle amaç, emekçi sınıfların seçkin militanlarının mümkün olduğu kadar eksiksiz fizik olarak yok edilmesiydi.

5 — Burjuva Yasası ve Proleter Yasası

Baskı, her politik iktidarın başlıca görevlerinden biridir. Devrimci devletin hiç değilse vücut bulduğu ilk dönemlerde, buna herkesten çok ihtiyacı olmuştur. Öte yandan, baskı ve yıldırma mekanizması, şu üç temel unsurunda -polis, ordu, mahkeme ve hapishaneler- aynı kalmaktadır. Bir güvenlik polisini incelemiş bulunuyoruz. En gizli en çirkin yanlarını gördük. Güçsüzlüğünü tesbit ettik. Eski rejimin bu silâhla kendisini kurtaramadığı gibi, devrimi de yokedemediği ortaya çıktı. Bu-

nunla birlikte, aynı silâhın, devrimcilerin elinde sonuç alıcı etkinliği bulunduğunu kabul ediyoruz.

Aslında silâhın aynılığı bir görüntüden ibarettir. Bir müessese -tekrar edelim- hizmet ettiği sınıfa yöneldiği hedefe göre derin ve köklü değişikliklere uğramaktadır.

Rus devrimi eski rejimin yıldırma mekanizmasını, baştan ayağa yıkıp atmış ve kendi öz mekanizmasını bu yıkıntı üzerine kurmuştur.

Kapitalist sınıf tarafından uygulanan baskı ile devrimci sınıf tarafından uygulanan baskı arasındaki temel farkları anlatmaya çalışalım. Özlü bir analizin ortaya çıkaracağı genel ilkeler her iki polisin tanımlanmasında yardımcı olacak ipuçlarını verecektir.

Burjuva toplumunda iktidar bir zengin azınlık tarafından yoksul çoğunluğa karşı kullanılmaktadır. Bir hükümet hiç bir zaman sadece imtiyazlı sınıflar tarafından desteklenen bir finans oligarşisinin icra komitesi değildir. Bu yüzden ücretlilerin tümünü -nüfusun çoğunluğunu- başeğer durumda tutmaya yönelmiş yasalar kaçınılmaz bir biçimde karmaşık ve son derece sert olmak zorundadırlar. Öyle ki mülkiyete yönelen her türlü ciddi saldırı suçlunun şu yada bu biçimde, ortadan kaldırılmasına yolaçmalıdır. Artık hırsızlar asılmamaktadır. Bu, «insanî ilkeler»in «gelişme» kaydetmelerinden değil, hakim sınıflarla hiç bir şeye sahip olmayanlar arasındaki kuvvet oranının, tıpkı yoksulların sınıf bilincindeki gelişmede olduğu gibi, hakime bu tür meydan okumaları hiçe sayma imkânı bahşetmesinden ötürü böyle olmaktadır. Ne var ki -burada orta yırtıcılıkta olan Fransız yasalarını izlemekle yetiniyoruz- kaliteli hırsızlıklar kürekle cezalandırılmaktadır. Ve kürek cezası öyle şartlarla çektirilmektedir ki, öylesine «ek cezalarla» ağırlaştırılmaktadır ki, suçlu çoğunca ölümü yeğlemektedir. Ayrıca, beş yıllık her kürek cezası, beş yıllık bir başka cezayı da otomatik olarak birlikte getirmektedir: Cezası sona eren suçlu, aynı süreye eşit bir zamanı kolonilere

sürülmek suretiyle çekmek zorundadır. 8 yılı aşkın kürek cezasına çarptırılan suçlular ise ömür boyu Güyan'da ikamete mecburdurlar. Güyan, Fransa'nın sağlığa en elverişsiz sömürgesidir! Sürgün cezası, sürekli «ek» ceza da yine Güyan'da tamamlanmaktadır. Bu ceza, aslında, kürek cezasıyla, özellikle azçok kalitesiz hırsızlıklardan sabıkalı olanlar için aynıdır. Dört kez hırsızlıktan yada dolandırıcılıktan vb. mahkûmiyet -birbiri ardından çalınan 4 defa yüz para ideal bir vaka niteliğindedir; sürgüne gidenlerin dosyalarını yeteri kadar inceledim, bu tür vakalar mevcut- sürgünle sonuçlanabilmektedir. Başıboşluktan yedi kez mahkûm olanın cezası da yine sürgündür. Başka bir deyişle Paris kaldırımlarında birbiri ardından yedi kez aç, çıplak ve barınaksız bir biçimde yakayı ele vermek **müebbet bir cezayı** gerektiren bir cinayettir. **Workhouse** (mecburi çalışma evleri) ve **dilenci hapishaneleri** mevcut bulunan İngiltere ve Belçika'da dilenciliğin, başıboşluğun cezası daha az insafsız değildir. İşin bir başka yönü de şu, patronların, işgücüne ve topun namlusuna koyacakları «nüfus» her zaman daha çok ihtiyaçları vardır: Yasalar çocuk aldırmayı şiddetle cezalandırırlar.

Özel mülkiyet ve ücretli hizmetlilerin ebediliği ilke olarak konulduğuna göre, cinayetler örneğinde olduğu gibi hiç bir sosyal hastalığa karşı etkin bir ilâç kullanılması mümkün değildir. Düzenle cinayet, çoğunca adlandırıldığı gibi, «cinayet ordusu» ile sefiller, kurbanlar, sürekli bir biçimde bölünen, boş yere parçalanan sorumsuzlar ordusu arasında bitip tükenmeyen bir savaş mevcuttur. Bu olgu henüz yeterli güç ve açıklıkla ortaya konulmamıştır: **Cinayetlere karşı savaş, sınıf savaşlarının bir yönüdür.** Gerçekten de canilerin en azından dörtte üçü sömürülen sınıflardan gelmektedir.

Proleter devletin ceza kanunları, genel kural olarak cinayetlerde ölüm cezasını kabul etmemektedir (Tedavi-

si tıbben mümkün olmayan bazı hastaların kimi zaman tek çözüm gibi görünen yola başvurularak ortadan kaldırılmaları işlemi de bu yasağın kapsamı içindedir). Proleter ceza kanunları müebbet niteliğindeki cezalara da yer vermemektedir. En ağır hapis cezası on yıldır. Özgürlüğün ortadan kaldırılması, sosyal güvenlik ve yeniden - eğitim tedbirleri, proleter devlette, cezanın çekilmesi sırasında suçluya eziyet edilmesi biçimindeki ortaçağ zihniyetinin tamamen ortadan kalktığının kanıtları arasındadır. Gerçi şimdilik Sovyetler Birliği'nde bu alanda yapılanlar maddi imkânsızlıklar nedeniyle doğal olarak henüz istenilenin altındadır. Yeni toplumun kurulması -ki bu hapishanesiz bir toplum olacaktır- ideal cezaevlerinin yapımıyla başlamaz. Şüphesiz; ama bu alanda ileri bir atılım gerçekleştirilmiş, köklü reformlara girişilmiştir. Yasaların uygulayıcısı olarak mahkemeler suçlunun sınıfsal niteliğine, net bir biçimde sahip çıkarak, suçun toplumsal nedenlerini, suçlunun kökenini ve yaşama koşullarını göz önünde tutarlar. Paris'te ekmek parasından ve barınaktan yoksun olmanın ağır bir suç teşkil ettiğini gördük; Moskova'daki bir suçun yargılanmasında ise yukardaki durum cezayı hafifletici bir unsur olarak değerlendirilmektedir.

Burjuva yasaları önünde yoksul olmak, çoğu zaman bir cinayet, her zaman suçu ağırlaştırıcı yada şüphe uyandırıcı bir nedendir. Proleter yasa önünde ise zenginlik -çok sınırlı olarak bireysel zenginliğe müsamaha gösterilen N.E.P. döneminde bile- her zaman suçu ağırlaştırıcı bir unsur sayılmaktadır.

6 — İki Sistem. Sonuçlarla mı Yoksa Nedenlerle mi Savaşmak?

Kapitalist yöneticilerinin savaş sırasında -ki o zaman üretimin devletleştirilmesi, ürünlerin dağıtımının

ve ticaretin katı bir biçimde kontrolü (tüketim kartları) sıkıyönetim vb. beliren **savaş kapitalizmlerine** yönelmişlerdir- ciddi olarak sırt çevirdikleri büyük liberal devlet doktrini, devletin ekonomik hayata ademi-müdahalesini öngörmektedir. Bu doktrin, ekonomi politikasında Manchester okulunun **bırakınız geçsinler, bırakınız yapsınlar** ilkesine saplanmaktadır. Söz konusu liberal doktrin, devleti, her şeyden evvel hakim sınıfların kollektif savunma aracı olarak görmektedir. Devlet aynı zamanda, rakip ulusal gruplara karşı savaş makinası, sömürülenleri baskı altında tutma makinasıdır. Liberal doktrin devletin idarî fonksiyonlarını asgariye indirmektedir. Modern devlet, sosyalizmin etkisi ve kitlelerin baskısıyla, ancak o da yakın bir zamandan bu yana, kamu eğitimini üzerine almıştır. Devletin ekonomik görevi, olabildiği kadar sadece endüstriyi yabancı rekabetine karşı koruyacak gümrük tarifelerinin gerçekleştirilmelerine münhasır kalmaktadır. (İş yasaları her zaman işçi hareketlerinin bilek zoruyla kazandıkları fetihler olmuşlardır.) Kısaca, kapitalist anarşiye saygı göstermek devletin gözettiği temel kuraldır. Toplumun genel çıkarlarına aldırmadan hesapsız üretmek, satmak, yeniden satmak, spekülasyon yapmak iyi görülmektedir. Rekabet pazarın yasasıdır. Böylece krizler, ekonomik hayatın büyük düzenleyicileri olmaktadır; krizler, endüstriyi yönetenlerin hatalarını, emekçilerin, alt orta sınıflar ve zayıf kapitalistlere ödetmek görevini yerine getirmektedirler. O kadar ki büyük tröstlerin, bütün ülkede borularını öttürerek üretim ve ticaretin geniş alanlarında rekabeti kaldırdıklarında, çelik, kömür, tuzlu domuz eti yada denizyolları taşıt krallarının çıkarlarına son derece uygun olan kadim devlet doktrini kılını bile kıpırdatmamaktadır. Birleşik Devletler'de olan budur.

Herkesin bilmesi gereken olayların hatırlatılması, toprak üstü ve toprakaltı zenginliklerinin, ulaşımın, ağır endüstrinin, dış ticaretin millileştirilmesiyle işçi ve köy-

lü devletini Sovyetler Birliği'nde gerçekleştirdiği haliyle daha iyi tanımak için gerekli görünmektedir. Ekonomik hayatı, sovyet devleti yönetmektedir. Sovyet devleti her gün ekonomik hayatın başlıca unsurları üzerinde direkt olarak etkin olmaktadır. Kapitalist teşebbüsü belli sınırlar içinde kabul etmekle birlikte, üzerinde çift vesayet hakkını kullanarak onu kontrol etmekte, düzenlemektedir. Çift vesayeti şöyle tanımlamak mümkündür: Birincisi yasalarla, ikincisi piyasa, kredi ve üretime direkt müdahaleyle. Sovyet devletinin en önde gelen niteliklerinden biri de krizlerin öncelenerek önlenmesidir. Belli bir sosyal gelişmeden sonra krizlerin büsbütün ortadan kalkacağını önermek usa aykırı olmayacaktır.

Kapitalist devletin el atmayı kendi kendine yasakladığı, sosyal nedenlerin sadece sonuçlarıyla savaşmakla yetinmeyi prensip olarak kabul ettiği her yerde, sovyet devleti bu nedenlere eğilmekte ve kendisini bu alanda eylemde yükümlü kılmaktadır. Yoksulluk, fuhuş, kamu sağlığının eğretiliği, cinayet salgını, nüfusun soysuzlaşması derin ekonomik nedenlerin sonuçlarından başka bir şey değildir. Cinayet salgınları her ekonomik krizden sonra artmaktadır; bu esasen başka türlü olamaz. Kapitalist mahkemeler ise buna sadece cezaları daha da artırmakla karşı çıkmaktadırlar. Kapitalist ekonominin normal işleyişinin ortaya çıkardığı, hakim sınıfların kollektif ve bireysel egoizmi sonucu beliren anarşik... usdışı karışıklıkları önlemek için burjuvazi baskı ve şiddete başvurmaktan başka çare görmemektedir. (*) Kötülü-

(*) Daha önce 1848 Haziran'ı sırasındaki olaylara değinmiştik. Fransız proletaryası tarihinin bu dersleri ve zaferlerle dolu bulunan sayfalarının unutulması üzüntü vericidir. II. Cumhuriyet'in burjuvazisi işsizliğin had düzeylere çıkmasıyla sonuçlanan bir kriz geçirmekteydi. II. Cumhuriyet işsizlik sorununa tek bir çözüm yolu bulabildi. Önce işçileri başkaldırmaya kışkırtmak, sonra da ezmek. Paul-Louis **Fransız Sosyalizmi Tarihi**'nde bu olaydan kısa fakat özlü bir biçimde söz etmektedir.

ğün nedenlerine eğilen sovyet devletinin elbette ki baskıya daha az ihtiyacı olacaktır. Devlet geliştikçe ekonomik eylemi de daha etkin bir duruma gelecek, dolayısıyla da baskıya daha az ihtiyacı bulunacaktır. Üretimin akıllı yönetimi ve refah, yıldırma metodlarının salgın haline gelmesini önlemeye uğraştığı cinayetler gibi toplum hastalıklarının tamamen ortadan kaldırılmasını sağlayana kadar proleter devlet bu alandaki çabalarını sürdürecektir. Açlığın ortadan kalktığı bir dünyada çok daha az çalınacaktır; herkesin rahatlığa kavuştuğu bir dünyada hırsızlık olmayacaktır.

Bugün, hedeften henüz uzak bulunmamıza ve görünüşe rağmen, sovyet devleti kanımızca başkalarına oranla baskıya en az başvuran bir devlettir. Bir an için düşünelim; Rusya'nın bugünkü ekonomik durumu karşısında herhangi bir burjuva hükümeti ülkeyi yönetmek için Sovyetler'e kıyasla çok daha büyük oranlarda kuvvete başvurmak zorunda kalmayacak mıdır? Köylü genellikle memnun değildir. Vergileri çok yüksek, sanayi mamûllerini çok pahalı bulmaktadır. Bu hoşnutsuzluğu bazen, karşı devrimci olarak nitelenmesi gereken eylemlere dönüşmektedir. Oysa köylülerin ezici çoğunluğu sağlamıştır Sovyetler'in zaferini -kızılorduyu özellikle köylü çoğunluğu teşkil ediyordu- ve Sovyetler'i desteklemeye devam etmektedir. Toprakları ağalara geri verecek bir kapitalist hükümet yüz milyon köylünün şimşeklerini üzerine çekecektir. Ve buna ancak sürekli bir baskı ve şiddet rejimi sürdürerek karşı çıkabilecektir. Yabancı sermaye ile desteklenen bütün beyaz rejimlerin düşmek zorunda kalmalarının başlıca nedeni budur.

Yıllarca süren emperyalist savaşlar, iç savaş, muhasara ve açlık, kapitalist devletler tarafından çevrili bulunmak, malî abluka, diplomatik entrika ve düşmanca hazırlıklardan sonra sovyet devleti, etrafının düşmanla çevrili olduğu güç geçiş döneminden doğan iç çelişmeler-

le karşı karşıya bulunması nedeniyle savaş hali durumunu sürdürmekte, dolayısıyla da baskı mekanizmasına her zamankinden çok ihtiyaç duymaktadır. Karşı devrim girişimlerinin sona erdiğine inanmak mübalâğanın tuzağına düşmektir. Ne var ki Rus devriminin bugünkü güçlükleri ve bunlar karşısında takındığı tavır ne olursa olsun sovyet devletinin temel nitelikleri, dolayısıyla da baskının o devlet içinde oynadığı rol değişikliğe uğramaktadır.

7 — Açlık Yoluyla Ekonomik Baskı

Sovyet toplumunun varlığının sekizinci yılında, uzun yüzyıllardan bu yana sürüp gelen bir otorite geleneğine ve yüzyılı aşkın politik deneyden yararlanan burjuva toplumuyla eşitlik ölçüleri içinde karşılaştırılmasının mümkün olmadığı bir başka gerçek çoğunca gözden kaçırılmaktadır. 1789'dan çok önce Sieyes'in şiddetli iddialarının aksine soylular ve ruhban takımı dışında kalan halk (tiers état) devlet içinde saygın yeri olan bir güçtü. Burjuvazinin ekonomik gelişmesinin ilk elli yılı, sınıf diktatoryasının başlangıçtaki korkunç yıllarından farklı olmadı.

Resmî yalancı tarihçiler XIX. yüzyıl hakkındaki gerçekleri bile unutturmak yolunda olmadık çabalar harcamışlardır. Modern kapitalizm bolluğa yönelirken, izbelerde yaşayan, sabahın köründen gecenin karanlığına dek çalışmaktan imanı gevreyen, özgürlüklerin hiç birinden nasibi olmayan, sekiz yaşındaki çocukların körpe vücutları, fabrikaların paralayıcı ağzına atılan bir emekçi kuşağın cesetleri üzerinden geçmiştir...

Tüm çağdaş uygarlık, kurban edilen bu kuşakların kemikleri, etleri, kanları ve alınterleri üzerinde inşa edilmiştir. Burjuva bilimi bu gerçeği inkâr etmektedir. Şimdi yine okuyucuya Karl Marx'ın **Kapital**'ini hatırlat-

mak gerekiyor. Okuyucu **Kapital**'in XXIII. bölümünde 1846 - 1866 İngiltere'si hakkında dehşet verici sayfalar bulacaktır. Bir iki satırla da olsa bu konuya değinmekten kendimizi alamayacağız. Resmî bir araştırma yapmakla görevlendirilen bir hekim şunu tesbit etmiştir: «Kentteki işçilerde bile açlıktan ölmemeyi güçlükle sağlamasına rağmen, iş süresi normal olarak her türlü ölçüyü aşacak derecede uzundur. İşin, işçiyi geçindirdiğini söylemek hakkı mevcut değildir.» Bir başka araştırıcı ise «Londra'da her birinde 10.000 kişinin yaşadığı yirmi büyük mahalle» tesbit etmiştir. «Bunların içinde bulundukları sefaleti İngiltere'nin öbür bölgeleriyle kıyaslamak olanağı yoktur.» - «Dr. Hunter, Newcastle ırkımızın güzel niteliklerine sahip bulunan yurttaşlarımızın, barınma ve sokak gibi salt dış koşullar nedeniyle neredeyse vahşi sayılabilecek bir soysuzlaşmaya düştüklerinin örneğini vermektedir.» demektir. Muhafazakâr İngiliz gazetesi **Standard** 5 Nisan 1866'da, Londra'daki işsizlikle ilgili olarak şunları yazmaktadır: «Bu nüfusun acı çektiğini hatırlayalım. Bunlar açlıktan ölmektedir. Sayıları 40.000'dir. Ve bütün bunlar şu anda, dünyanın şimdiye dek şahit olmadığı derecede muazzam bir gerginlik birikimin yanıbaşında, güzelim kentimizin bir mahallesinde vuku bulmaktadır» . «1846 yılında açlık İzlanda'da bir milyon kişinin ölümüne yolaçmıştır. Ve bu, ülkenin zenginliğine hiç bir şekilde zarar vermemiştir.» (Karl Marx)

Bu sefil halkın kanının, alın terinin, Kraliçe Viktorya'nın resmini taşıyan çil İngiliz paralarına dönüştürülmesi, makinalaşmasının gelişmesinin ve krizlerin, faydasız mahkûmların mezbahadaki hayvanlar gibi başkaldırmadan ölüme gitmeyi kabul etmeleri için olağanüstü baskı mekanizmaları gerekliydi. Burada kapitalist baskı araçlarının en önde gelenlerinden birinin net bir biçimde ortaya çıktığını görüyoruz: Bu, açlıktır. Yarım yüzyıldan bu yana bunu ekonomik terör olarak adlan-

dırmak mümkündür. İşsizlikle, açlıktan ölmekle tehdit edilen ve zorla çalıştırılan işçi, endüstrinin acımasız mekanizması içinde bir süre daha yaşayabilmek için hayvanlar gibi çalışmaktadır. Bu süre de onbeş yıldır. (Ücretlilerin bu dönemdeki ortalama ömür süresini saptayacak verilerin elimizde bulunmaması üzücüdür. Bu veriler her şeyi özetleyerek ortaya koyacaktı.) **Bu, günümüzde** de geçerlidir: Ekonomik baskıya -açlık tehdidiyle- ki gerçekte en etkin ve önemli olan budur, kapitalist «düzen»in koruyucuları tarafından endişe verici bazı kurban kategorilerine (şerirler), **devrimcilere karşı** kullanılması gerekli görülen baskı mekanizması eklenmiştir.

8 — Kırım. Hataların ve Görevin Kötüye Kullanılması. Kontrol.

Tekrar edelim: Şiddet korkunçtur. İç savaşta her savaşçı için söz konusu olan -ki bu savaşta tarafsız kalmak yoktur- hayattır. Her an cinayet tehdidi altında bulunan işçi sınıfının da düşmanlarına öldürücü darbeler vurması gerekmektedir. Hapis kimseleri yıldıramamaktadır; başkaldırma, rüşvet ve becerikliliğin de açmasını başarabildiği muhkemce kilitli kapıları delip geçmektedir.

Bir başka gereklilik de, savaşın en had düzeylere ulaştığı zaman şiddetin yıkımlarının yaygınlaşmasında yardımcı olmaktadır. Antik ordulardan bu yana, kırım birlikleri, itaatın sağlanmasında kullanılan klasik bir araçtır. Bu yöntem, Büyük Savaş'ta, 1917 Nisan başkaldırmasından sonra Fransız cephesinde de uygulanmıştır. Bunun unutulmaması gerekirdi. Söz konusu kırım, bireysel suçluluk durumuna yada masum olup olmadığına bakmaksızın her on kişiden birinin kurşundan geçirilmesidir. Bu konuda tarihten örnek verelim: 1871'de

komüncüler, Versailles'lılar tarafından kırımdan beter edilmişlerdir. Gallifet'de öldürülenlerin sayılarının ortalama olarak 20.000'i bulduğunu belirtmiştik. Oysa komünün 160.000 savaşçısı mevcuttu. Dünyanın en uyanık burjuvazisi olan Fransız burjuvazisi -Renan'ların, Taine'lerin burjuvazisi- bu rakamlarla sınıf savaşçılarının ürkütücü mantığını sermektedir önümüze. Oldukça yüksek oranlarda kayıba uğratılmadığı sürece, hiç bir sınıf yenik düştüğünü kabullenmeyecektir. Rusya'da devrimin efsane yıllarında şu tür olaylara daima raslanmıştır. 100.000 nüfuslu bir kent alalım. Bunun 70.000'i proleterlerdir (basitleştirmek için proleterleri ve onlara yakın unsurları birlikte düşünüyoruz). Geriye kalan 30.000 ise burjuvazi ile orta sınıflardır. Bunlar iyi yetişmiştir. Maddî imkânlara sahiptir. Üstelik kendilerini yasalara uygun bir biçimde yönetici sınıf olarak görme alışkanlığındadır. Özellikle savaşın sadece bu kente münhasır kaldığı bir durumda, şu yada bu ölçüde örgütlü olan bu karşı devrimci gücün direncinin yeterince etki yaratacak derecede kayba uğratılmadığı sürece kırılmayacağı açıkça ortada değil midir? Devrim için aşırı biçimde vurmak yeteri kadar güçle vurmaktan daha az tehlikeli olmayacak mıdır?

Burjuvazi sömürülenlere kanlı uyarılarını esirgememiştir. Şimdi sıra sömürülenlerindir. Oysa tarih uyarmıştır burjuvaziyi: Emekçi sınıflara reva gördüğü acı ve sefaletin şiddeti ölçüsünde direnci çetin olacaktır, hesap verme günü geldiğinde ve de dolayısıyla günahlarını çok daha pahalı ödeyecektir.

Rus devriminin Çeka'sı, tıpkı Fransız devrim mahkemesi gibi sınıf düşmanlarını, temyizi de kabul olmamak üzere, acımasız cezalandırıyordu. Şu farkla ki Çeka, mahkeme prosedürü bakımından, klasik usullere daha uygun hareket ediyordu. Öte yanda Çeka, yine tıpkı, Devrim Mahkemesi gibi suçlamalarını eldeki kesin delil-

lerden çok, sanığın sosyal durumuna, politik fikirlerine, düşmanına zarar verme kapasitesine göre yapıyordu. Burada sözkonusu olan belli eylemlerin tartılması değil, bireylerden kalkarak bir sınıfı cezalandırmaktır. Sınıf adaleti **bireysel** vakaların incelenmesine ancak barış dönemlerinde zaman ayırabilmektedir.

Hatalar, görevini kötüye kullanmalar, aşırı tutumlar bize ancak proletaryanın ittifak aramak durumunda olduğu orta tabaka köylülerine, orta sınıfın alt tabakalarına, yoksul entellektüellere ve gerçeklerinin kavranmasına elvermeyen ideolojileri benimseyerek objektif olarak karşı devrimci çizgiler izleyen, bu yüzden de, devrimden ayrı düşen samimi devrimcilere karşı uygulandığı zaman zararlı görünmektedir. Kızıl deniz kuvvetlerinin Kronstad ve Petrograd'ı bir İngiliz filosuna karşı (1920) güçlükle savundukları bir sırada, savaş gemilerinde, hiç istiflerini bozmadan o kadim antimilitarist propagandalarını sürdüren kimi anarşistleri hatırlıyorum. 1918'de ordudan ve her türlü maddî kaynaktan yoksun olan Sovyet Cumhuriyeti'ni hâlâ gücünü muhafaza eden Alman emperyalizmine karşı yeni bir savaşa atmak isteyen sol Sosyalist Devrimciler de bu soydandı. Bu tür yoldan çıkmış «devrimcilerle», eski rejimin bendelerini birbirlerinden ayırdetmek için devrimci baskı bu konuda her zaman başarı sağlayamamışsa da, büyük çabalar harcamıştır ve hâlâ harcamaya devam etmektedir.

Sosyl savaşlarda belli bir oranda da olsa aşırılığı, hatayı ve görevin kötüye kullanılmasını tamamen önlemek mümkün değildir. Partinin ve tüm devrimcilerin görevi bunu mümkün olduğu derecede asgariye indirmektir. Bunun önemi, son irdelemede şu faktörlere dayanmaktadır:

1. Eldeki güçlerin oranı ve savaş arzularının derecesi;

2. Eylemin örgütlenme derecesi; proletarya partisinin eylem üzerindeki kontrolünün etkinlik derecesi;

3. Proleter kitlelerin ve köylülerin kültür düzeyleri.

Acımasız davranışların önemli bir bölümü savaşın maddi şartlarından doğmaktadır. Proleter bir devrimin hapishaneleri, maddi imkânsızlıklar nedeniyle, örneğin sağlık bakımından burjuvazinin normal zamanlarındaki «örnek cezaevleriyle» kıyaslanamaz. Açlığın, tifüsün kol gezdiği mahsur kentlerdeki hapishanelerde ölüm oranı, dışarıya nazaran biraz daha fazla olmaktadır. Ama ne yapılabilir? Hapishanelerin tıka basa proleter ve köylülerle dolu olduğu zmanlarda insan sevgisiyle yanıp tutuşan hassas yüreklerin, hapishanelerle ilgilendikleri yoktu. Esir komüncüler Satory kampında açıkta ve çamur içinde yatarken -ayağa kalkanların vurulması için nöbetçilere emir verilmişti- Taine gibi büyük bir düşünür «Bu sefillerin insanlıktan nasipleri yok...» diye yazıyordu.

İktidarı aldıktan hemen sonra, sayısız meselelerle karşı karşıya kalan proletarya, ilk elde en önemli meselelerin çözümüne girişiyordu. İkmal, kent örgütlenmeleri, iç ve dış savunma, millileştirilen malların envanteri, elkonulan zenginlikler yukarda sözü edilen ve ilk elde çözümlenmesi gereken meseleler arasındaydı. Ve proletarya, gücünün en seçkin kısmını bu sorunlara hasrediyordu. Devrimci baskı için -ki hata ve aşırılıkların nedenlerinden birini de bu teşkil ediyordu- en katıksız ve kararlı devrimcilerin kumandasında, ancak ikinci derecede bir personelle yetinilmek zorunda kalınıyordu. (Proletarya diktatörlüğü Rusya'sında Djerjinski, Macaristan'da Otto Korven) Bir devrimin iç savunmasının gerekleri çoğunlukla son derece nazik, son derece güç ve acı verici, hatta korkunç olmaktadır. Buna rağmen devrimcilerin en iyilerinden birkaçının -yüksek bilinçli, so-

rumluluk duygusuna sahip, sarsılmaz karakterli- kendilerini bu meseleye adamaları gerekmektedir.

Parti kontrolü bunlar aracılığıyla olmaktadır. Bu alanda olduğu gibi diğer bütün alanlarda da kendini gösteren bu moral ve politik kontrol, işçi sınıfının en bilinçli ve seçkin bölümüyle dolaylı bir biçimde, hayatın bütün eylemlerinde partinin kontrolünde bulunan halk kitlelerinin müdahalesinde belirleniyordu. Bu, baskının sınıfsal niteliğini garantiliyordu. Hata ve aşırılıkların asgariye indirilmesi proletaryanın öncülerinin bu kesime ayırabileceği güçlerle orantılıdır.

9 — Baskı ve Provokasyon

Okhrana'yı incelememiz sırasında provokasyon üzerinde uzun uzun durduk. Provokasyon tüm polisin tekniği için mutlaka gerekli bir unsur değildir. Normal olarak polisin görevi izlemek, bilgi toplamak ve önlemektir. Kışkırtmak, olaylar çıkartmak polisin görevleri arasında yer almaz. Ancak burjuva devletinde, sert dönemlerde aşağı yukarı mevcut bulunmayan fikir provokasyonu, rejim başaşağı uçuruma doğru kaymaya başladığı ölçüde gittikçe artan bir biçimde önem kazanır. Günlük olaylar bu konuda bizi ikna etmek için yeterlidir. Şu anda Fransa, Belçika ve İngiltere gibi nisbeten müreffeh kapitalist ülkelerin işçi hareketlerinde pratik olarak önemsiz sayılacak oranlarda mevcut bulunan provokasyon, Almanya'da, 1923 devrimci krizi ertesinde, Rusya'nın 1905 yenik devriminden sonra varolan provokasyondan az olmamıştır. Leipzig davası sırasında Alman «çeka»sının ifadesinden de anlaşıldığı gibi Berlin polisinin savunmayı deruhte edenlerden biri olan sosyalist Kurt Rosenfeld'in evinde bir gece soygunu (Nisan-Mayıs 1925) düzenlemesi Reich'ın Güvenlik Teşkilâtı'nın, eski **Okhrana**'ya çok benzediğini kanıtlamaktadır. Tutucu güçle-

rin iki yıldan bu yana bir halk devrimi ile boy ölçüştüğü bir başka ülkede -Bulgaristan- aynı durum daha da belirli bir biçimde mevcuttur. Polonya'da provokasyon, tutucu güçlerin elinde işçi hareketine karşı etkin bir silâh niteliğindedir. Bu örneklerle yetinelim.

Polis provokasyonu, özellikle çürümüş rejimlerin silâhı yada kötülüğüdür. Önceden haber almak ve engellemek karşısındaki güçsüzlüğünün bilincinde olan polisleri kendileri tarafından çıkarılan olayları bastırmakla yetinmektedir.

10 — Baskı Ne Zaman Etkindir?

Okhrana otokrasinin tepetaklak olmasını engellemeyi başaramamıştır.

Buna karşılık Çeka, sovyetler iktidarının yıkılmasının engellenmesinde yardımcı olmuştur.

Gerçekte ise Rus otokrasisi devrilmekten çok kendi kendine düşmüştür. Bunun için bir sarsıntı yeterli olmuştur. Ufalanarak toz haline gelen, nüfusun ezici çoğunluğunun yıkılıp gitmesini istediği bu eski yapı çökmüştür. Rusya'nın ekonomik gelişmesi devrimi gerektiriyordu. Güvenlik Teşkilâtı buna karşı ne yapabilirdi? Karşı kamplarda yeralan birbirlerine öldüresiye düşman, sınıf savaşından başka çıkışı olmayan bir durumdan kurtulmak için her şeye hazır bir sanayi burjuvasının, büyük mülk sahiplerin, soyluların, entellektüellerin, proletaryanın, köylü kitlelerinin çıkan çatışmasına çare bulmak ona mı kalmıştı? Eylemi, eski rejime o da usta genel politika tedbirleriyle uyumlu olmak şartıyla ancak sınırlı bir erteleme sağlayabilirdi.

Çeka'nın böylesine anlamsız görevleri mevcut değildi. Beyazlara ve kızıllara bölünmüş olan ve kızılların zorunlu bir biçimde çoğunlukta bulunduğu bir ülkede Çeka düşmanı aramakta, onu silâhsız hale ve zararsız

bir duruma getirmektedir. Çoğunluğun elinde azınlığa karşı, sayısız silâhlardan biridir o. Bu haliyle de sadece bir aksesuardır. Ve ancak devrimin düşman kurşunu tarafından başından yaralanması tehlikesi karşısında olağanüstü önem kazanmaktadır. İktidarın ele alındığının ertesi; Lenin toprakların millileştirilmesi ile ilgili kararnameyi kaleme alırken uykusuz bir gece geçirdiği anlatılmaktadır. «Şunu uygulamak için, zamanımız olsun hele,» demiştir Lenin. «Sonra denesinler bakalım koparıp almayı elimizden.» Soyluların topraklarının sosyal mülkiyete maledilmesi bolşeviklere bir anda yüz milyon köylünün desteğini sağlamıştır.

Baskı, genel politik tedbirlerle tamamlandığı zamanlarda etkili olmaktadır. Ekim devriminden önce köylülerin isteklerini yerine getirmeyi reddeden Kerenski kabinesinin devrimci ajitatörleri tutuklaması, köylerde karışıklıkları ve isyan duygusunu artırmaktan başka bir şeye yaramamıştır. Oysa köylerde, toprakların kamulaştırılmasıyla sosyal güçlerin yer değiştirmesinden sonra, tarım nüfusunun Sovyet iktidarını korumaya yönelen çıkarları, amaçları köylerdeki eski popüler durumlarını elde etmek ve dinsel duygular üzerine spekülasyonlara girişmek olan sosyalist devrimci ve monarşist ajitatörlerin tutuklanmalarıyla bir karışıklık nedenini ortadan kaldırıyordu.

Baskı, istediğinin bilincinde, büyük çoğunluğun hizmetinde olan enerjik bir sınıfın elinde etkin bir silâhtır. Aynı silâh, soysuzlaşmış, imtiyazları toplumun ekonomik gelişmesine engel teşkil eden bir aristokrasinin elinde tarihsel olarak etkisini yitirmiştir. Aslında şunu saklamıyoruz: Baskı, önemli dönemlerde güçlü bir burjuvazinin elinde, proletaryaya iç savaş sırasında sağladığı yararın aynını sağlamıştır.

Baskı tarihsel gelişimle aynı **doğrultuda** uygulandığında etkindir; tarihsel gelişime aksi yönde uygulandığında **son irdelemede**, güçsüz kalmaya mahkûmdur.

Lenin, çeşitli durumlarda iktidar alınmadan önce olduğu gibi iç savaşın en çetin anlarında bile, Marx'ın devletin ortadan kalkması ve komünist toplumda yıldırma ve baskının nihai olarak yok edilmesi öğretisinin gerçekleşmesine içtenlikle bağlı kalmıştır.

Bolşevik partisinin adlandırılmasında **sosyal demokrat** sözcüğü yerine **komünist** sözcüğünün kullanılmasının nedenlerini açıklarken Lenin: «Sosyal demokrat deyimi bilimsel olarak yanlıştır. Demokrasi bir devlet türüdür. Oysa marksistler, yani bizler her türlü devlete karşıyız.» demişti. (*) Kanlı savaşların sürüp gittiği bir dönemde 1 Mayıs (sanıyorum 1920'de) münasebetiyle yazdığı bir makaleyi hatırlıyorum. Proleter partisinin demir yumruğu savaş komünizmini uyguluyordu. Kızıl terör henüz yumuşamıştı. Bu, yaman olduğu kadar korkunç dönemde devrimin savaşçıları gözlerini sükûnetle hedefe dikmişlerdi. Ütopyaya, düşe alabildiğine kapalı, ne var ki devrimin temel hedeflerini izlemeye sıkıca bağlı olan Lenin, ilk proleter devletinin yadsınmaz önderi proleter diktotaryasının yöneticisi olarak, emek ve ürünlerinin dağılımının gelecekteki kuralının «herkese gücüne göreden, herkese ihtiyacına göreye» olacağını hatırlatıyordu.

Kapitalist devletle proleter devlet arasındaki en belirgin fark şudur: İşçilerin devleti, bizzat kendinin ortadan kalkması için çalışmaktadır. Proletarya diktatoryası tarafından uygulanan baskı - yıldırmanın öbüründen en önemli farkı, bunun bütün yıldırmaların ortadan kalkmasına çalışan sınıf için gerekli bir silâh teşkil etmesidir.

(*) Bakınız, Victor Serge, Lenin 1917, Librairie du Travail, 1925.

Şu hiç bir zaman unutulmamalıdır. En yüksek hedeflerin bilinci aynı zamanda bir güçtür.

Geçen yüzyılın sonunda saf bir sosyal değişimi düşlemek mümkündü. Cömert gönüller Marx'ın bilimini deforme ederek yada düpedüz hiçe sayarak kendilerini bu yola vermişlerdi. Sosyal devrim, onlar için plutokratların sayıca çok az bir bölümünün ağrısız, sızısız biçimde mallarını gasbetmekti. Eski kılıçları ve modern tüfekleri kırıp geçiren, eli açık ve büyük yürekli proletarya, bir gün önce malları elinden alınan sömürücülerine bir tazminat olsun tanımayacak mıydı? Son parababaları, ellerini sıcak sudan soğuk suya sokmadan, ağızlarında nefret dolu alaylı bir gülümseme, sükûn içinde tüketeceklerdi ömürlerini. Kapitalizm tarafından biriktirilen hazinelere el konulmasına, üretimin rasyonel örgütlenmesi de eklenince, hemen tüm topluma rahatlık ve güven getirecekti. Savaş öncesinde bütün işçilerin ideolojileri şu yada bu dozda, bu yanlış ideolojilerin etkisi altında kalmışlardı. Gelişmenin radikal mitosu onları bütünüyle etkisi altına almıştı. II. Enternasyonal'de tarihsel gelişmenin büyük hatlarını sadece bir avuç ayırdetmişti. Fransa'da proleter şiddet sorununu ancak birkaç devrimci sendikacı görebiliyordu.

Oysa, temelde şüphesiz haksız ve insafsız olan, ne var ki zenginliklerin yaratıcısı olan kapitalizm, tarihinin en yüksek noktasının başlangıcı bulunan 2 Ağustos 1914'te bizzat kendi uygarlığının yıkıcısı, kendi halklarının yok edicisi haline gelmiştir... Keşiflerin öldüresiye bir çalışmanın, büyük burjuvaların, tröst ve bankaların şefleri elinde harikulâde bir biçimde gelişen bilimsel teknik insana karşı çevirmişti silâhlarını. Üretmeye, insanın doğa üzerindeki iktidarını daha da genişletmeye, hayatı zenginleştirmeye yarayan ne varsa, birdenbire daha da artan bir güçle yıkmaya ve öldürmeye hizmet etmeye başlamıştı. Bir sabahlık bombardıman, yüzyılların kültür eseri bir kenti silip süpürmeye yetmektedir.

Altı milimetrelik bir kurşun, en mükemmel bir biçimde işleyen bir beyini anında durdurmaya yetmektedir. Yeni bir emperyalist savaşın, şimdiden yara almış bulunan Avrupa uygarlığını yeniden öldüresiye yaralayabileceği gerçeğini inkâr edemeyiz. «Askerlik sanatının» gelişmesi karşısında kimyasal silâhlarla mücehhez hava kuvvetlerinin, ülkelerin tüm nüfusunu yok edeceğini şimdiden düşünmekte sayısız yararlar mevcuttur. Esasen Cemiyet-i Akvam 1924'te resmî bir bildiri ile -ki bunu devrimci demagoji ile suçlamak mümkün değildir- bu tür bir savaşın sayısız tehlikeleri hakkında uyarıda bulunmuştu. 1914 - 1918'deki milyonlarca ölünün etleri ve kemikleri vatansever anıtların altında daha eriyip çürümeden, bu tehdit yeniden asılıdır insanlığın üstünde. Devrimin katı gerçeklerine bakarken bu olaylar hatırlanmalıdır. O zaman iç savaşın gerektirdiği gaddarlıklar terörün kaçınılmazlığı, devrimci baskının kıtlığı, acı verici hataların önünün alınmazlığı gerçek boyutlarıyla görülecektir. Büyük felâketlerle kıyaslandığında bunlar, önemsiz ağrılardır. Bunların yersiz olmadığını Verdun'un isimsiz kemikleri kanıtlamaya yetip artacaktır.

«Devrim yada ölüm» Verdun'lu bir savaşçının bu sözü (*) bir gerçek olarak kalmaktadır. Tarihin gelecekteki kara günlerinde ikilem bu olacaktır. O zaman işçi sınıfı için bu şert, fakat kurtarıcı görevi yerine getirmenin zamanı gelmiş olacaktır: Bu devrimdir.

(*) Raymond Lefebvre.

FİYATI : 12,5 LİRA